

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

PROGRAM ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH
na lata 2007 -2013
(PROW 2007 -2013)

projekt

W-06/VII/06

Warszawa, lipiec 2006 r.

TYTUŁ	3
1. PAŃSTWO CZŁONKOWSKIE	3
2.1. OBSZAR GEOGRAFICZNY OBJĘTY PROGRAMEM	3
2.2. REGIONY SKLASYFIKOWANE JAKO CEL KONWERCENCJI	3
2. ANALIZA SYTUACJI POD WZGLĘDEM SILNYCH I SŁABYCH STRON, WYBÓR STRATEGII	3
2.1. SYTUACJA SPOŁECZNO-EKONOMICZNA KRAJU.....	3
2.2. STRUKTURA GOSPODARSTW ROLNYCH	8
2.3. INFRASTRUKTURA W ROLNICTWIE I NA OBSZARACH WIEJSKICH.....	9
2.4. CHARAKTERYSTYKA PRODUKCJI ROLNEJ I PRZETWÓRSTWA ARTYKUŁÓW ROLNYCH I LEŚNYCH	12
2.5. ZASOBY I STAN ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO ORAZ KULTUROWEGO	20
3. WSPARCIE OBSZARÓW WIEJSKICH W RAMACH OSI PRIORYTETOWYCH.....	36
DZIAŁANIA OSI 1	43
<i>Szkolenia zawodowe dla osób zatrudnionych w rolnictwie i leśnictwie.....</i>	<i>43</i>
<i>Ułatwienie startu młodym rolnikom.</i>	<i>45</i>
<i>Renty strukturalne.....</i>	<i>47</i>
<i>Modernizacja gospodarstw rolnych.</i>	<i>50</i>
<i>Zwiększanie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej.....</i>	<i>53</i>
<i>Poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowaniem rolnictwa i leśnictwa.</i>	<i>57</i>
<i>Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności</i>	<i>61</i>
<i>Działania informacyjne i promocyjne</i>	<i>63</i>
<i>Grupy producentów rolnych</i>	<i>65</i>
<i>Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów.....</i>	<i>67</i>
DZIAŁANIA OSI 2	69
<i>Wspieranie gospodarowania na obszarach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW).....</i>	<i>69</i>
<i>Płatności dla obszarów Natura 2000 oraz związanych z wdrażaniem Ramowej Dyrektywy Wodnej.....</i>	<i>73</i>
<i>Program rolnośrodowiskowy (płatności rolnośrodowiskowe).....</i>	<i>78</i>
<i>Zalesianie gruntów rolnych oraz zalesianie gruntów innych niż rolne.....</i>	<i>84</i>
<i>Odtwarzanie potencjału produkcji leśnej zniszczonego przez katastrofy i wprowadzanie instrumentów zapobiegawczych.</i>	<i>88</i>
DZIAŁANIA OSI 3	91
<i>Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej.</i>	<i>91</i>
<i>Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej</i>	<i>93</i>
<i>Odnowa i rozwój wsi.</i>	<i>95</i>
<i>Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstwa.</i>	<i>98</i>
DZIAŁANIA OSI 4	103
<i>Lokalne Strategie Rozwoju – poprawa jakości życia oraz różnicowanie działalności na obszarach wiejskich.....</i>	<i>103</i>
<i>Współpraca międzyregionalna i międzynarodowa.</i>	<i>107</i>
<i>Nabywanie umiejętności, aktywizacja i koszty bieżące lokalnych grup działania.</i>	<i>108</i>
POMOC TECHNICZNA	109
4. BUDŻET PROW 2007 – 2013	112
5. SYSTEM ZARZĄDZANIA I KONTROLI	114
6. FINANSOWANIE PROGRAMU ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH.....	121
7. OPIS SYSTEMU MONITOROWANIA I OCENY	124
8. KRAJOWA SIEĆ OBSZARÓW WIEJSKICH	128

TYTUŁ

Program Rozwój Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013

1. PAŃSTWO CZŁONKOWSKIE

Rzeczpospolita Polska

2.1. Obszar geograficzny objęty Programem

Program będzie realizowany w latach 2007-2013 na terenie całego kraju. Podstawą realizacji założeń strategicznych Programu, opisanych w Krajowym Planie Strategicznym Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, będą działania na rzecz rozwoju obszarów wiejskich w ramach czterech osi priorytetowych. Wszystkie te działania będą współfinansowane z Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz ze środków krajowych przeznaczonych na ten cel w ustawie budżetowej.

2.2. Regiony sklasyfikowane jako cel Konwergencji

Całe terytorium kraju zostało sklasyfikowane jako obszar Celu Konwergencji.

2. ANALIZA SYTUACJI POD WZGLĘDEM SILNYCH I SŁABYCH STRON, WYBÓR STRATEGII

2.1. Sytuacja społeczno-ekonomiczna kraju

Rzeczpospolita Polska jest krajem zróżnicowanym przestrzennie pod względem warunków przyrodniczych i klimatycznych, stanu rozwoju gospodarczego, w tym wiodących gałęzi gospodarki, które determinują poziom życia i perspektywy funkcjonowania jej mieszkańców. Wiele regionów posiada charakter rolniczy i z sektorem rolnym wiąże się podstawowa działalność gospodarcza.

Rzeczpospolita Polska jest krajem nizinnym. Blisko 96% jej terytorium położone jest poniżej 350 m n.p.m., a jedynie 2,9% - na wysokości powyżej 500 m n.p.m.

Powierzchnia Rzeczypospolitej Polskiej wynosi 312 685 km², użytki rolne stanowią 50,8% powierzchni kraju, a lasy i grunty zadrzewione około 28,7%. Trwałe użytki zielone obejmują 11,8% powierzchni kraju (łąki 8,1 %, pastwiska 2,7 %), co stanowi 21,3% użytków rolnych (dane GUS, 2005).

Ludność

Rzeczpospolitą Polską zamieszkuje 38,17 mln osób (dane GUS, 2005), co stanowi 10,4% ogółu ludności Unii Europejskiej (UE). Na obszarach wiejskich mieszka 38,5% ogółu ludności, tj. 14,70 mln osób, w tym 7,32 mln mężczyzn i 7,38 mln kobiet.

Miejscowości wiejskie są bardzo zróżnicowane pod względem liczby mieszkańców:

- 15% liczy mniej niż 100 mieszkańców;
- 66% od 100 do 500 mieszkańców;

- 13% od 500 do 1000 mieszkańców;
- tylko 6% powyżej 1000 mieszkańców.

Udział ludności wiejskiej zróżnicowany jest regionalnie: od 21,2% w województwie śląskim do 59,5% w województwie podkarpackim (dane GUS, 2005). Tradycyjna rodzina wiejska żyje zwykle w strukturach wielopokoleniowych. Gospodarstwa domowe składające się z 5 lub więcej osób stanowią 24,5% wszystkich gospodarstw domowych na wsi, natomiast w miastach stanowią jedynie 9,0%.

Tabela 1. Ludność Rzeczypospolitej Polskiej – stan na 31 grudnia 2004 r.

Wyszczególnienie	Ludność		
	Ogółem w tys.	Na 1 km ²	Na obszarach wiejskich jako % ludności ogółem
Dolnośląskie	2 893,1	145	29,0
Kujawsko-Pomorskie	2 068,3	115	38,3
Lubelskie	2 185,2	87	53,3
Lubuskie	1 009,2	72	35,8
Łódzkie	2 587,7	143	35,3
Małopolskie	3 260,2	214	50,3
Mazowieckie	5 146,0	144	35,3
Opolskie	1 051,5	112	47,3
Podkarpackie	2 098,0	118	59,5
Podlaskie	1 202,4	60	40,9
Pomorskie	2 194,0	120	32,5
Śląskie	4 700,7	382	21,2
Świętokrzyskie	1 288,7	110	54,5
Warmińsko-Mazurskie	1 428,7	59	39,9
Wielkopolskie	3 365,3	113	42,7
Zachodniopomorskie	1 694,9	74	30,7
Łącznie	38 173,8	122	38,5

Źródło: dane GUS, 2005

W Rzeczypospolitej Polskiej średnia gęstość zaludnienia wynosi 122 osoby/km², przy czym w miastach wskaźnik ten wynosi 1105 osób/km², a na obszarach wiejskich 50 osób/km². Obszary wiejskie zamieszkuje około 14,7 mln osób (dane GUS, 2005 r.).

Obszary wiejskie stanowią 93,2 % powierzchni kraju (dane GUS, 2005 r.), a zatem ich znaczenie zarówno z punktu widzenia ekonomicznego, społecznego jak i środowiskowego jest ogromne. Obszary wiejskie w Rzeczypospolitej Polskiej definiowane są jako tereny

położone poza granicami administracyjnymi miast, co oznacza, że stanowią gminy wiejskie lub części wiejskie gmin miejsko-wiejskich. Wydzielenie części gmin miejsko-wiejskich, tj. miasta i obszaru wiejskiego, które posiadają odrębne identyfikatory terytorialne, pozwala na gromadzenie i przedstawianie danych statystycznych w podziale na miasto i wieś. Definicja obszarów wiejskich, w uzasadnionych przypadkach, może być poszerzona o niewielkie ośrodki miejskie, ściśle powiązane funkcjonalnie z obszarami wiejskimi.

Średnia wieku mieszkańca wsi wynosi prawie 35 lat. Stosunek liczby ludności w wieku nieprodukcyjnym do ludności w wieku produkcyjnym wynosi 67 (w mieście 52). Na wsi odnotowuje się wyższy udział osób w wieku przedprodukcyjnym (24,5% populacji wiejskiej) niż w mieście (19,1%) (dane GUS, 2005). Wyższy udział osób w wieku przedprodukcyjnym jest wynikiem wyżu demograficznego.

Wykształcenie

Poziom wykształcenia ludności w wieku produkcyjnym oraz szanse na wykształcenie osób w wieku przedprodukcyjnym na wsi są gorsze niż w mieście, głównie za sprawą kończenia edukacji na niższym poziomie (głównie zasadnicze zawodowe), ale także niższego poziomu kształcenia szkolnego i przedszkolnego (tabela nr 2).

Tabela 2. Struktura wykształcenia ludności powyżej 15 roku życia w latach 1988 i 2002

Poziom wykształcenia	1988 r.			2002 r.		
	Ogółem	Miasto	Wieś	Ogółem	Miasto	Wieś
	%	%	%	%	%	%
Wyższe	6,5	9,4	1,8	10,2	13,7	4,3
Średnie i policealne	24,7	31,8	13,1	32,6	38,6	22,4
Zasadnicze zawodowe	23,6	23,2	24,2	24,1	21,1	29,2
Podstawowe ukończone	38,8	32,3	49,2	28,2	22,2	38,7
Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego	6,5	3,2	11,7	4,9	4,4	5,7

Źródło: dane GUS, 2005

Poziom wykształcenia rolników i mieszkańców wsi ulega systematycznej poprawie. Wciąż jednak aż 38% mieszkańców wsi ma zaledwie pełne wykształcenie podstawowe, zaś spośród użytkowników gospodarstw rolnych pełne wykształcenie podstawowe ma 32% rolników. Dla porównania, w państwach dawnej Unii Europejskiej (tzw. UE-15) udział rolników, którzy zakończyli swoją edukację na szkole podstawowej wynosi tylko 16,9%. Konsekwencją niskiego poziomu wykształcenia rolników w Rzeczypospolitej Polskiej jest m.in. mniejsza aktywność społeczno-zawodowa, większe trudności ze znalezieniem alternatywnego miejsca pracy poza rolnictwem, niski poziom dochodów.

Poziom wykształcenia mieszkańców wsi jest nadal niższy w porównaniu do mieszkańców miast. Wykształcenie pracujących w rolnictwie pozostaje na bardzo niskim poziomie ogólnym i fachowym, choć ulega systematycznej poprawie. Pozytywną tendencją jest stały wzrost odsetka osób z wykształceniem ponadpodstawowym. W latach 1988-2002 prawie dwukrotnie zmniejszył się na wsi udział osób z wykształceniem podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego. W 2002 roku wśród użytkowników gospodarstw rolnych osoby z wykształceniem wyższym stanowiły ok. 4%, ok. 52% posiadało wykształcenie policealne, średnie zawodowe, ogólnokształcące lub zasadnicze zawodowe, kolejne 38% - podstawowe, a niespełna 6% - podstawowe nieukończone i bez wykształcenia (dane GUS, 2002).

Niski poziom wykształcenia ludności wiejskiej, obok niekorzystnego tempa modernizacji rolnictwa, zmniejsza możliwość szerszego rozwinięcia pozarolniczej działalności gospodarczej na wsi jako alternatywnego zatrudnienia dla występujących nadwyżek siły roboczej.

Bezrobocie

W wyniku zmian i przekształceń strukturalnych w Rzeczypospolitej Polskiej obszary wiejskie zostały dotknięte problemem bezrobocia. Pomimo spadku stopy bezrobocia z 17,7% średnio w 2002 r. do 16,3% w 2005 r. liczba bezrobotnych mieszkańców wsi w 2005 r. wynosiła 1180 tys. Stopa bezrobocia na wsi była wyższa wśród kobiet (16,8%) niż mężczyzn (13,0%), najwyższa wśród młodzieży w wieku 18-24 lat (30,9%), a najniższa wśród osób z wyższym wykształceniem (10,2%) (GUS, BAEL).

W Rzeczypospolitej Polskiej właściciele i posiadacze gospodarstw rolnych o powierzchni użytków rolnych powyżej 2 ha przeliczeniowych nie mogą rejestrować się jako bezrobotni. Według szacunków, w rolnictwie indywidualnym ok. 1,6 mln osób nie znajduje zatrudnienia i stanowi tzw. bezrobocie ukryte, zaś blisko 70% osób pracuje w niepełnym wymiarze czasu pracy.

W Rzeczypospolitej Polskiej notuje się znacznie wyższą niż w poszczególnych krajach UE-15 liczbę pracujących w rolnictwie. Odsetek osób pracujących w rolnictwie wynosi 16,5%, co oznacza, że w sektorze rolnym zatrudnionych było 2094,2 tys. osób (dane, GUS 2005), natomiast średnia w krajach UE wyniosła - 4,5% (najwyższa w Republice Grecji - 17%, najniższa w Zjednoczonym Królestwie Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej - 1,6%).

W części wynika to z różnic metodologicznych w liczeniu osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych - w Rzeczypospolitej Polskiej do pracujących zalicza się również osoby produkujące na własne potrzeby oraz pracujące na działkach rolnych o powierzchni od 0,1 ha do 1,0 ha użytków rolnych.

Jednocześnie należy podkreślić, że w wśród ludności wiejskiej pracującej poza rolnictwem, odsetek pracujących na rachunek własny wynosi 11,3% i jest znacznie niższy (w skali

kraju) niż w Republice Grecji (29,6%), Republice Włoskiej (25,6%), Republice Portugalii (18,7%) i Republice Czech (17,1%). W Królestwie Belgii, Królestwie Hiszpanii, Irlandii jest on o 2-3 punkty procentowe wyższy niż w Rzeczypospolitej Polskiej, a w pozostałych krajach jest albo bardzo podobny, albo do 5 punkty procentowe niższy (dane, Polska Wieś 2006, FDPA 2006).

Dezagraryzacja struktury zatrudnienia jest różna w poszczególnych częściach kraju i zależy od uprzemysłowienia i urbanizacji danego obszaru, rozwoju sieci dróg i struktury obszarowej gospodarstw rolnych. W układzie województw najwięcej pracujących w rolnictwie na obszarach wiejskich odnotowano w województwie podlaskim (31,9%), a najmniej w śląskim (9,3%).

Liczba pracujących w rolnictwie, mierzona liczbą osób pracujących na 100 ha użytków rolnych jest najwyższy w województwach południowej Polski i wynosi kolejno w województwach: małopolskim (24,3), świętokrzyskim (22,5), podkarpackim (20,5), lubelskim (18,6).

Najmniej zatrudnionych na 100 ha użytków rolnych odnotowano w województwach: zachodniopomorskim (3,7), lubuskim (4,7), warmińsko - mazurskim (6,1) i pomorskim (7,0). Województwa te charakteryzują się niskim poziomem zatrudnienia w stosunku do powierzchni użytków rolnych.

Udział pracujących w rolnictwie maleje w wolnym tempie, głównie z powodu braku miejsc pracy poza rolnictwem. Należy podkreślić, że przy ogólnie wysokim poziomie zatrudnienia w rolnictwie, w niektórych regionach (głównie na wschodzie Polski) występuje problem braku następców w gospodarstwach i wyludniania się obszarów wiejskich. Jednocześnie występują regiony, w których odnotowuje się proces migracji z miast do wsi, związany głównie z niskimi kosztami utrzymania na obszarach wiejskich.

Wydajność pracy w rolnictwie mierzona za pomocą wartości dodanej brutto, przypadającej na roczną jednostkę pracy, jest w Rzeczypospolitej Polskiej bardzo niska i wynosi zaledwie 14% poziomu tego wskaźnika w Unii Europejskiej. Tak niski wskaźnik jest konsekwencją dużego rozdrobnienia rolnictwa, jego niekorzystnej struktury agrarnej, niewielkiej siły ekonomicznej gospodarstw rolnych, wysokiego jawnego i ukrytego bezrobocia w gospodarstwach rolnych, niskiego wykształcenia rolników i wreszcie niedostatecznego wyposażenia gospodarstw rolnych w nowoczesne maszyny i urządzenia.

Wydajność pracy w przemyśle spożywczym, mierzona za pomocą wartości dodanej brutto przypadającej na jednego zatrudnionego, jest w Rzeczypospolitej Polskiej ponad trzykrotnie niższa niż średnio w Unii Europejskiej. Jej wartość jednak w Polsce systematycznie wzrasta. Poprawa tego wskaźnika jest efektem prowadzonej restrukturyzacji przedsiębiorstw polegającej m.in. na obniżce kosztów produkcji i zmniejszaniu zatrudnienia, poprawie technicznego i technologicznego uzbrojenia

procesów produkcyjnych, obniżce cen surowców rolnych oraz większym stopniu ich przetworzenia, co oznacza wzrost wartości dodanej produktu finalnego.

2.2. STRUKTURA GOSPODARSTW ROLNYCH

Charakterystyka struktury obszarowej gospodarstw rolnych

W Rzeczypospolitej Polskiej funkcjonuje 1,71 mln gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych, które prowadzą działalność rolniczą. Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego systematycznie zwiększa się i wynosi obecnie ok. 10 ha. Rolnictwo w Rzeczypospolitej Polskiej jest zróżnicowane regionalnie pod względem kultury rolnej, agrotechniki, jakości gleb i wód. Posiada ono stosunkowo tradycyjny charakter. Przeważają gospodarstwa rodzinne, ekstensywne, nastawione na wielokierunkową produkcję. Gospodarstwa o wysokim stopniu specjalizacji stanowią niski odsetek i występują lokalnie.

Struktura obszarowa gospodarstw rolnych w Rzeczypospolitej Polskiej jest zróżnicowana. Liczebnie dominują gospodarstwa małe, o powierzchni 1 – 5 ha (stanowią one ponad połowę ogólnej liczby gospodarstw), które użytkują ok. 20% użytków rolnych. Gospodarstwa powyżej 20 ha użytków rolnych, w tym największe, stanowią zaledwie 6%, ale w ich użytkowaniu pozostaje 35% powierzchni użytków rolnych. Udział gospodarstw średnich (od 5 do 20 ha użytków rolnych) wynosi ok. 35% ogólnej liczby gospodarstw. Gospodarstwa te użytkują ok. 46% użytków rolnych.

Średnia wielkość gospodarstwa w Rzeczypospolitej Polskiej wykazuje znaczne zróżnicowanie regionalne. Największe rozdrobnienie gospodarstw indywidualnych powyżej 1 ha użytków rolnych występuje w województwach południowych, w tym małopolskim i podkarpackim. Największą średnią powierzchnią charakteryzują się gospodarstwa w województwach północnych tj. w warmińsko – mazurskim, zachodniopomorskim i pomorskim.

Większość gospodarstw indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych posiada grunty w tzw. szachownicy, z czego 18,1% w 6 i więcej działkach. Odległość działek od siedziby gospodarstwa wynosi w niektórych przypadkach nawet powyżej 10 km (w 4,6% gospodarstw).

W Rzeczypospolitej Polskiej gospodarstwa rolne z punktu widzenia aktywności rynkowej, dzielą się na trzy zasadnicze grupy. Pierwsza z nich to gospodarstwa, w których produkcja jest zaniechana, czasowo wstrzymana ze względów ekonomicznych lub odbywa się wyłącznie na własne potrzeby. Drugą grupę stanowią gospodarstwa towarowe, silnie ekonomicznie, produkujące na rynek. Trzecia grupa to gospodarstwa produkujące częściowo na rynek. Ze względu na powolne zmiany strukturalne, jakie zachodzą w sektorze rolnym, oraz znaczne liczby gospodarstw w tych grupach, konieczne będzie uwzględnienie potrzeb trzech grup gospodarstw rolnych przy planowaniu instrumentów wsparcia.

W Rzeczypospolitej Polskiej rolnictwo jest sektorem gospodarczym o dużym znaczeniu i ma decydujący wpływ nie tylko na sytuację społeczno-ekonomiczną mieszkańców obszarów wiejskich, ale także na stan środowiska przyrodniczego, strukturę krajobrazu oraz różnorodność biologiczną kraju. Stosunkowo niewielki jest natomiast wpływ rolnictwa na wskaźniki makroekonomiczne, w tym przede wszystkim udział w Produkcie Krajowym Brutto (PKB). W 2004 r. PKB *per capita* wyniósł 24 153 zł, a udział rolnictwa w PKB kształtował się na poziomie 4,5%.

2.3. INFRASTRUKTURA W ROLNICTWIE I NA OBSZARACH WIEJSKICH

Infrastruktura techniczna

Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna na wsi stanowi jedną z najpoważniejszych barier rozwoju obszarów wiejskich.

Wiele istniejących dróg utwardzonych wymaga modernizacji i remontu, z kolei drogi dojazdowe do gruntów rolnych i leśnych są w przeważającej większości drogami gruntowymi, które wymagają utwardzenia. Wskaźnik gęstości dróg gminnych wynosił 47,8 km na 100 km² powierzchni, a ogółem długość dróg gminnych na koniec 2004 r. wynosiła ok. 150 tys. km.

Wskaźnik gęstości dróg dojazdowych do gruntów rolnych i leśnych wynosił 90,1 km na 100 km², a ogółem długość dróg dojazdowych do gruntów rolnych i leśnych na koniec 2004 r. wynosiła ok. 280 tys. km.

W ostatnich latach nastąpił przyspieszony rozwój infrastruktury wsi, szczególnie w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę, telefonizacji oraz gazyfikacji. Jednakże nadal występują duże dysproporcje między inwestycjami dotyczącymi wodociągów (85,8% wsi wyposażonych w sieć wodociągów zbiorowych), a inwestycjami mającymi na celu zagospodarowanie ścieków (12,7% wsi posiadających zbiorową sieć kanalizacyjną). Na koniec 2004 r. istniało na wsi 2 416 zbiorczych oczyszczalni ścieków o łącznej przepustowości ponad 1 mln m³ na dobę oraz 28 869 indywidualnych oczyszczalni ścieków.

Gminne wysypiska śmieci można podzielić na dwie grupy: wysypiska nieposiadające infrastruktury technicznej chroniącej środowisko i nowoczesne – wybudowane z uwzględnieniem ekranów izolacyjnych i zbieraniem wód opadowych. Na koniec 2004 r. odnotowano 1049 zorganizowanych składowisk odpadów komunalnych, w tym 829 na obszarach wiejskich o łącznej powierzchni 2,4 tys. ha. Liczba ta powinna znacznie wzrosnąć w najbliższych latach.

Sieć telefoniczna na obszarach wiejskich jest elementem ogólnopolskiego systemu telefonizacji. W związku z szybkim jej rozwojem zostały wprowadzone nowe technologie telefonii przewodowej, w tym ISDN. Według danych GUS w 2004 r. na obszarach wiejskich przypadało 19,4 abonentów telefonicznych na 100 osób, podczas gdy na

obszarze całego kraju wyniósł średnio 32,7. Jest to jednak nadal niski wskaźnik na tle średniej dla krajów europejskich – 40,9 łączy na 100 mieszkańców.

W 2004 r. dostęp do internetu posiadało 15% gospodarstw domowych zlokalizowanych na terenach wiejskich. Stopień dostępu gospodarstw do internetu wykazuje tendencję wzrostową - w 2005 r. oscylował w granicach 19% (dane, GUS 2005). W dalszym ciągu istnieje ogromne zapotrzebowanie na ten typ usług, szczególnie wśród młodzieży wiejskiej. Wskaźnik ten dla UE-15 wynosi 62%.

Określa się, że ok. 20% mieszkańców wsi korzysta z gazu sieciowego. Są to jednak głównie odbiorcy zlokalizowani w województwach południowej Polski i miejscowościach podwarszawskich, a także część mieszkańców zachodniej Polski, gdzie przebiega większość rurociągów gazowych. Pozostała część kraju charakteryzuje się niskim poziomem dostępności gazu sieciowego. Zgodnie z danymi GUS, na koniec 2004 r. na obszarach wiejskich odnotowano 878,3 tys. przyłączy do gazu sieciowego, natomiast na terenach miejskich 1 287,0 tys. Wyniki Powszechnego Spisu Rolnego z 2002 r. wskazują, że indywidualne gospodarstwa rolne w Rzeczypospolitej Polskiej dysponowały budynkami inwentarskimi i gospodarczymi w liczbie 5373,6 tys., w tym 1659,1 tys. budynków inwentarskich i 3714,5 tys. budynków gospodarskich. Budynki wielofunkcyjne znajdowały się w 32,4% gospodarstw rolnych – największy ich udział (45-60%) zarejestrowano w gospodarstwach rolnych o powierzchni 300 ha lub większej.

Stan techniczny i standard tych budynków na ogół jest niski. Prawie połowa z nich została wybudowana przed 1960 r., tj. 46% obór, 50% chlewni, 44% stodoł. Do 1996 r. zmodernizowano zaledwie 15% budynków inwentarskich i gospodarskich. Średnia kubatura nowego budynku inwentarskiego wynosi blisko 1200 m³, w tym w budownictwie indywidualnym – 1000 m³. Jednakże od kilku lat utrzymuje się tendencja wzrostowa w ilości oddawanych do użytku budynków produkcyjnych w rolnictwie, głównie obiektów inwentarskich. W zakresie infrastruktury obiektów inwentarskich, najważniejsze problemy wiążą się z przechowywaniem obornika bezpośrednio na gruncie, co ma duży wpływ na zanieczyszczenie studni przydomowych oraz niewystarczającym odsetkiem wyposażenia gospodarstw w płyty gnojowe i zbiorniki na gnojowicę.

W 2005 r. w gospodarstwach rolnych było 1437,2 tys. ciągników, 147,3 tys. kombajnów zbożowych, 89,2 tys. kombajnów ziemniaczanych oraz 36,8 tys. kombajnów buraczanych. Jednak w przeliczeniu na jednostkę powierzchni użytków rolnych lub powierzchni uprawy, wartości wskaźników wyposażenia w Rzeczypospolitej Polskiej znacznie odbiegają od analogicznych wskaźników dla UE-15. Liczba ciągników w przeliczeniu na 100 gospodarstw rolnych w Republice Federalnej Niemiec, Republice Francuskiej i Zjednoczonym Królestwie Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej jest od 2 do 3 razy większa niż w Rzeczypospolitej Polskiej. Zgodnie z opinią Instytutu Budownictwa Mechanizacji i Elektryfikacji Rolnictwa (IBMER), niepokojący jest jednak wiek i stopień zużycia środków trwałych, stopień mechanizacji w rolnictwie oraz związana z tym luka techniczno-technologiczna dzieląca polskie rolnictwo od rolnictwa przodujących w tym zakresie

państw UE-15. Ciągniki wykorzystywane w rolnictwie charakteryzują się dużym zużyciem i długim czasem wykorzystania (średni wiek ciągnika szacowany jest na 23 lata, a kombajnu zbożowego na 21 lat).

W konsekwencji należy brać pod uwagę niebezpieczeństwo, iż w perspektywie najbliższych 10 lat wiele gospodarstw rolniczych w Rzeczpospolitej Polskiej może zostać pozbawionych maszyn i ciągników rolniczych.

Infrastruktura społeczna

Infrastruktura społeczna na obszarach wiejskich wykazuje cechy niedoinwestowania i niedostosowania do istniejących potrzeb. Niedostateczny rozwój dotyczy szczególnie placówek służby zdrowia, placówek kulturalnych, turystycznych jak również szkół.

W zakresie dostępu do służby zdrowia obszary wiejskie również wykazują duże zapóźnienia w stosunku do miast. Liczba ludności przypadającej na jedną przychodnię i ośrodek zdrowia była na obszarach wiejskich najwyższa w województwie wielkopolskim, a najniższa w województwie podlaskim i opolskim.

Polska wieś charakteryzuje się słabo rozwiniętą infrastrukturą kultury oraz bardzo niskim dostępem do podstawowych usług kulturalnych. Istotną rolę w dostępie do kultury społeczności wiejskiej odgrywają organizacje oraz instytucje, które stwarzają możliwości aktywnego uczestnictwa w kulturze, są to m.in.: domy i ośrodki kultury, kluby, świetlice, biblioteki, stowarzyszenia czy grupy artystyczne. Celem zapewnienia odpowiednich warunków dla organizowania i animowania lokalnego uczestnictwa społeczności wiejskiej w wydarzeniach artystycznych, kulturalnych czy integracyjnych, niezbędne jest podjęcie działań zmierzających do rozwoju i modernizacji infrastruktury kultury na obszarach wiejskich.

Infrastruktura kulturalna w miastach i na wsi jest silnie zróżnicowana, podobnie jak wielkość i różnorodność ofert instytucji kultury. Liczba punktów bibliotecznych na wsi zmniejszyła się w 2004 r. o 3,5% w stosunku do 2003 r.

Warunki nauki na wsi są zdecydowanie gorsze niż w mieście, także przeciętny poziom nauczania na wsi jest z reguły niższy. Na mniej korzystne możliwości edukacyjne dzieci wiejskich składa się szereg barier związanych z funkcjonowaniem systemu oświaty na wsi, np.: ograniczony dostęp do przedszkoli, gorzej wykwalifikowani nauczyciele, gorsza oferta edukacyjna szkolnictwa ponadgimnazjalnego oraz sytuacja materialna rodzin wiejskich. Wybór szkoły ponadgimnazjalnej jest uzależniony od sieci szkół w najbliższej okolicy, możliwości dojazdu do szkoły lub zamieszkania w internacie, kosztów dojazdów lub mieszkania poza domem. Na obszarach wiejskich występują znaczące rozbieżności regionalne w zakresie infrastruktury społecznej, przy czym najniższy poziom rozwoju odnotowuje się w województwach północno-wschodnich.

2.4. CHARAKTERYSTYKA PRODUKCJI ROLNEJ I PRZETWÓRSTWA ARTYKUŁÓW ROLNYCH I LEŚNYCH

PRODUKCJA ROŚLINNA

Produkcja roślinna w Polsce stanowi ważną składową sektora rolnego. Dominuje produkcja zbóż, roślin okopowych, w tym przede wszystkim ziemniaków (mimo corocznego spadku powierzchni ich uprawy) oraz warzyw i owoców. Coraz większe znaczenie zyskuje uprawa roślin na cele nieżywnościowe, w tym uprawa roślin energetycznych. Chociaż sektor upraw energetycznych w Polsce znajduje się na bardzo wczesnym etapie rozwoju, cieszy się on coraz większym zainteresowaniem rolników, jako alternatywne źródło dochodów.

W produkcji zbóż specjalizują się przede wszystkim regiony Polski centralnej, północno-wschodniej i północno-zachodniej. Uprawa ziemniaka jest domeną województw pasa centralnego i południowo-wschodniego. Rośliny oleiste są uprawiane głównie w Polsce północno-zachodniej, rośliny przemysłowe, np. tytoń - w przeważającej części w województwach lubelskim, podkarpackim, świętokrzyskim, kujawsko-pomorskim, małopolskim. Dzięki sprzyjającym warunkom glebowo-klimatycznym i ekonomicznym Polska jest obecnie największym producentem ziemniaków i jednym z czterech największych producentów rzepaku na rynku europejskim.

Równocześnie znaczący udział w uprawach tradycyjnie związanych z rolnictwem polskim zajmuje burak cukrowy. Głównym obszarem produkcji tej rośliny jest region wielkopolski, kujawsko-pomorski oraz lubelski. Należy zauważyć, że w listopadzie 2005 r. Komisja Europejska uwzględniając potrzebę poprawy konkurencyjności sektora cukrowniczego, przedstawiła projekt reformy systemu regulacji rynku. Proponowane zmiany będą miały decydujący wpływ na sytuację podaży-popytu na rynku Wspólnoty, opłacalność produkcji i przetwórstwa buraków cukrowych oraz na handel zagraniczny.

Produkcja owoców i warzyw ze względu na warunki glebowe i klimatyczne jest umiejscowiona przede wszystkim w pasie centralnym i południowo-wschodnim.

Owoce i warzywa

W 2005 r. zbiory owoców ogółem wyniosły ok. 2,92 mln ton, a warzyw gruntowych 4,78 mln ton. W 2005 r. produkcją owoców zajmowało się ok. 300 tys. gospodarstw, natomiast warzyw gruntowych – ok. 370 tys. gospodarstw, a warzyw pod osłonami ok. 22,7 tys. gospodarstw. Jedynie około 15-20% gospodarstw (około 350–400 tys.) produkowało na rynek. Pozostałe gospodarstwa produkowały na własne potrzeby. Przetwórstwo owoców i warzyw jest bardzo rozproszone. Zajmuje się nim obecnie ok. 1250 zakładów. Około 90% ogólnej liczby przetwórci to zakłady małe zatrudniające od 1 do 50 osób. Firmy duże stanowią ok. 2% ogólnej liczby

przetwórcy. Udział w rynku nowo powstałych małych zakładów szacowany jest na 80 - 90%. W 2004 r. przetworzono w zakładach około 70% (2,5 mln ton) zbiorów owoców oraz około 23% (1,1 mln ton) zbiorów warzyw. Dla większości zakładów przetwórczych problemem jest brak stabilnej bazy surowcowej, znaczne rozdrobnienie obszarowe upraw oraz niejednorodna jakość surowca.

Dużemu rozdrobnieniu produkcji towarzyszy niski poziom wyposażenia technicznego gospodarstw, głównie w chłodnie, których posiadanie jest niezbędne do zachowania odpowiedniej jakości produktu i zabezpieczenia ciągłości dostaw.

Do połowy 2006 roku do rejestrów właściwych wojewodów/marszałków zostało wpisanych 124 grupy producentów rolnych, z tego 22 należą do branży „owoców i warzyw”. Obserwuje się zarówno wzrost liczby grup, jak i zwiększenie ich produkcji towarowej.

Na rynku krajowym przetwórstwa owoców (głównie soków i przetworów tradycyjnych) rośnie w ostatnich latach przewaga podaży nad popytem. Konkurencja pomiędzy producentami powoduje procesy koncentracji w tej branży. W produkcji soków pitnych i napojów 9 firm ma ponad 80% udział w podaży, a w produkcji wyrobów żelowych 4 firmy mają 60% udziału w podaży na rynku.

Zboża

Produkcja zbóż w latach 2003-2005 charakteryzowała się dużą zmiennością, powodowaną warunkami klimatycznymi. W porównaniu z poprzednią dekadą nastąpił umiarkowany trend wzrostowy. Udział zbóż w globalnej produkcji roślinnej sięgał 38 %.

Zaczyna zanikać tendencja spadkowa w spożyciu przetworów zbożowych. W sezonie 2004/2005 wyniosło 22,2 % krajowego zużycia zbóż, a 4,5 % zużyto przemysłowo.

W okresie 2003-2005 nastąpiło zmniejszenie przemysłowych przemiałów konsumpcyjnych. Ich udział w rynku zmniejszył się z 65 do 62 %. W strukturze przemysłowych przemiałów dominuje pszenica, której udział oscyluje wokół 80%. Zmniejsza się natomiast udział żyta, a rośnie zbóż pozostałych, ale nie przekracza on 10 %.

Spośród branż wtórnego przetwórstwa dynamicznie rośnie produkcja trwałego pieczywa cukierniczego, makaronu wyrobów ciastkarskich. W poszczególnych branżach rentowność w latach 2003-2005 rosła, za wyjątkiem przemiału zbóż. W 2005 roku najbardziej wzrosła rentowność produkcji pasz, pieczywa cukierniczego makaronu (dwukrotnie). Nieco mniejszy był wzrost rentowności produkcji pieczywa świeżego. W dalszej kolejności są produkcja pasz, pieczywa cukierniczego i makaronu (Raport o stanie i perspektywach przemysłu rolno-spożywczego).

PRODUKCJA ZWIERZĘCA

Produkcja i przetwórstwo mleka w Polsce

W 2005 r. produkcja mleka w Polsce wyniosła 11 576 mln litrów i była o 0,8% większa w stosunku do roku poprzedniego. Chowem krów mlecznych zajmowało się ok. 730,3 tys. gospodarstw.

Ponad 90% gospodarstw zajmujących się produkcją mleka posiada stada liczące do 9 krów. W gospodarstwach tych utrzymywane jest ponad 50% krajowego pogłowia krów mlecznych. Zaledwie 9,8% gospodarstw utrzymuje stada liczące 10 i więcej krów mlecznych.

W 2005 roku w porównaniu do grudnia 2004 r. zaobserwowano 0,9 % wzrost liczby krów mlecznych. Liczba krów mlecznych wynosiła 2 755 tys. szt. Krów przybyło przede wszystkim w gospodarstwach osób prywatnych (o 5,7 %). Wpłynął na to głównie wzrost pogłowia krów w spółkach (o 6,8%), które powstały po przekształceniu byłych państwowych gospodarstwach rolnych. W gospodarstwach indywidualnych oraz w gospodarstwach sektora publicznego stopa wzrostu była znacznie niższa (w granicach 0,4-0,6%). W gospodarstwach indywidualnych krów przybyło przede wszystkim w stadach średnich i dużych, liczących ponad 10 krów.

Wzrostowe tendencje pogłowia krów w Polsce towarzyszyły spadkom liczby krów w pozostałych krajach Unii Europejskiej. W UE-15 pogłowiu krów mlecznych w okresie od grudnia 2004 do grudnia 2005 zmniejszyło się o 2,2%, a w 9 nowoprzyjętych krajach członkowskich aż o 23,8%.

Według danych, publikowanych przez IERIGŻ, średnia wydajność mleczna w 2005 r. w gospodarstwach indywidualnych wyniosła 4 027 litrów na sztukę, natomiast w gospodarstwach osób prawnych 6 324 l. Jest to poziom zbliżony do średniej wydajności mlecznej uzyskiwanej w UE-15.

W wyniku łączenia się podmiotów przetwórstwa mleka w większe przedsiębiorstwa, następuje koncentracja przemysłu mleczarskiego. W sektorze przetwórstwa mleka w Polsce działa obecnie 359 zakładów przetwórstwa mleka.

Produkcja i przetwórstwo mięsa

W 2004 r. produkcja żywca wieprzowego wyniosła ok. 2580 tys. ton, zaś wołowego 610 tys. ton. Chowem bydła zajmuje się w Polsce ponad 900 tys. gospodarstw rolnych, przy czym tylko 67% prowadzi produkcję towarową. Chowem trzody zajmuje się ok. 800 tys. gospodarstw, z których 75% z nich prowadzi produkcję towarową.

Produkcja i przetwórstwo mięsa czerwonego jest jednym z największych działów polskiej gospodarki. Zakupy mięsa stanowią ok. 10% ogółu wydatków ludności (ok. 30% wydatków na żywność). Produkcja mięsa wieprzowego i wołowego stanowi 33% produkcji towarowej

rolnictwa, a sektor zapewnia rynek pracy dla ponad 100 tys. osób w przemyśle i rzemiośle oraz dla około 1 mln osób w rolnictwie. Obecna struktura branży mięsnej jest bardzo zróżnicowana i rozdrobniona w wyniku prywatnych inwestycji oraz prywatyzacji zakładów państwowych i charakteryzuje się niskim poziomem koncentracji i specjalizacji produkcji. Poziom technologiczny przemysłu jest bardzo zróżnicowany. Zakłady o dużej zdolności produkcyjnej prowadzące produkcję produktów mięsnych z reguły mają bardziej rozwiniętą bazę strukturalną i technologiczną w zakładzie, niż rzeźnie czy też zakłady rozbioru mięsa o małych mocach przerobowych.

Według danych Głównego Inspektoratu Weterynaryjnego w kraju działają obecnie 4773 zakłady zajmujących się ubojem, przetwórstwem i rozbiorem mięsa czerwonego, spośród których 1255 to rzeźnie.

PRZETWÓRSTWO ARTYKUŁÓW ROLNYCH

Przemysł spożywczy zalicza się w Polsce do najważniejszych dziedzin gospodarki, zarówno pod względem rozmiarów produkcji sprzedanej (ponad 20% wartości sprzedaży całego polskiego przemysłu), jak i liczby zakładów (ok. 28 tys.) oraz poziomu zatrudnienia (411 tys. osób, tj. 8,4% ogółem zatrudnionych w gospodarce, a około 16% zatrudnionych ogółem w przemyśle). Wytworzona przez polski przemysł spożywczy (wraz z przemysłem tytoniowym) wartość dodana brutto wynosi ok. 6 mld EUR, co stanowi ok 6% wartości produktu krajowego brutto.

Polski rynek żywności ma wciąż duży potencjał wzrostu. Korzystnym zjawiskom w przetwórstwie w Polsce, tj. systematycznemu wzrostowi produkcji, poprawie technologii i jakości produkcji towarzyszą jednakże poważne problemy, z których najistotniejsze to:

- niedobory kapitału rodzimego;
- funkcjonowanie wielu zakładów w warunkach nieustabilizowanej bazy surowcowej (słabe powiązania kontraktacyjne z dostawcami surowca);
- brak silnych ugrupowań przetwórców;
- brak własnych kanałów dystrybucji.

Akcesja Polski do Unii Europejskiej wymusiła konieczność modernizacji sektora przetwórstwa artykułów rolnych w zakresie standardów weterynaryjnych, higienicznych i ochrony środowiska. Dotyczyło w szczególności sektora mleczarskiego, mięsnego i utylizacyjnego, drobiarskiego, wtórnego przetwórstwa zbóż i cukru, warzyw, ziemniaków i skrobi. Bardzo duże znaczenie w dokonaniu koniecznej modernizacji tych sektorów miała udzielona pomoc finansowa w ramach Programu SAPARD oraz Sektorowego Programu Operacyjnego Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich. W znaczący sposób przyczyniła się ona do osiągnięcia potrzebnych

dostosowań do standardów UE przez zakłady przetwórcze oraz upowszechnienia systemów zapewnienia bezpieczeństwa zdrowotnego żywności.

W przemyśle spożywczym, w dalszym ciągu, efektywność gospodarowania ulega poprawie. Wzrost produkcji jest związany ze wzrostem wydajności pracy. Modernizacja linii technologicznych stwarza również możliwości obniżenia energochłonności przetwórstwa. Zmiany w gospodarowaniu tymi czynnikami wytwórczymi pozwalają na osiągnięcie wyższej niż w latach poprzednich rentowności produkcji żywności, która jednakże wciąż utrzymuje się na stosunkowo niskim poziomie.

Przetwórstwo spożywcze posiada znaczny i rosnący udział w eksporcie. W roku 2005 wartość wywozu produktów rolno – spożywczych do krajów UE-25 wyniosła 5,3 mld EUR i była wyższa o 39 % w porównaniu z rokiem 2004. W eksporcie do krajów EFTA i pozostałych krajów rozwiniętych (USA, Kanada, Izrael, itd.) zanotowano wzrost o 5 % w tym samym okresie. Największy udział w strukturze towarowej eksportu mają następujące produkty: mięso i przetwory (15 %), owoce i przetwory (11 %) oraz produkty mleczarskie (12,4). Obserwowane są tendencje wzrostowe zarówno w eksporcie produktów zwierzęcych (o 46 % w stosunku do roku 2004) oraz roślinnych (o 26 %).

BEZPIECZEŃSTWO I JAKOŚĆ ARTYKUŁÓW ROLNO-SPOŻYWCZYCH ORAZ DOSTOSOWANIE ICH DO STANDARDÓW UE

Dynamika eksportu polskich produktów oraz duże zainteresowanie polskimi artykułami rolno-spożywczymi w UE świadczy o konkurencyjności polskich firm na rynkach o wysokich wymaganiach jakościowych. Wysoka jakość polskiej żywności, a także świadectwa jakości i znaki jakości potwierdzające unikalne cechy polskich produktów żywnościowych oraz wykorzystanie możliwości i potencjału produkcyjnego zakładów przetwórstwa rolnego, stworzą optymalne warunki ich rozwoju na krajowym i europejskim rynku produktów żywnościowych.

Zagwarantowanie bezpieczeństwa żywności produkowanej przez polski przemysł rolno-spożywczy jest kolejnym zagadnieniem wymagającym dostosowania do standardów UE. Większość dużych przedsiębiorstw produkcyjnych i przetwórczych w Polsce przygotowana jest do konkurowania na wspólnym rynku. Zakłady opracowały i wprowadziły procedury kontroli wewnętrznej (Systemy Zarządzania Jakością, HACCP, Dobrej Praktyki produkcyjnej - GMP i Dobrej Praktyki Higienicznej - GHP), a poczynione procesy restrukturyzacyjne i modernizacyjne zapewniają właściwą jakość produkcji.

Nadal jednak szczególnej uwagi wymaga konieczność przeprowadzania akcji informacyjnych i edukacyjnych wśród przedsiębiorców (głównie małe i średnie firmy), dotyczących regulacji i zasad obowiązujących na Jednolitym Rynku UE. Dla wielu przedsiębiorców nowe przepisy krajowe i unijne nie są znane, co wpływa na obniżenie jakości produktów, a tym samym zdolności konkurowania na wspólnym

rynku. Braki widoczne są w zakresie np. znakowania produktów, niedostatecznej ilości odpowiedniego sprzętu oraz szkoleń dla specjalistów w danych dziedzinach.

Dążenie do poprawy konkurencyjności produkcji wpłynęło na wprowadzanie przez zakłady przetwórstwa rolno-spożywczego dobrowolnych systemów jakości, stanowiących dla konsumentów dodatkową gwarancję jakości. Dlatego konieczne jest wspieranie dalszych działań modernizacyjnych w tych zakładach, które roszą nadzieję na spełnienie standardów UE i prowadzenie rentownej działalności na Jednolitym Rynku UE.

Mimo poczynionych licznych inwestycji, polski przemysł rolno-spożywczy nadal jest niewystarczająco dostosowany do wymagań UE w zakresie ochrony środowiska. W zależności od branży, odpady w przemyśle rolno-spożywczym (łącznie z osadami ściekowymi) stanowią od 3 do 90% surowca. Największe ilości odpadów powstają w przetwórstwie mięsa, ziemniaków i cukru. Z uwagi na dużą ilość odpadów i niedoinwestowanie technologiczne problemem jest oczyszczanie ścieków w średnich i mniejszych zakładach przetwórstwa mięsnego, co wymaga prawidłowego zagospodarowania odpadów poubojowych, wyposażenia w oczyszczalnię lub przedoczyszczalnię ścieków.

W Polsce obserwuje się rosnące zainteresowanie produkcją wysokojakościową taką jak np. produkty regionalne, produkty ekologiczne i produkty rolnictwa integrowanego. Istnieje duży potencjał rozwoju tych nisz ze względu na dobre warunki środowiskowe i nadwyżki siły roboczej w rolnictwie oraz czynniki kulturowe. W tym zakresie widoczne są rosnące potrzeby za względu na wysokie wymagania konsumentów oraz zapewnienie wysokich, mierzalnych standardów jakości.

ROLNICTWO EKOLOGICZNE

Gospodarstwa ekologiczne, które ochronę środowiska mają wpisaną w zasady gospodarki rolnej, długo utrzymywały się na poziomie marginalnym.

Wprowadzenie pomocy finansowej w 1999 r. i uregulowań prawnych stworzyło warunki do szybkiego ich wzrostu. Jednak w dalszym ciągu gospodarstwa ekologiczne stanowiły niewielką część ogólnej liczby gospodarstw rolnych; w 2003 r. – 0,11%, w 2004 r. – 0,22% (Najwyższa Izba Kontroli, 2006 r.). W latach 2003-2005 nastąpił ponad 3-krotny wzrost liczby gospodarstw ekologicznych (z 2286 do 7183 gospodarstw), 40-krotny wzrost powierzchni upraw oraz 4,5-krotny wzrost liczby przetwórnictw ekologicznych. W 2005 r. liczebność tych gospodarstw w stosunku do ogólnej liczby gospodarstw rolnych nie przekroczyła poziomu 0,5% (w „starych” krajach Unii wskaźnik ten osiąga 9,0%).

W 2005 r. w systemie rolnictwa ekologicznego zostało zarejestrowanych i skontrolowanych 7183 gospodarstw o powierzchni ok. 167,7 tys. ha użytków rolnych oraz 99 przetwórnictw.

Rozwój rolnictwa ekologicznego jest ważnym czynnikiem wpływającym na wzrost zatrudnienia na obszarach wiejskich, ponieważ dostarcza nowe miejsca pracy i zapewnia dodatkowe źródło dochodów dla rolników. Największa liczba gospodarstw ekologicznych została zarejestrowana w województwach: małopolskim, świętokrzyskim, mazowieckim, podkarpackim i lubelskim, a najmniejsza w opolskim, lubuskim, wielkopolskim i łódzkim.

Obecnie obowiązującym aktem prawnym jest ustawa o rolnictwie ekologicznym z dnia 20 kwietnia 2004 r. (Dz. U. Nr 93, poz. 898), która określa zadania i właściwości organów i jednostek organizacyjnych w zakresie rolnictwa ekologicznego.

Podstawowym dokumentem określającym zasady rolnictwa ekologicznego w UE jest rozporządzenie Rady (EWG) nr 2092/91 z dnia 24 czerwca 1991 r. w sprawie produkcji ekologicznej produktów rolnych oraz znakowania produktów rolnych i środków spożywczych (Dz. Urz. WE 198 z 22.07.1991, z późn. zm.).

System kontroli i certyfikacji rolnictwa ekologicznego został utworzony na podstawie art. 3 ustawy i spełnia wymagania określone w art. 8 i 9 rozporządzenia Rady (EWG) nr 2092/91.

System jest oparty na prywatnych jednostkach certyfikujących, upoważnionych przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, akredytowanych w Polskim Centrum Akredytacji zgodnie z normą PN/EN 45011 i nadzorowanych przez Inspekcję Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych.

INTEGROWANA PRODUKCJA

Integrowana produkcja jest systemem gospodarowania, w którym producent prowadzi produkcję roślin wykorzystując zrównoważony postęp techniczny i biologiczny w uprawie, ochronie roślin i nawożeniu, zwracając szczególną uwagę na ochronę środowiska i zdrowie ludzi. Rozwój integrowanej produkcji w Polsce jest ważnym czynnikiem wpływającym na ochronę środowiska i produkcję bezpiecznej żywności oraz podnoszącą świadomość rolniczą i ekologiczną producentów rolnych.

Integrowana produkcja w Polsce umocowana została w przepisach prawa wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 18 grudnia 2003 r. o ochronie roślin, która uregulowała warunki prowadzenia produkcji rolnej w tym systemie. Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa realizując zadania wynikające z ww. ustawy, w 2004 r. rozpoczęła wdrażanie integrowanej produkcji oraz rozpoczęła sprawowanie nad nią nadzoru. W pierwszym roku do systemu integrowanej produkcji zostało zgłoszonych 2034 upraw w 1609 gospodarstwach o łącznej powierzchni 13,11 tys. ha. W 2004 r. zostało wydanych 811 certyfikatów. W 2005 roku producenci zgłosili 7457 upraw, co stanowiło ok. 367 % wzrost liczby zarejestrowanych upraw, których łączna powierzchnia wyniosła 29,84 tys. ha. Wzrosła również w 2005 r. liczba gospodarstw (osiągając wielkość 4443), w której stosuje się zasady integrowanej

produkcji. W 2005 r. wydano 1557 certyfikatów, co stanowi wzrost prawie o 100% w stosunku do poprzedniego roku.

Rozwój integrowanej produkcji stanowi podstawę gospodarowania w krajach UE, w związku z powyższym działania zmierzające w kierunku zachęcania producentów do podejmowania działań w celu wdrażania tego sposobu gospodarowania są jak najbardziej celowe. Ponadto integrowana produkcja umożliwia łatwiejszy zbył certyfikowanych płodów rolnych bardzo dobrej jakości na polskim i wspólnotowym rynku.

PRODUKTY TRADYCYJNE

Polska ze względu na swoje zróżnicowanie regionalne, historię, wpływ i przenikanie się kultur krajów sąsiednich, posiada bardzo bogate dziedzictwo kulinarne. Na jego różnorodność wpływa również zachowanie zwyczajów i regionalnych obrzędów, co jest odzwierciedlone w bardzo dużej liczbie produktów regionalnych czy tradycyjnych. Produkty te charakteryzują się szczególnymi cechami jakościowymi oraz niepowtarzalnymi sposobami przyrządzania i wytwarzania, poprzez co przyczyniają się do urozmaicenia polskiej kuchni. Ich wyjątkowość oraz niezmiennie receptury zwiększają atrakcyjność regionów i przyciągają turystów.

W Unii Europejskiej system rejestracji i ochrony nazw takich produktów istnieje od 1992 roku. W ramach tego systemu realizowane są założenia unijnej polityki żywności wysokiej jakości. Jednym z celów wprowadzonego systemu jest ochrona przed nieuczciwą konkurencją, promocja jakości i przekazywanie konsumentom informacji o wyjątkowych produktach. System rejestracji opiera się na trzech instrumentach: Chroniona Nazwa Pochodzenia, Chronione Oznaczenie Geograficzne i Gwarantowana Tradycyjna Specjalność. Zasady ochrony, rejestracji i kontroli tych produktów na poziomie krajowym regulowane są przepisami ustawy z dnia 17 grudnia 2004 r. o rejestracji i ochronie nazw i oznaczeń produktów rolnych i środków spożywczych oraz o produktach tradycyjnych.

Efektywne wykorzystanie tego systemu daje szansę krajowym producentom na podkreślenie wyjątkowości i niepowtarzalności ich produktów. O bardzo wysokim potencjale tego rynku w Polsce może świadczyć choćby fakt, iż w ramach odbywającego się konkursu „Nasze kulinarne dziedzictwo” zostało zgłoszonych ponad 700 produktów wywodzących się z poszczególnych regionów kraju. W dalszym ciągu trwa proces identyfikacji tych produktów oraz przygotowywanie i zgłaszanie kolejnych wniosków o rejestrację do europejskiego systemu. Odpowiednie wykorzystanie możliwości, jakie stwarza system unijnych oznaczeń, pozwoli mocniej zaakcentować obecność polskich wyrobów na rynku wspólnotowym.

LASY I GOSPODARKA LEŚNA

Powierzchnia lasów w Polsce wynosi 8 972,5 tys. ha, co daje średnią lesistość na poziomie 28.7% (GUS, 2005 r.). W strukturze lasów dominują lasy publiczne (82,5%, w tym 81,6% należy do Skarbu Państwa i 0,9% do gmin). Lasy prywatne stanowią 17,5% powierzchni leśnej.

Wskaźnik lesistości jest zróżnicowany przestrzennie – waha się od 20,6% w województwie łódzkim (Polska centralna) do 48,7% w województwie lubuskim (Polska zachodnia). Powierzchnia leśna przypadająca na 1 mieszkańca Polski wynosi 0,24 ha i jest to jeden z najniższych wskaźników w regionie środkowoeuropejskim. W Polsce dominują drzewostany iglaste (75,8%). Lasy prywatne charakteryzują się znacznym rozdrobnieniem. Powierzchnia zalesiona na 1 właściciela wynosi średnio 1,28 ha. Niska jest przeciętna zasobność drzewostanów w lasach prywatnych, która wynosi 119 m³/ha, podczas gdy w lasach państwowych 222 m³/ha. Udział lasów prywatnych zwiększa się w wyniku systematycznego zalesiania gruntów rolnych. Zwiększanie lesistości kraju ma istotne znaczenie dla poprawy procesu wiązania dwutlenku węgla (obecnie lasy wiążą 8% całkowitej emisji gazów cieplarnianych), ochrony gleb i wód oraz wzmacniania spójności przestrzennej krajobrazu, w tym korytarzy ekologicznych.

2.5. ZASOBY I STAN ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO ORAZ KULTUROWEGO

Obszary rolnicze o niekorzystnych warunkach gospodarowania

Znacznym utrudnieniem, które wymaga od rolników większego zaangażowania wiedzy, sił i środków niż w innych częściach Europy, są niekorzystne warunki naturalne do prowadzenia produkcji rolnej, takie jak duży udział gleb słabych i zakwaszonych, niewielkie opady oraz krótki okres wegetacyjny. Cechy te stanowią obiektywne bariery dla rozwoju sektora rolnego i obszarów wiejskich.

Warunki przyrodniczo-glebowe w Polsce są gorsze niż przeciętne warunki glebowe w UE. Wynika to z dużego wpływu kolejnych zlodowaceń na proces glebotwórczy, co w efekcie spowodowało pokrycie większości kraju glebami lekkimi, na piaszczystym przepuszczalnym podłożu, które mimo przeprowadzenia kosztownych zabiegów agrotechnicznych nie dają możliwości uprawy zarówno takiego zestawu roślin, jaki mogą uprawiać rolnicy w UE, jak też nie umożliwiają uzyskiwania porównywalnych plonów. Na taką sytuację wpływają również warunki klimatyczne (niższe temperatury, krótszy okres wegetacyjny i mniejsze opady).

Do porównania jakości gruntów rolnych w Polsce z przeciętną europejską, zastosowano Soil Geographical Database of Europe w skali 1:1 000.000, której rozwój jest koordynowany przez Wspólnotowe Centrum Badawcze UE w Isprie (Włochy). Waloryzacja europejskich

gleb pod względem tekstury, w oparciu o wskaźniki zaadaptowane dla Polski, wskazuje na lepszą o 25% jakość gleb w Europie Zachodniej w porównaniu z glebami polskimi.

Procentowy udział gleb lekkich w ogólnej powierzchni jest w Polsce dwukrotnie większy, niż średnio w Europie (tabela nr 3). Gruboziarnistość gleb lekkich powoduje niską zdolność retencyjną, co wraz z niskimi opadami bardzo niekorzystnie wpływa na stosunki wodne w okresie wegetacyjnym, zwłaszcza na Niżu Polskim, gdzie w sezonie wegetacyjnym deficyty wody dochodzą do poziomu 250 mm.

Niezwykle jest to, że przestrzenne rozmieszczenie gleb gruboziarnistych (piaszczystych) w krajach ościennych, głównie we wschodnich Niemczech i na Litwie, jest bardzo zbliżone do ich rozmieszczenia w Polsce i jest logiczną konsekwencją ostatnich trzech zlodowaceń. W tym świetle oczywiste jest i niekwestionowane przez żadne autorytety naukowe, że jakość gleb w Polsce (podobnie jak w sąsiednich obszarach) nie osiąga 80% średniej europejskiej.

Duże różnice pomiędzy Polską i innymi krajami lepiej odzwierciedlają dane zaprezentowane w tabeli nr 4. Godne podkreślenia jest, że gleby lekkie w Polsce są reprezentowane głównie przez gleby piaszczyste, podczas gdy w takich krajach jak Dania dominują w tej grupie gleby piaszczysto-gliniaste.

Tabela 3. Procentowy udział gleb lekkich w Europie

Kraj	% powierzchni
Austria	16,75
Belgia	22,78
Dania	60,05
Finlandia	66,42
Francja	13,92
Grecja	13,35
Hiszpania	10,00
Holandia	44,27
Irlandia	0,37
Luksemburg	17,23
Niemcy	27,78
Portugalia	34,71
Szwecja	3,39
Wielka Brytania	11,83

Włochy	20,53
UE-15 średnio	31,8
Polska	60,8

Źródło: Wösten, 1999, Pondel i inni, 1979.

Tabela 4. Porównanie uziarnienia gleb Polski i Europy wg kategorii agronomicznych FAO

Podział gleb na kategorie wg FAO	% udział gleb	
	Europa	Polska
Lekkie (cz. koloidalne <18% piasek >65%)	31,8	60,8
Średnie (18%< cz. koloidalne<35% piasek <65%)	40,2	38,1
Średnio ciężkie (cz. koloidalne <35% piasek >15%)	13,0	1,1
Ciężkie (35%< cz. koloidalne <60%)	13,5	-
Bardzo ciężkie (60%<cz. koloidalne)	1,3	-

Źródło: Wösten, 1999, Pondel i inni, 1979.

WARUNKI PRODUKCJI ROLNEJ

Podobnie jak struktura gleby, warunki klimatyczne, określone w oparciu o ilość opadów atmosferycznych w roku i długość okresu wegetacyjnego, są wyraźnie gorsze niż w większości krajów Europy Zachodniej.

Dane klimatyczne IPCC (Międzyrządowej Komisji ds. Zmian Klimatycznych) dla Europy, zebrane w siatce 0,5 x 0,5 stopnia, były wykorzystane do określenia produkcji pierwotnej netto (NPP) w oparciu o powszechnie akceptowany model Chikugo i Miami (tabela nr 6). Wygenerowane przy jego pomocy dane dotyczące produkcji pierwotnej w Europie, dobitnie ilustrują znaczną różnicę pomiędzy Polską, a takimi krajami jak Francja, Wielka Brytania, Irlandia, Portugalia, zachodnia część Niemiec, czy nawet Włochy – potencjał produkcyjny, ograniczony przez warunki klimatyczne, jest w Polsce o 25% - 35% niższy, niż we wspomnianych krajach.

Porównanie zależnej od klimatu produktywności netto w Polsce, ze średnią europejską, niezależnie od przyjętej metodyki, wskazuje wyraźnie, że warunki klimatyczne w Polsce są blisko o 20% gorsze, niż w krajach UE - 15.

Obliczona wartość produktywności netto dla Polski jest zbliżona do wartości dla Hiszpanii, gdzie do ONW zaklasyfikowano 74% powierzchni kraju.

Tabela 5. Rozmieszczenie rocznych opadów atmosferycznych w Europie

Kraj	Średni opad (mm)	% powierzchni z opadami rzędu:				
		< 550	551-700	701-850	851-1000	> 1000
Austria	1148	2,8	14	12,9	9,6	60,7
Belgia	873	0	0	57,4	25,3	17,4
Czechy	667	12,1	56,1	24,8	6,4	0,6
Dania	711	0,6	49,4	45	5	0
Estonia	627	0	100	0	0	0
Francja	839	0	17,5	45,4	22,6	14,6
Grecja	658	22,4	47	21,9	5,4	3,2
Hiszpania	630	52,4	24	6,3	7	10,3
Holandia	770	0	0,4	98,7	0,9	0
Irlandia	1101	0	0	9,6	23,3	67,1
Litwa	651	0	80,7	19,3	0	0
Łotwa	639	0	91,3	8,7	0	0
Niemcy	706	11,7	39,1	38,6	6,7	4
Polska	603	31,3	58,4	7,9	1,8	0,5
Portugalia	839	0	31	29,6	20,2	19,1
Słowacja	756	2,9	37	35,9	13,4	10,9
Słowenia	1351	0	0	5,5	9,2	85,3
Węgry	577	41,4	52,6	6	0	0
Wielka Brytania	1162	0,2	18,3	18,5	11,7	51,3
Włochy	931	5,5	18,4	35,2	11,6	29,3

Źródło: Interpolacja wykonana przez IUNG Puławy w oparciu o dane IPCC.

Tabela 6. Ocena potencjalnej wydajności plonów (t/ha/rok) obliczona dla krajów europejskich w oparciu o model Miami (Lieth 1975) i model Chikugo (Uchijima, Seino 1985) w porównaniu z Polską (UE-15=100%)

Kraj	Model Miami	W porównaniu do UE=100%	Model Chikugo	W porównaniu do UE=100%
Austria	10,1	89	7,7	82
Belgia	12,6	110	10,1	108
Czechy	10,3	91	8,2	87
Dania	10,9	97	8,6	91
Francja	12	108	10,3	109
Grecja	10,4	92	9,6	102
Hiszpania	9,7	86	8,3	88
Holandia	11,9	104	9,7	103
Irlandia	13,1	115	10,3	110
Litwa	10,2	90	7,6	80
Łotwa	10,1	89	7,2	76
Niemcy	10,8	95	8,8	94
Polska	9,6	85	8,0	85
Portugalia	12,4	109	11,5	122
Słowacja	10,4	92	8,2	88
Wielka Brytania	11,7	103	9,4	100
Włochy	11,5	101	9,9	106
UE-15 średnio	11,21	100	9,4	100

Gorsze warunki do produkcji rolnej znajdują odzwierciedlenie w osiąganych plonach, co można przeanalizować biorąc pod uwagę przyjęte w danych krajach plony referencyjne. Tylko w przypadku Finlandii (2,82 t/ha), Portugalii (2,9 t/ha), Hiszpanii (2,69 t/ha) plony referencyjne zostały przyjęte na poziomie zbliżonym do polskiego (3,0 t/ha). W pozostałych krajach plony referencyjne odzwierciedlające średni poziom plonów na danym obszarze zostały przyjęte na znacząco wyższym poziomie (od 3,9t/ha – Włochy, do 6,6 w Holandii czy 6,88 w niemieckim regionie Schleswig-Holstein).

Kolejnym kryterium jest przyjęta wysokość nad poziomem morza, użyta do wyznaczania terenów górskich. Polska strona zaproponowała jako wysokości brzegowe 500 m n.p.m. do wyznaczania strefy górskich terenów o niekorzystnych warunkach gospodarowania. Należy

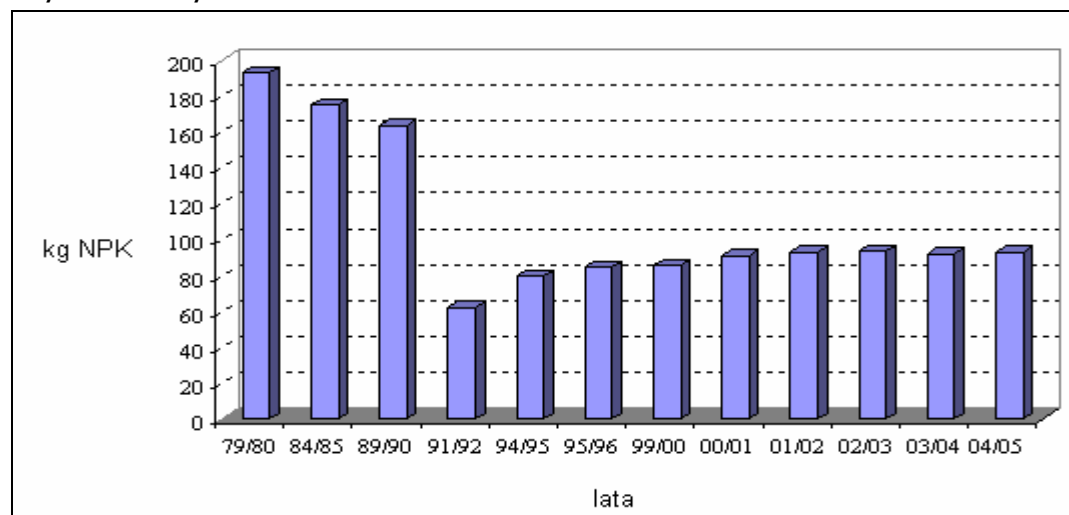
podkreślić, że ze względu na położenie polskich gór (wysunięte na północ Europy Środkowej) oraz znaczącą przewagę północnych stoków, występujące tam warunki klimatyczne są gorsze od występujących na analogicznych wysokościach w Alpach. Doliny górskie Karpat Zachodnich są z reguły bardzo wąskie (w przeciwieństwie do południowej części Karpat Słowackich) i zwykle tworzą tereny długiego utrzymywania się mrozu, wpływającego niekorzystnie na plonowanie roślin. Dodatkowo należy nadmienić, iż polska strona łańcuchów górskich (Tatry, Sudety) charakteryzuje się bardzo dużym pofałdowaniem, co nie pozostaje bez wpływu na trudności w uprawie gleby, ale również sprzyja zachodzeniu procesów zmywania gleby ze stanowisk położonych na pochyłościach.

POZIOM PRODUKCJI A STAN ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

Intensywne wykorzystywanie zasobów naturalnych, jakie ma miejsce w wielu krajach europejskich, nie dotyczy w takim stopniu Polski, gdzie występuje model rozwoju rolnictwa, który kojarzy umiarkowany wzrost kapitałochłonności produkcji z relatywnie wysoką jego pracochłonnością. Jest to strukturalnie optymalny układ czynników wzrostu produkcji rolniczej bez degradacji środowiska naturalnego, przy relatywnie wysokiej jakości ekologicznej potencjałów wytwórczych.

Można odwołać się tu do nawożenia mineralnego, które po roku 1989/90 zmniejszyło się znacząco. Najniższy poziom (62,1 kg NPK/ha) osiągnięto w roku 1991/92. Później nastąpił wzrost, do 91,9 kg NPK/ha w roku 2003/04.

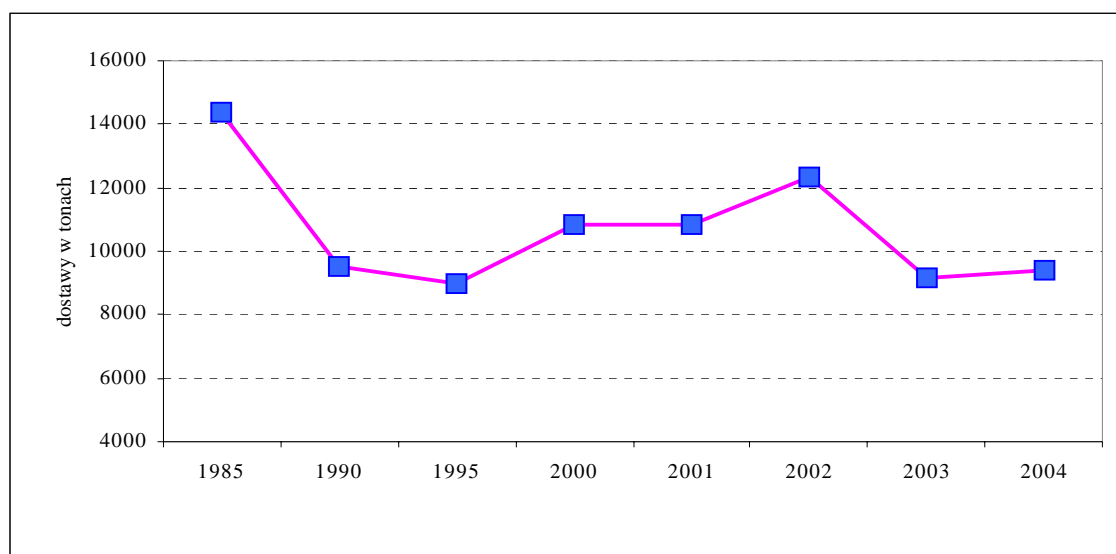
Wykres nr 1. Zastosowanie organicznych i mineralnych nawozów w NPK na 1 ha użytków rolnych

Źródło: GUS

Podobnie kształtuje się stopień zużycia chemicznych środków ochrony roślin. W latach 1990-2004 wynosiło ono 0,61 kg substancji biologicznie czynnej średnio rocznie na 1 ha gruntów ornych i sadów.

Wykres nr 2. Zastosowanie pestycydów (czynnik aktywny), źródło GUS

Jeśli weźmie się pod uwagę standardy europejskie, to obecny poziom nawożenia mineralnego oraz zużycia chemicznych środków ochrony roślin w Polsce ocenić trzeba jako umiarkowany. Generalnie nie wywiera on negatywnego wpływu na jakość użytków rolnych oraz wytwarzanych produktów. Z tego punktu widzenia jest to produkcja ekologicznie bezpieczna. Należy jednak pamiętać, że poziom nawożenia na niektórych obszarach oraz stosowanie środków ochrony roślin może wywierać wpływ na jakość zasobów wód powierzchniowych i podziemnych. Jednakże należy uwzględnić fakt, że zarówno w odniesieniu do nawozów mineralnych, jak również środków ochrony roślin, lokalnie (tj. bez znaczącego wpływu na średnią) występują obszary narażone na negatywne skutki intensywnej produkcji. Dodatkowo, w przypadku środków ochrony roślin problemem jest nieprawidłowe ich stosowanie, nieprzestrzeganie terminów, brak odpowiedniego sprzętu itp.

Tabela 7. Poziom nawożenia mineralnego i wysokość plonów w krajach europejskich

Kraj	NPK (kg/ha)	Plony dt/ha			
		Pszenvica	Rzepak	Ziemniaki	Buraki cukrowe
UE-15	-	57,7	30,1	361	547
Austria	71,7	48,5	22,4	325	620
Belgia	196,5	82,0	35,0	446	563
Dania	147,7	69,9	27,1	405	541
Finlandia	140,6	32,7	13,4	243	344
Francja	160,0	74,5	31,9	392	624
Grecja	55,0	25,0	-	200	669
Hiszpania	78,0	28,8	16,7	273	643
Holandia	242,8	85,0	20,0	440	566
Irlandia	159,0	94,5	35,0	315	482
Luksemburg	196,5	28,0	35,0	446	563

Niemcy	191,4	69,0	29,7	386	551
Polska	85,6	33,3	24,0	162	358
Portugalia	62,1	10,6	-	146	559
Szwecja	87,8	61,8	22,1	303	485
Wielka Brytania	120,6	79,9	33,3	424	560
Włochy	116,0	28,7	11,8	259	445

Źródło: GUS 2002, Warszawa. Agrarmärkte in Zahlen. Europäische Union 2002. Tier-und Pflanzenproduktion. Bonn 2003

WPŁYW ROLNICTWA NA ŚRODOWISKO

Obszary rolne w Rzeczypospolitej Polskiej nie są wolne od zagrożeń, których źródłem jest gospodarka rolna. Obserwuje się wiele niekorzystnych zjawisk, których większość jest konsekwencją błędów popełnionych w przeszłości, takich jak:

- 1) wykorzystanie rolnicze gleb słabych i podatnych na erozję;
- 2) nieracjonalna gospodarka wodna w zlewniach rolniczych;
- 3) niski poziom edukacji w zakresie racjonalnych praktyk rolniczych;
- 4) zaniedbania pod względem wyposażenia gospodarstw w infrastrukturę ochrony środowiska;
- 5) zanieczyszczenie punktowe gleb metalami ciężkimi.

Ponadto niekorzystne oddziaływanie rolnictwa na środowisko związane jest z:

- 1) systematycznym wprowadzaniem azotu do produkcji rolnej (jego wykorzystanie nie przekracza obecnie 20%) - niezależnie od stosowania dobrych praktyk rolniczych nie jest możliwe uniknięcie jego rozpraszania w środowisku;
- 2) eutrofizacją wód powierzchniowych oraz naturalnych ekosystemów lądowych w wyniku nadmiernego stosowania nawozów fosforowych i azotowych;
- 3) stosowaniem chemicznych środków ochrony roślin, które niezależnie od stosowanych praktyk ulegają rozproszeniu w środowisku;
- 4) zmniejszeniem ilości organicznego węgla i azotu w glebach uprawnych, odłogowanych lub w ekosystemach naturalnych w wyniku zmian w systemie gospodarowania.

W ostatnim czasie pojawiają się nowe zagrożenia związane z odłogowaniem najsłabszych gruntów rolnych i z zaniechaniem stosowania dobrych praktyk w produkcji rolniczej (np. uproszczenie zmianowania roślin, rezygnacja z nawożenia obornikiem).

Największe zagrożenie dla ostoi przyrody stanowią:

- 1) uproszczenie struktury krajobrazu w wyniku niszczenia obszarów kompensacji przyrodniczej dla dzikich gatunków;
- 2) zmiana stosunków wodnych prowadząca do obniżania poziomu wód gruntowych i zmiany cech siedlisk przyrodniczych zależnych od wody;
- 3) zmiana tradycyjnego systemu uprawy i hodowli, które wynikają z intensyfikacji produkcji rolniczej;
- 4) zaniechanie gospodarowania na użytkach zielonych, co prowadzi do ich odłogowania, zarastania i zaniku populacji rzadkich gatunków roślin i zwierząt;
- 5) istnienie zaległości w stosowaniu przyjaznych środowisku technologii produkcji rolniczej.

SKAŻENIE METALAMI CIĘŻKIMI

Przeciętna koncentracja metali ciężkich w wierzchnich warstwach gleby (0-20 cm) jest niska. Skażenie gleby występuje jedynie lokalnie. Głównym źródłem skażenia gleby metalami ciężkimi i innymi toksycznymi związkami jest przemysł i tereny zurbanizowane. Gleby są skażone przede wszystkim przez cynk, ołów i kadm. W 1999 r. naturalny skażenia (0) oraz podwyższony (I) poziom, który nie wykluczał terenów z pełnego użytkowania rolniczego, obejmował 97% obszarów rolniczych. Wysoki (IV) i bardzo wysoki (V) poziom skażenia, który wykluczał grunty z produkcji rolniczej, odnotowano na 0,3% obszarów rolniczych skoncentrowanych w dużych obszarach przemysłowych na Śląsku i w okolicach Legnicy.

ZAKWASZENIE GLEB

Najważniejszym czynnikiem przyczyniającym się do degradacji gleb w Rzeczypospolitej Polskiej jest nadmierne zakwaszenie, przede wszystkim naturalnego pochodzenia (spowodowane przez klimat i warunki glebowe). Niedocenianie potrzeby wapnowania gleb (zwłaszcza w przypadku użytków zielonych), niedostateczne jego stosowanie, a także zaprzestanie stosowania w szerszym zakresie nawozów zawierających wapń, przyczynia się również do nadmiernego zakwaszenia gleb wykorzystywanych do celów rolniczych.

Silne zakwaszenie gleb wpływa niekorzystnie na plonowanie i zmniejsza efektywność nawożenia, powodując wypłukiwanie niektórych składników pokarmowych w głąb profilu glebowego. Silne zakwaszenie blokuje dostępność dla roślin uprawnych części składników pokarmowych, a dostępność innych zwiększa – np. niektórych metali ciężkich. Wapnowanie gleb nawozami wapniowo – magnezowymi jest podstawowym sposobem walki z tym zjawiskiem, ponieważ obok zmniejszenia zakwaszenia zabieg ten decyduje o poprawie właściwości fizycznych gleb, ze względu na duże ubytki magnezu w profilu glebowym. Roczne zapotrzebowanie rolnictwa na nawozy wapniowe wynosi około 2,8 mln ton CaO.

EROZJA GLEB

Erozja gleb jest skutkiem silnego odlesiania w przeszłości, a w konsekwencji upraszczania struktury krajobrazu, jak również niewłaściwego użytkowania gleby na obszarach podatnych na erozję, takich jak zbocza. Erozja prowadzi do pogorszenia warunków gospodarowania, wyjąławiania gleby oraz powstawania wąwozów. W Rzeczypospolitej Polskiej erozja wodna jest poważnym zagrożeniem. Według szacunków, erozją wodną powierzchniową zagrożone jest 28,5% powierzchni kraju (11% w stopniu średnim, 3,7% w stopniu silnym). Najsilniej na erozję wodną powierzchniową narażone są obszary górskie i wyżynne, zbudowane ze skał mało zwięzłych. Erozja średniego stopnia dotyczy głównie obszary pojezierzy.

Erozja wodna powierzchniowa i wietrzna sprzyjają eutrofizacji wód powierzchniowych fosforem wynoszonym z materiałem glebowym.

Erozją wietrzną jest zagrożone 27,6% powierzchni kraju (1% w stopniu silnym). Największe obszary, silnie zagrożone erozją wietrzną, występują w województwach o małej lesistości, gdzie dominują gleby lekkie i pylaste, tj. w województwie łódzkim i mazowieckim.

Erozja wąwozowa dotyczy 17,5% gruntów rolnych i leśnych.

Wyraźny spadek zawartości materii organicznej w glebie stwierdzono na 54,4% powierzchni gruntów ornych.

STAN WÓD I GOSPODARKA WODNA

Rzeczypospolitej Polskiej zaliczana jest do krajów ubogich w zasoby wodne. Wielkość zasobów wód powierzchniowych jest zmienna, zarówno w skali roku jak i wielolecia. Zasoby wodne nie są rozłożone równomiernie – problem deficytu wody dotyka centralną część kraju, zaś południowe rejony górskie są często nawiedzane przez opady intensywne.

Wskaźnik dostępności wody dla ludności i gospodarki narodowej, wyrażony ilorazem średniego rocznego odpływu do ilości mieszkańców, wynosi ok. 1300 m³ na jednego mieszkańca w ciągu roku (średnia w Europie wynosi ok. 4 500 m³ na jednego mieszkańca w ciągu roku). Mała pojemność zbiorników retencyjnych powoduje, że zatrzymują one tylko 6% rocznego odpływu.

Płytkie wody gruntowe, które przyjmują znaczną część zanieczyszczeń, w tym powszechnie występujące zanieczyszczenia związane z rolnictwem, hodowlą i ogrodnictwem oraz gospodarką komunalną, charakteryzują się obniżoną jakością.

O jakości wód w rzekach Rzeczypospolitej Polskiej decydują obecnie głównie odprowadzane, niedostatecznie oczyszczone ścieki komunalne oraz zrzut zasolonych wód dołowych z przemysłu wydobywczego, przede wszystkim z kopalń węgla kamiennego. Biogeny, które pochodzą głównie ze ścieków komunalnych i spływu powierzchniowego, stanowią istotny problem prowadzący do pogarszania jakości wody. Jednakże analiza stanu jakości wód rzek

w ostatnich latach wykazuje ciągłą poprawę jakości wody, co wyraża się w spadku długości odcinków rzek nadmiernie zanieczyszczonych oraz we wzroście odcinków rzek, w których jakość wód odpowiada klasie II i III.

Na obszarach rolniczych problem zanieczyszczeń azotanowych w Rzeczpospolitej Polskiej nie jest tak znaczący jak w państwach UE, jednakże będzie narastał ze względu na zaniedbania w zakresie przechowywania gnojówki, gnojowicy i obornika, a także środków ochrony roślin.

Wskaźnik bazowy w przypadku nadwyżki azotu wskazuje, iż Rzeczpospolitej Polskiej nie przekracza poziomu uważanego za graniczny i bezpieczny w świetle Kodeksu Dobrych Praktyk Rolniczych (30kg/ha). Na tle średniej UE – 55kg/ha - wypada bardzo dobrze. Należy jednak pamiętać, iż poziom ten osiągany jest głównie dzięki ogólnemu, niskiemu poziomowi zużycia nawozów sztucznych.

W Rzeczpospolitej Polskiej 75% zwierząt utrzymywanych jest w systemie ściółkowym, gdzie wytwarzany jest obornik i gnojówka, a 25% w systemie bezściółkowym, gdzie wytwarzana jest gnojowica. Najważniejsze problemy wiążą się z:

- 1) powszechną praktyką, jaką jest przechowywanie obornika bezpośrednio na gruncie, co ma duży wpływ na zanieczyszczenie studni przydomowych;
- 2) słabym wyposażeniem gospodarstw w płyty gnojowe i zbiorniki na gnojowicę.

Jednym z najważniejszych czynników wpływających na jakość wody jest wielkość obsady zwierząt gospodarskich. Średnia obsada zwierząt gospodarskich wynosi ok. 0,45 DJP na ha. Najwyższa obsada (60% pogłowia) zwierząt hodowanych na ok. 44% powierzchni gospodarstw rolnych, znajduje się w następujących województwach: wielkopolskim, podlaskim, kujawsko-pomorskim, małopolskim, łódzkim i mazowieckim.

Podstawę identyfikacji wód zanieczyszczonych azotanami pochodzenia rolniczego stanowiły wyniki Państwowego Monitoringu Środowiska realizowanego na szczeblu krajowym, regionalnym oraz częściowo lokalnym. Instytuty naukowe wykonywały ekspertyzy z wykorzystaniem danych monitoringowych, dotyczące oceny w skali całej Rzeczpospolitej Polskiej stanu zanieczyszczenia wód azotanami oraz wpływu rolnictwa na ten stan w aspekcie wymogów dyrektywy azotanowej.

Czynnikiem wpływającym na jakość wody mogą być także pozostałości chemicznych środków ochrony roślin oraz inne substancje toksyczne. Środki ochrony roślin mogą się dostawać do wód zarówno w obrębie zagrody wiejskiej jak i z pól, na których są stosowane. W obrębie gospodarstwa rolnego zagrożenie wynika z niewłaściwego ich przechowywania i przygotowania do stosowania, a w obrębie pól - z wymywania do wód gruntowych lub przemieszczania się wód powierzchniowych.

Woda może stać się czynnikiem limitującym rozwój produkcji rolnej. Zakłócenie bilansu wodnego obszarów rolniczych prowadzi do trwałego obniżenia potencjału produkcyjnego

gruntów rolnych, a także może zakłócać funkcje retencyjne. Niezwykle ważna jest poprawa gospodarki wodnej na obszarach wiejskich, w tym szczególnie w obszarach dolinowych, gdzie systemy melioracyjne pozbawione są powszechnie urządzeń piętrzących. Likwiduje to naturalną retencyjną funkcję tych obszarów, które paradoksalnie przyczyniają się do powiększania ogólnego deficytu wody.

Ponadto zwiększenie zasobów wodnych w glebie, w siedliskach mokradłowych oraz hamowanie spływu powierzchniowego wód ma duże znaczenie dla perspektywy rozwoju rolnictwa na obszarach już zagrożonych deficytem wody. Niedostatek zasobów wody, jak również nierównomierność opadów, można częściowo zniwelować zwiększając dyspozycyjne zasoby wodne.

Rzeczpospolita Polska leży w granicach 10 dorzeczy. Obszar dorzecza Wisły wraz dorzeczem Odry pokrywają ok. 95 % terytorium kraju. W związku z wdrażaniem Ramowej Dyrektywy Wodnej w 2004 r. zakończono prace na szczeblu krajowym i regionalnym w zakresie ustalenia typologii wód powierzchniowych, wyznaczenia jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych, wstępnej analizy oddziaływań antropogenicznych i ich wpływu na wody powierzchniowe i podziemne, analizy ekonomicznej gospodarowania wodami oraz wyznaczenia obszarów chronionych. W wyniku prac w zakresie wstępnej analizy presji antropogenicznych na wody powierzchniowe i podziemne zidentyfikowano jednolite części wód zagrożone, niezagrożone i potencjalnie zagrożone nieosiągnięciem celów środowiskowych Ramowej Dyrektywy Wodnej. W roku 2005 przygotowany został krajowy program udziału społecznego w procesie wdrażania Ramowej Dyrektywy Wodnej. Obecnie prowadzone są prace nad harmonogramem wdrażania Ramowej Dyrektywy Wodnej w perspektywie do roku 2015. Ponadto kontynuowane są intensywne prace nad przygotowaniem i uruchomieniem programu monitoringu wód powierzchniowych i podziemnych, zgodnego z wymaganiami Ramowej Dyrektywy Wodnej. Termin uruchomienia tego programu zgodnie z tą dyrektywą upływa z dniem 22 grudnia 2006 r. Planowane jest opracowanie do roku 2009 planów gospodarowania wodami i programu wodnośrodowiskowego. Obecnie nie jest możliwe określenie stopnia ograniczeń dla produkcji rolnej i rozwoju obszarów wiejskich wynikających z wdrożenia Ramowej Dyrektywy Wodnej.

ZANIECZYSZCZENIE POWIETRZA I ZMIANY KLIMATYCZNE

W odniesieniu do emisji gazów cieplarnianych Polska ratyfikowała Konwencję o zmianach klimatu (1994) oraz protokół z Kioto (2002), co umożliwia uczestnictwo w mechanizmach przewidzianych tymi porozumieniami. Prognozowany poziom emisji gazów cieplarnianych w naszym kraju będzie zależał od kierunku rozwoju Polski. Proponowane rozwiązania wskazują jednak, iż niezależnie od przyjętego wariantu redukcja tych gazów przekroczy znacznie próg (6%) zobowiązań redukcyjnych przyjętych w protokole z Kioto i może osiągnąć nawet dalsze 30% wielkości emisji w roku 1988, przyjmowanym jako bazowy. Dane statystyczne w zakresie całkowitej

emisji głównych zanieczyszczeń powietrza (dane GUS, 2005) wskazują na spadek emisji amoniaku do atmosfery w latach 1990-2003 o 227 tys. ton.

Wspomniane zobowiązania dotyczą między innymi rolnictwa w następującym zakresie:

- poprawy efektywności energetycznej gospodarki;
- ochrony pochłaniania i retencjonowania gazów cieplarnianych poprzez promowanie zrównoważonej gospodarki leśnej;
- promowania zrównoważonych form rolnictwa;
- promowania i wdrażania technologii wykorzystujących odnawialne źródła energii, ograniczających emisję CO₂.

Wskaźnik bazowy, w przypadku wytwarzania energii z rolnictwa, wskazuje na ogromne możliwości rozwoju tego źródła surowców energetycznych. W roku 2004 Polska wytwarzała odpowiednio w kilotonach i kilotonach ekwiwalentu oleju 1,48% i 7,26% ogółu surowców energetycznych krajów UE-25. Wskazuje to na ogromny potencjał tkwiący w tej gałęzi gospodarowania na gruntach rolnych. Biorąc pod uwagę duże zainteresowanie takimi uprawami można przypuszczać, iż sektor ten stanął w Polsce na progu dynamicznego rozwoju.

Realizacja działań związanych z ochroną powietrza jest omówiona w przyjętym przez Radę Ministrów w październiku 2003 r. dokumencie „*Polityka klimatyczna Polski – strategie redukcji emisji gazów cieplarnianych w Polsce do roku 2020*”. Przyjęte w tym dokumencie rozwiązania dają wskazania dla poszczególnych sektorów służące redukcji emisji gazów cieplarnianych i dalszej poprawie stanu powietrza w Polsce.

Prócz emisji dwutlenku węgla z transportu i mechanizacji prac w rolnictwie, która będzie się nasilać, z produkcji rolnej i obszarów wiejskich, emitowany jest również inny gaz cieplarniany – metan. Osiąga on około 50% ogólnej emisji (żwacze bydła, odchody zwierzęce, wiejskie oczyszczalnie ścieków i wysypiska śmieci, a także bagna i gleby torfowe). Ponadto stosowanie mineralnych nawozów azotowych oraz biologiczne wiązanie azotu jest źródłem emisji 80% najtrwalszego gazu cieplarnianego – podtlenku azotu.

W kontekście omawianego zagadnienia niezwykle istotne jest zagadnienie wiązania (sekwestracji) węgla przez gleby w wyniku zrównoważonej uprawy. Potencjalne ilości tak wiązanego dwutlenku węgla odpowiadają ilością potencjałowi wiązania dwutlenku węgla w wyniku zrównoważonej gospodarki leśnej. Obecnie jednak gleby w Polsce ubożeją w nagromadzony w nich węgiel organiczny (próchnicę), co jest poważnym źródłem emisji dwutlenku węgla, podobnie jak mineralizacja gleb torfowych.

Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii staje się coraz bardziej istotne w obliczu wdrażania filozofii rozwoju zrównoważonego, w tym na obszarach wiejskich. W ciągu

najbliższych lat energia ze źródeł odnawialnych stanowić będzie znaczący składnik bilansu energetycznego Unii Europejskiej. Przyczyni się to do realizacji celów Protokołu z Kioto.

W Polsce prognozy udziału energii odnawialnej w bilansie paliwowo-energetycznym kraju wskazują, że udział ten do 2010 roku wyniesie do 7,5%. Podejmowane inicjatywy powinny skutkować, w perspektywie do 2025 roku, dalszym wzrostem produkcji paliw i energii elektrycznej z odnawialnych źródeł energii.

RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA NA OBSZARACH WIEJSKICH I W ROLNICTWIE

Różnorodność biologiczna Polski należy do jednej z najbogatszych w Europie. Decydują o tym zarówno dogodne warunki naturalne, jak i odmienny charakter, w stosunku do pozostałych krajów europejskich, oddziaływań antropogenicznych (nierównomierne uprzemysłowienie i urbanizacja kraju, tradycyjne ekstensywne rolnictwo zachowane na znacznych obszarach oraz rozległe i trwałe historycznie lasy). Sytuacja pod tym względem jest również silnie zróżnicowana regionalnie. Wschodnie i południowo-wschodnie regiony Polski mają dobrze zachowaną przyrodę towarzyszącą rozdrobnionej strukturze agrarnej. Utrzymywanie się na tych terenach tradycyjnego typu gospodarki rolnej umożliwiło zachowanie cennych krajobrazów rolniczych o wysokiej różnorodności biologicznej oraz zasobów genowych w prymitywnych odmianach roślin użytkowych i rasach zwierząt hodowlanych.

Zróżnicowana rzeźba terenu, różnorodność warunków glebowych i klimatycznych sprawiają, że Polska odznacza się dużym zróżnicowaniem siedlisk i krajobrazów naturalnych. Na obszarze Polski występuje około 365 typów zespołów roślinnych, przy czym połowa z nich jest związana z obszarami rolniczymi.

Według Krajowej strategii ochrony i umiarkowanego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z programem działań (2003), w Polsce występuje około 45 typów zbiorowisk roślinnych użytkowanych jako łąki i pastwiska. 90% tych siedlisk jest położonych na terenach nizinnych, głównie w ich obniżeniach i dolinach rzecznych. Połowa z nich zachowała charakter półnaturalny (10,5% terenów rolniczych). Charakter naturalny i półnaturalny zachowały siedliska błotne i torfowiskowe, ekstensywne łąki i pastwiska zlokalizowane w naturalnych dolinach rzecznych, zakrzewienia śródpolne, murawy górskie i kserotermiczne z wieloma gatunkami endemicznymi. Walory środowiskowe tych terenów są zagrożone wskutek intensyfikacji produkcji rolnej, wypalania traw, a także porzucania użytków zielonych o niskich walorach paszowych w sytuacji ograniczenia pogłowia zwierząt.

Na skutek zachowania tradycyjnych form ekstensywnej gospodarki rolnej, do naszych czasów zachowały się też miejscowe odmiany roślin uprawnych oraz lokalne rasy zwierząt gospodarskich. Regiony występowania starych odmian roślin znajdują się głównie w południowej części kraju (region górski). Zagrożeniem dla zasobów genetycznych roślin

uprawnych jest ich niskie wykorzystanie w praktyce. W ostatnim okresie odnotowano spadek sprzedaży nasion kwalifikowanych (ok. 30%) i uproszczenie płodozmianu.

Polska posiada znaczące zasoby genetyczne zwierząt gospodarskich. W ich skład wchodzi 215 rodzimych ras zwierząt gospodarskich. W 2000 r. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi zaakceptował i skierował do realizacji programy hodowlanej ochrony zasobów genetycznych najcenniejszych populacji zwierząt gospodarskich zagrożonych wyginięciem. Łącznie programami ochrony objęto 75 ras, odmian, rodów i linii z 14 gatunków gospodarskich obejmujących bydło, konie, trzodę chlewną, owce, kury nieśne, kaczkę, gęsi, lisy, tchórze hodowlane, szynszyle, pszczoły oraz ryby hodowlane: pstrągi i karpie.

Rasy rodzime są szczególnie przydatne do utrzymywania w systemie produkcji ekstensywnej połączonej z wypasem ekologicznym, co pozwala na efektywne zagospodarowanie terenów półnaturalnych, o ubogich zasobach paszowych.

W Polsce wzrasta „świadomość ekologiczna” społeczeństwa. Coraz częściej podejmowane są działania na rzecz ochrony środowiska naturalnego. Różnorodność kulturowa i przyrodnicza polskiej wsi może być traktowana jako szczególna wartość, godna zachowania i pielęgnacji.

Formy ochrony przyrody

W Polsce większość najcenniejszych przyrodniczo obszarów i obiektów objęto ochroną prawną w formie 23 parków narodowych [zajmujących 317 405,5 ha], 1385 rezerwatów przyrody (zajmujących 162 435,2 ha), 120 parków krajobrazowych (zajmujących 2 517 183,9 ha) i 445 obszarów chronionego krajobrazu (7 042 615,8 ha). Oprócz tych głównych form ochrony przyrody na terenie Polski wyznacza się również użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne i zespoły przyrodniczo-krajobrazowe oraz pomniki przyrody. W sumie 32,5% powierzchni kraju objętych jest ochroną przyrody (dane GUS, 2005).

Niektóre obszary, ze względu na swoją wysoką rangę przyrodniczą, uzyskały status o znaczeniu międzynarodowym: Białowiecki Park Narodowy wpisano na Listę Światowego Dziedzictwa, 8 obiektów uznano za Światowe Rezerваты Biosfery (Parki Narodowe: Babiogórski, Białowiecki, Bieszczadzki, Kampinoski, Karkonoski, Słowiński, Tatrzański oraz rezerwat Jezioro Łuknajno), 8 obiektów umieszczono w spisie Konwencji Ramsarskiej (rezerваты przyrody: Łuknajno, Karaś, Oświn, Świdwie, Słońsk - obecnie w granicach PN „Ujście Warty”, Stawy Milickie oraz dwa parki narodowe Biebrzański i Słowiński). Na terenie Polski funkcjonują również 4 transgraniczne Rezerваты Biosfery (Polsko-Białoruski Rezerwat Biosfery Puszczy Białowieckiej, Rezerwat Biosfery Karpaty Wschodnie, Polsko-Słowacki Rezerwat Biosfery Tatry i Polsko-Czeski Rezerwat Biosfery Karkonosze).

SIEĆ NATURA 2000

Zgodnie z unijnymi dyrektywami, tzw. Ptasią (Dyrektywa Rady 79/409/EWG) i Siedliskową (Dyrektywa Rady 92/43/EWG), Polska jest zobowiązana do utworzenia na swoim terytorium Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 w celu objęcia ochroną 76 typów siedlisk przyrodniczych, 267 gatunków ptaków, 46 gatunków roślin i 88 gatunków zwierząt innych niż ptaki. Sieć Natura 2000 znajduje się w Polsce w fazie tworzenia. Obszary te obecnie obejmują 9,7% lądowej powierzchni kraju, w tym lasy stanowią 43%, grunty orne – 11%, użytki zielone – 23%, wody śródlądowe – 11%, pozostałe – 12%. Przewiduje się, że docelowo sieć Natura 2000 może objąć nawet ok. 17% powierzchni kraju, przy czym użytki rolne będą zajmować ok. 2 mln ha powierzchni, a lasy ok. 3 mln ha. Polska będzie zgłaszać kolejne obszary do sieci Natura 2000. Opracowano listę dodatkowych obszarów obejmującą 238 potencjalnych obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO) i specjalnych obszarów ochrony siedlisk (SOO), które spełniają kryteria Dyrektywy Siedliskowej i Dyrektywy Ptasiej. Procedura uzgodnieniowa z Komisją Europejską, dotycząca ostatecznego zasięgu sieci Natura 2000, zostanie zakończona w 2007 r.

W I etapie prac nad siecią Natura 2000, Ministerstwo Środowiska przedstawiło Komisji Europejskiej propozycję 256 obszarów:

- 72 - OSO w tym 3 obszary morskie, których powierzchnia lądowa stanowi 24 335 km² (7,8% powierzchni kraju) oraz
- 184 - SOO o łącznej powierzchni 11 716 km² (3,7% powierzchni kraju).

Spadek liczebności gatunków ptaków charakterystycznych dla krajobrazu rolniczego (*Farmland bird index*), odnotowany w latach 2000-2004, wskazuje na powolne zachodzenie niekorzystnych zmian w zasobach różnorodności biologicznej. Zagrożeniem dla różnorodności biologicznej obszarów wiejskich jest porzucanie siedlisk marginalnych dla rolnictwa, uproszczenie struktury krajobrazu lub nadmierna intensyfikacja produkcji rolnej.

Zrównoważone rolnicze użytkowanie terenów, a w szczególności użytków zielonych, jest pożądane dla utrzymania siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków roślin i zwierząt. Takie gospodarowanie chroni te siedliska przed sukcesją drzew i krzewów, która zagraża trwałości ich walorów przyrodniczych. Problem ochrony różnorodności biologicznej obszarów wiejskich w Polsce nie polega więc na ekstensyfikacji produkcji rolnej i odtwarzaniu zdegradowanych siedlisk, a raczej na utrzymaniu w dobrym stanie tego, co zostało zachowane oraz na uniknięciu ekologicznych skutków intensyfikacji.

Dodatkowym ograniczeniem środowiskowym dla rolników jest Dyrektywa Azotanowa (91/676/EWG) i wyznaczenie obszarów narażonych na zanieczyszczenie azotanami (OSN), gdzie nakładane są specjalne zakazy i nakazy w zakresie produkcji rolnej. W Polsce wyznaczono 1,7% powierzchni kraju jako OSN. Obszary te zostały

ustanowione rozporządzeniami Dyrektorów Regionalnych Zarządów Gospodarki Wodnej w 2004 r.

Rozdrobnienie działek przyczyniające się do tworzenia mozaikowej struktury siedlisk przyrodniczych jest zjawiskiem korzystnym dla zachowania wielu gatunków, zwłaszcza ptaków i ssaków.

Do podstawowych zagrożeń dla chronionych gatunków i wyróżnionych obszarów zaliczyć można zagrożenia wywołane działalnością rolniczą. Wśród największych niebezpieczeństw wymienić trzeba przede wszystkim zagrożenia spowodowane ewentualną chemizacją i intensyfikacją produkcji rolnej. Problemów dostarczyć może również tworzenie wielkich monokultur.

WALORY KULTUROWE OBSZARÓW WIEJSKICH

Ze względu na wyżej wspomniane tradycyjne metody produkcji i zagospodarowania terenu, krajobraz kulturowy wsi obfituje także w liczne zachowane pierwotne formy osadnictwa wiejskiego, pojedyncze obiekty, bądź istniejące w formie wyspowej układy tradycyjnej zabudowy drewnianej o lokalnym i regionalnym charakterze, kościoły, kaplice i cmentarze także zespoły pałacowo – ogrodowe, zespoły folwarczne, obiekty przetwórstwa rolno-spożywczego, takie jak browary, młyny wodne oraz wiatraki, spichlerze, a także zabytki archeologiczne, w tym o własnej formie krajobrazowej.

Ich zachowanie i wykorzystanie stanowi doskonałe narzędzie do budowania wizerunku obszarów wiejskich i rolniczych na poziomie lokalnym i regionalnym. Wraz z dbałością o odnowę tradycyjnych rzemiosł, kultury ludowej, obrzędowości, muzyki oraz zachowanie gwar, dialektów i języków, wyżej wymienione elementy dziedzictwa kulturowego przyczyniają się do podkreślania indywidualności i wyjątkowości poszczególnych obszarów.

Na przestrzeni ostatnich lat na obszarach wiejskich obserwuje się postępujący proces pogarszania stanu zabytków, na co bezpośredni wpływ mają niewystarczające wydatki publiczne na kulturę. Wsparcia finansowego potrzebują zlokalizowane na polskiej wsi liczne obiekty dziedzictwa kulturowego o znaczeniu lokalnym jak i ponadregionalnym. Ważnym elementem przyczyniającym się do wzrostu atrakcyjności obszarów wiejskich są także działania związane z promocją i kultywowaniem niematerialnego dziedzictwa kulturowego wsi, np.: tradycji lokalnych czy tradycyjnych zawodów.

3. WSPARCIE OBSZARÓW WIEJSKICH W RAMACH OSI PRIORYTETOWYCH

W ramach priorytetowych kierunków wsparcia obszarów wiejskich UE, zdefiniowano cztery osie:

Oś 1: Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego;

Oś 2: Poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich;

Oś 3: Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej;

Oś 4: Leader.

Powyższe kierunki wsparcia w pełni odzwierciedlają potrzeby Polski w zakresie rozwoju obszarów wiejskich i ustanawiają podstawowe sfery, wokół których zostaną zaprogramowane szczegółowe instrumenty wsparcia.

Oś 1: Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego

Biorąc pod uwagę niski stopień specjalizacji gospodarstw rolnych, niedoinwestowanie w zakresie infrastruktury produkcji rolnej i rozdrobnienie struktury obszarowej, które przekłada się na mniejszą efektywność produkcji, konieczne będzie zapewnienie odpowiednich instrumentów wsparcia i poniesienie nakładów finansowych na pokrycie kosztów, dostosowujących gospodarstwa rolne do rosnących wymagań wspólnotowych (w tym związanych z ochroną środowiska) oraz wzmożonej presji konkurencyjnej ze strony producentów z innych krajów unijnych oraz krajów trzecich. Na ten cel zostaną zaplanowane działania wspierające proces restrukturyzacji gospodarstw rolnych i wzmocnienie kapitału rzeczowego, przy możliwości ograniczenia wsparcia dla gospodarstw największych.

Ponadto instrumenty wsparcia Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich powinny być skierowane na dalszą poprawę konkurencyjności przemysłu spożywczego, w szczególności w odniesieniu do mikro i małych przedsiębiorstw, oraz wsparcie kreowania wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej.

Poprawa konkurencyjności sektora rolnego będzie również realizowana poprzez zapewnienie wsparcia w zakresie jakości produkcji, polepszania infrastruktury wsi i tworzenia grup zrzeszających producentów rolnych.

W odniesieniu do zasobów ludzkich na obszarach wiejskich, w Polsce istnieje potrzeba szerokiego wsparcia w zakresie zdobywania wykształcenia i podnoszenia kwalifikacji.

Podnoszenie poziomu wykształcenia i kwalifikacji będzie realizowane poprzez kształcenia zawodowe, działania informacyjne i szkoleniowe oraz umożliwienie korzystania z usług doradczych. Wsparcie to obejmować będzie zarówno sektor rolny jak i leśny.

Dotychczasowe działania prowadzone przez doradztwo na rzecz rolników i mieszkańców wsi, skupione były głównie na przygotowaniu rolników do integracji z UE oraz umożliwieniu korzystania z pomocy ze środków wspólnotowych. W związku z

nowymi wyzwaniem istnieje potrzeba zwiększenia zaangażowania doradztwa do podnoszenia kwalifikacji i wiedzy w zakresie nowoczesnego gospodarowania, zarządzania gospodarstwem jako przedsiębiorstwem, stosowania zasady wzajemnej zgodności (cross-compliance), norm produkcji, zdrowia publicznego, dobrostanu zwierząt, jakości żywności, stosowania dobrej praktyki rolniczej i leśnej zgodnej z ochroną środowiska oraz czynnej ochrony zasobów przyrody.

Poprawa konkurencyjności rolnictwa wymaga koncentracji ziemi przez usprawnienie przepływu gruntów rolnych z gospodarstw nieefektywnych, bądź w ogóle nieużytkowanej rolniczo, do gospodarstw sprawnych. Niezbędna jest także modernizacja techniczna gospodarstw (zarówno o technologiach industrialnych, jak i zrównoważonych), rozwinięcie usług produkcyjnych, tworzenie sprawnych łańcuchów produkcyjno-handlowych zwłaszcza w zakresie produktów markowych, obejmujących wszystkie ogniwa - od laboratoriów naukowych do handlu i gastronomii.

Z kolei, w celu przyspieszenia odpowiednich przekształceń strukturalnych, zostaną zaplanowane instrumenty wsparcia skierowane do młodych rolników, jak również zapewnione zostaną źródła utrzymania osobom w wieku przedemerytalnym, rezygnującym z działalności rolniczej.

Oś 2: Poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich

Zgodnie z nowoczesną koncepcją modelu rolnictwa, uwzględniającą wyniki Rady Europejskiej z Göteborga, które wprowadziły problematykę zrównoważonego rozwoju jako warunek konieczny do osiągnięcia pozostałych celów dotyczących wzrostu gospodarczego - poza podstawową funkcją, jaką jest produkcja artykułów rolnych - obszary wiejskie pełnią ważną rolę w zakresie ochrony środowiska, w tym ochrony zasobów wodnych i gleb, kształtowania krajobrazu, ochrony i zachowania siedlisk oraz różnorodności biologicznej.

Dobry stan środowiska naturalnego i różnorodność biologiczna Polski wyróżnia się na tle innych krajów Europy. W związku z tym wprowadzone zostaną odpowiednie instrumenty wsparcia oraz zachęty dla rolników, które będą sprzyjały zachowaniu i poprawie stanu siedlisk przyrodniczych i ostoi gatunków, stanowiących dobro publiczne. Cel ten będzie realizowany poprzez bezpośrednie działania, związane z odpowiednimi praktykami rolniczymi w obrębie gospodarstwa, takimi jak promowanie zrównoważonego sposobu gospodarowania, odpowiednie użytkowanie gleb i ochrona wód, kształtowanie struktury krajobrazu, przywracanie walorów lub utrzymanie stanu cennych siedlisk użytkowanych rolniczo. W tym aspekcie szczególne znaczenie mają obszary objęte siecią Natura 2000 oraz obszary, na których będą realizowane działania zgodne z Ramową Dyrektywą Wodną (2000/60/WE) w zakresie wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej.

Tego typu wsparcia będą dodatkowo synergicznie uzupełniane poprzez instrumenty związane z różnicowaniem działalności gospodarczej w kierunku pozarolniczym, np. związane z działalnością turystyczną, rzemieślniczą, usługową, itp.

Zachowanie i dobry stan środowiska obszarów rolnych, w tym osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód i gleb, wiąże się między innymi z utrzymaniem ciągłości ich użytkowania rolniczego, tradycyjnego użytkowania łąk i pastwisk. Dotyczy to także obszarów, gdzie ze względu na utrudnienia wynikające z obecności gruntów słabszej jakości oraz położeniu na stokach oraz w paśmie podgórskim i górskim, jest to mało opłacalne. W rejonach tych istnieje ryzyko marginalizacji i zaprzestania działalności rolniczej na gruntach rolnych o słabszej jakości. W związku z tym szczególnie tam konieczne będzie zapewnienie wsparcia dla użytkowania rolniczego. Planowany obszar do objęcia instrumentami sprzyjającymi unikaniu marginalizacji i zaprzestania działalności rolniczej na gruntach rolnych o słabszej jakości pokrywa ponad 53% powierzchni kraju.

Poprawa środowiska i zrównoważone użytkowanie obszarów wiejskich wiąże się nie tylko z gruntami rolnymi, ale również z lasami. W tym celu planowane są instrumenty, które przyczynią się do zwiększenia stopnia lesistości w Polsce, poprzez przeznaczanie gruntów rolnych (użytkowanych i odłogowanych) do zalesienia.

Większość możliwych do realizacji działań związanych z ochroną środowiska naturalnego ma charakter wieloletni, a ich realizacja będzie w sposób trwały wpływać na zrównoważony i wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich. Ze względu na uniwersalny charakter działań i zróżnicowaną ofertę, z instrumentów wsparcia będą korzystały zarówno silne i dobrze zorganizowane gospodarstwa, jak również mniejsze, funkcjonujące w sposób tradycyjny, tj. przy dużych nakładach pracy własnej i niewielkiej presji na środowisko.

Oś 3: Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej

Poprawa jakości życia na obszarach wiejskich jest celem, który łączy się zarówno z podstawowymi kierunkami rozwoju ekonomicznego i społecznego gospodarstw rolnych poprzez wzmocnienie potencjału ekonomicznego, restrukturyzację i modernizację, jak i dobrymi warunkami do życia pod względem jakości środowiska i krajobrazu, infrastrukturę społeczną i techniczną.

Instrumenty dostępne w ramach Osi 3 uzupełniają priorytety zdefiniowane w ramach pierwszych dwóch osi i w sposób synergiczny mogą pozytywnie oddziaływać na mieszkańców obszarów wiejskich. Pobudzanie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich będzie pośrednio wpływać także na możliwość koncentracji produkcji rolniczej i przejścia ludności związanej z rolnictwem do pracy w innych sektorach gospodarki, a co za tym idzie – tworzyć warunki dla przekształceń wewnątrz sektora rolnego, w tym zwłaszcza redukcji bezrobocia ukrytego, powiększania areału

gospodarstw rolnych, ich modernizacji, poprawy konkurencyjności i ukierunkowania rynkowego produkcji.

Pierwsza grupa działań dotyczy różnicowania działalności gospodarczej. W Polsce te działania stanowią ogromną szansę dla mieszkańców obszarów wiejskich, przede wszystkim ze względu na duże zasoby ludzkie i wysoki poziom bezrobocia. Do najważniejszych zadań należy zwiększanie wartości dodanej do produktów np. poprzez konfekcjonowanie, stymulowanie rynku produktów lokalnych i regionalnych, turystyki, handlu, doradztwa, usług.

W tym kontekście priorytet stanowi zapewnienie pracy i dochodów przez rozwój działalności pozarolniczej. Niskie dochody wynikające z niedostatecznego wykorzystania zasobów pracy rodzin wiejskich to podstawowy problem społeczno-ekonomiczny. Rolnictwo będzie absorbować coraz mniejszy zasób siły roboczej, zaś strategiczna wizja zakłada utrzymanie żywotności obszarów wiejskich. W związku z tym ciężar zatrudnienia wiejskich zasobów pracy powinny przejmować działalności nierolnicze. Z tego punktu widzenia szczególnie istotne jest wszechstronne wsparcie dla procesu tworzenia pozarolniczych miejsc pracy na wsi oraz ułatwiania zatrudnienia w lokalnych ośrodkach miejskich dla osób ze wsi.

W procesach rozwoju obszarów wiejskich szczególna rola przypada właśnie ośrodkom miejskim – jako podstawowym miejscom, w których ludność wiejska może znaleźć miejsca pracy i podwyższyć poziom edukacji i umiejętności oraz znaleźć zaspokojenie potrzeb zdrowotnych i aspiracji kulturalnych. Szczególne znaczenie w tym kontekście ma wspieranie rozwoju tych funkcji małych miast i wybranych ośrodków gminnych, które związane są bezpośrednio z procesami restrukturyzacyjnymi na obszarach wiejskich, w tym w szczególności usług zdrowotnych, edukacji na poziomie szkolnictwa średniego, rozwoju małych firm w sektorach pozarolniczych, turystyki przyjazdowej, funkcji uzdrowiskowych.

Drugą grupę stanowią instrumenty mające na celu poprawę jakości życia. Dotyczą one odnowy wsi, poprawy stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. W pełni uwzględniają one ważne funkcje społeczne i kulturalne, co z pewnością przyczyni się do polepszenia jakości życia i może stanowić dodatkowy czynnik, kształtujący przemiany strukturalne i przeciwdziałający depopulacji, a wręcz tworzący silniejsze poczucie identyfikacji mieszkańców z obszarów wiejskich z ich regionem wraz z jego tradycjami i wartościami.

Oś 4: Leader

LEADER jest podejściem przekrojowym, umożliwiającym realizowanie i wdrażanie celów przede wszystkim Osi 3.

Celem Osi 4 jest aktywizacja mieszkańców obszarów wiejskich poprzez budowanie potencjału społecznego na wsi, zwiększenie potencjału zdobywania środków

finansowych i ich wykorzystania, a także polepszenie zarządzania lokalnymi zasobami i ich waloryzacja.

Aktywizacja społeczności wiejskich wymaga włączenia do planowania i wdrażania lokalnych inicjatyw partnerów społecznych. Temu przedsięwzięciu służy podejście Leader.

Leader jest podejściem do rozwoju obszarów wiejskich, polegającym na oddolnym opracowaniu przez lokalną społeczność wiejską lokalnej strategii rozwoju obszarów wiejskich oraz realizacji wynikających z niej innowacyjnych projektów łączących zasoby, wiedzę i umiejętności przedstawicieli trzech sektorów: publicznego, gospodarczego i społecznego. Przedstawiciele ci tworzą tzw. Lokalną Grupę Działania – partnerstwo międzysektorowe, które samodzielnie wybiera projekty, a ich realizacja przyczynia się do osiągnięcia celów wspólnie opracowanej strategii.

Takie podejście oddolne wzmocni spójność podejmowanych lokalnie decyzji, podniesie jakość zarządzania i przyczyni się do wzmocnienia kapitału społecznego w społecznościach wiejskich a także skłoni do stosowania innowacyjnych rozwiązań w zakresie rozwoju regionu.

Budowa lokalnych strategii niesie ze sobą szereg korzyści, wśród których najważniejsze to lepsze wykorzystanie posiadanych zasobów (ludzkich, naturalnych), dostosowanie kierunków działania do potrzeb podmiotów funkcjonującym na danym obszarze. Ponadto podejście lokalne pomaga w wyznaczeniu pożądanych i najbardziej dopasowanych kierunków rozwoju oraz pozwala na lepsze zdefiniowanie problemów obszaru i określenie sposobów ich rozwiązania.

Na podstawie liczby złożonych przez beneficjentów wniosków w obecnym okresie programowania wynika, że zainteresowanie realizowanym w obecnym programie Leaderem jest bardzo duże, co świadczy o potrzebie realizacji tego instrumentu, z uwzględnieniem koniecznych zmian w zakresie usprawnienia jego wdrażania. W ramach Schematu I Pilotażowego Programu Leader + na lata 2004-2006 ma powstać około 174 Lokalnych Grup Działania.

Planowane jest objęcie ok. 50% powierzchni obszarów wiejskich spełniających wymogi dla podejścia Leader zakresem działania Lokalnych Grup Działania (LGD), a liczba Lokalnych Grup Działania powinna ulec zwiększeniu o ok. 50% w stosunku do liczby LGD powstałych w okresie programowania 2004-2006.

Te wszystkie elementy, jakie ze sobą niesie podejście Leader, z pewnością będą sprzyjać lepszemu wdrożeniu i absorpcji środków w ramach pozostałych osi, ze szczególnym uwzględnieniem osi trzeciej, w ramach której charakter działań i ich podstawowy cel odpowiada idei tworzenia Lokalnych Strategii Rozwoju.

Realizacja osi 4 w dłuższej perspektywie przyczyni się do osiągnięcia celów Odnowionej Strategii Lizbońskiej oraz Strategii z Göteborga w tym: zwiększenia miejsc pracy i zwiększenia różnorodności gospodarczej obszarów wiejskich. Poprzez wdrażanie podejścia LEADER możliwe będzie wzmocnienie kapitału społecznego na wsi, poprawa samoorganizacji i zarządzania na poziomie lokalnym. Jednocześnie wdrażanie oddolnych zintegrowanych strategii lokalnych pozwoli na zapewnienie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, w tym zachowanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi.

DZIAŁANIA OSI 1

Nazwa działania

Szkolenia zawodowe dla osób zatrudnionych w rolnictwie i leśnictwie.

Kod działania

111.

Podstawa prawna

Art. 21 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFFROW) (Dz. Urz. UE L 277, str. 1 z 21.10.2005).

Uzasadnienie

Warunkiem wzrostu konkurencyjności rolnictwa i leśnictwa oraz dostosowania procesów produkcyjnych do rosnących wymagań w zakresie ochrony środowiska, jakości i bezpieczeństwa produkcji, warunków utrzymania zwierząt, jest poprawa poziomu wiedzy i kwalifikacji zawodowych osób zatrudnionych w tym sektorze. W warunkach polskich, z uwagi na generalnie niski poziom wykształcenia ludności rolniczej, pomoc szkoleniowa ma szczególnie istotne znaczenie dla rozwoju sektorów rolnego i leśnego.

Cel działania

Działanie ma na celu doskonalenie zawodowe rolników i posiadaczy lasów oraz osób planujących podjęcie działalności rolniczej prowadzące do restrukturyzacji i modernizacji rolnictwa, zwiększenia konkurencyjności i dochodowości działalności rolniczej lub leśnej oraz do spełnienia odpowiednich norm krajowych i UE.

Opis działania

Szkolenia będą prowadzone poprzez organizację kursów, warsztatów, wyjazdów studyjnych lub staży. Wykonawcami szkoleń będą instytucje wybrane w drodze konkursu. Warunki konkursów szkoleniowych, w tym: tematyka szkoleń, ramowy termin realizacji i liczba uczestników, będą ustalane przez instytucję zarządzającą.

Naboru uczestników szkolenia będzie dokonywał beneficjent spośród zainteresowanych osób (rolników, posiadaczy lasów oraz osób planujących podjęcie działalności rolniczej).

Uczestnicy szkoleń nie ponoszą kosztów związanych z udziałem w szkoleniach.

Pomoc udzielana w ramach tego działania nie pokrywa się z zakresem pomocy udzielanej ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Projekty EFS mogą dotyczyć m. in. przekwalifikowania rolników celem podjęcia pracy lub działalności gospodarczej poza rolnictwem, podczas gdy w ramach Programu

Rozwoju Obszarów Wiejskich projekty dotyczą wyłącznie doskonalenia zawodowego w zakresie działalności rolniczej lub leśnej.

Beneficjent

Osoby fizyczne, osoby prawne oraz jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej prowadzące działalność szkoleniową.

Forma i poziom pomocy

Pomoc finansowa obejmuje:

- 1) refundację udokumentowanych kosztów poniesionych w związku z przeprowadzeniem szkolenia;
- 2) ryczałt na pokrycie kosztów operacyjnych.

Zasady kalkulacji płatności

Pomoc finansowa będzie wypłacana na podstawie poniesionych kosztów szkoleń, tj.:

- 1) w przypadku kosztów przygotowania i przeprowadzenia szkoleń – na podstawie faktur oraz zestawienia kosztów i listy uczestników szkoleń;
- 2) w przypadku kosztów operacyjnych – w formie ryczałtu.

Kryteria dostępu

Szczegółowe warunki, jakie muszą spełniać podmioty realizujące szkolenia w ramach działania, zostaną określone przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w drodze rozporządzenia.

Zasięg geograficzny

Cały kraj.

Liczba beneficjentów

Szacowana liczba beneficjentów w latach 2007 – 2013 wynosi ok. 450.

Wskaźniki monitorowania

Wskaźniki produktu:

- 1) liczba uczestników szkoleń - w podziale na: płeć, kategorię wiekową, temat szkolenia, rodzaj uczestnika szkolenia, województwa;
- 2) liczba dni odbytych szkoleń - w podziale na: rodzaj szkolenia, temat szkolenia, województwa;
- 3) liczba wydanych zaświadczeń o ukończeniu szkoleń - w podziale na: województwa;
- 4) liczba projektów - w podziale na temat szkolenia;
- 5) liczba szkoleń - w podziale na temat szkolenia.

Nazwa działania

Ułatwienie startu młodym rolnikom.

Kod działania

112.

Podstawa prawna

Art. 22 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFFROW) (Dz. Urz. UE L 277, str. 1 z 21.10.2005).

Uzasadnienie

Przejmowanie gospodarstw przez młodych rolników sprzyja pożądanym zmianom strukturalnym w rolnictwie i prowadzi do wzrostu konkurencyjności sektora rolnego. Jednocześnie rozpoczęcie przez młodych rolników samodzielnej działalności wymaga poniesienia znacznych nakładów finansowych, przeznaczanych m.in. na modernizację gospodarstwa rolnego. Dlatego też konieczne jest skierowanie środków publicznych na sfinansowanie kosztów związanych z przejmowaniem i unowocześnianiem gospodarstw rolnych przez młodych rolników.

Cel działania

W ramach działania młodym rolnikom, rozpoczynającym samodzielne prowadzenie działalności rolniczej, będzie udzielana pomoc w formie jednorazowej premii.

Pomoc będzie przyznawana rolnikom o odpowiednich kwalifikacjach zawodowych, którzy przedstawią i będą realizować plan rozwoju działalności rolniczej.

Beneficjent

Osoba fizyczna.

Kryteria dostępu

Beneficjent:

- 1) jest pełnoletni i nie ukończył 40 roku życia w dniu składania wniosku;
- 2) po raz pierwszy rozpoczyna samodzielne prowadzenie gospodarstwa rolnego;
- 3) posiada odpowiednie kwalifikacje zawodowe wynikające z posiadanego wykształcenia lub stażu pracy w rolnictwie lub uzupełni wykształcenie w ciągu 36 miesięcy od rozpoczęcia prowadzenia gospodarstwa rolnego;
- 4) po przejęciu gospodarstwa rolnego i przez okres co najmniej 1 roku od wypłaty pomocy będzie ubezpieczony na podstawie ustawy z dnia 20

grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. z 1998 nr 7, poz. 25, z późn. zm.), jako rolnik, z mocy ustawy w pełnym zakresie;

- 5) będzie prowadził gospodarstwo rolne przez okres co najmniej 5 lat od dnia wypłaty pomocy;
- 6) przedłoży plan rozwoju gospodarstwa rolnego (biznes plan) i w ciągu 5 lat zrealizuje jego założenia, w szczególności zrealizuje inwestycje o wartości odpowiadającej co najmniej 50 % kwoty otrzymanej pomocy.

Gospodarstwo rolne beneficjenta:

- 1) będzie stanowiło jego własność lub dzierżawę z zasobu własności rolnej Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego;
- 2) ma powierzchnię użytków rolnych nie mniejszą niż średnia w danym województwie (w przypadku działów specjalnych produkcji rolnej kryterium minimalnej powierzchni nie jest wymagane) i nie większą niż 300 ha;
- 3) docelowo w okresie realizacji biznes planu spełni wymagane przepisami prawa standardy w zakresie higieny, ochrony środowiska i warunków utrzymania zwierząt.

Forma i wysokość pomocy finansowej

Jednorazowa premia w wysokości 50 tys. zł.

Zasięg geograficzny

Cały kraj.

Liczba beneficjentów

Szacowana liczba beneficjentów w latach 2007 – 2013 wynosi 35,2 tys.

Wskaźniki monitorowania

Wskaźniki produktu

- 1) liczba młodych rolników, którym udzielono pomocy - w podziale na: płeć, kategorię wiekową, rodzaj branży rolnej (TF 8), powiązanie z działaniem „Renty strukturalne”, wielkość ekonomiczną gospodarstwa rolnego, powierzchnię użytków rolnych, wykształcenie beneficjenta, województwa;
- 2) całkowita wartość inwestycji - w podziale na: płeć, kategorię wiekową; rodzaj branży rolnej (TF 8), powiązanie z działaniem „Renty strukturalne”, wielkość ekonomiczną gospodarstwa rolnego, powierzchnię użytków rolnych, wykształcenie beneficjenta, województwa.

Nazwa działania

Renty strukturalne.

Kod działania

113.

Podstawa prawna

Art. 23 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFFROW) (Dz. Urz. UE L 277, str. 1 z 21.10.2005).

Uzasadnienie

Umożliwienie producentom rolnym przejścia na rentę strukturalną wpłynie na przyspieszenie wymiany pokoleń w rolnictwie poprzez przejmowanie gospodarstw rolnych przez osoby młodsze i dobrze przygotowane do zawodu rolnika, jak również będzie sprzyjać przekształceniom struktury agrarnej kraju w wyniku przejmowania gruntów rolnych.

Cel działania

Działanie ma na celu poprawę struktury agrarnej kraju oraz przyspieszenie procesu wymiany pokoleniowej wśród osób prowadzących gospodarstwa rolne, a także poprawę rentowności i konkurencyjności gospodarstw rolnych poprzez ich przejmowanie przez osoby dobrze przygotowane do zawodu rolnika.

Opis działania

Pomoc będzie udzielana producentom rolnym, którzy zdecydują się na zaprzestanie prowadzenia działalności rolniczej w celu przekazania gospodarstw rolnych następcom lub innym producentom rolnym. Pomoc będzie skierowana do producentów rolnych będących w wieku przedemerytalnym, podlegających ubezpieczeniu społecznemu rolników, którzy prowadzą działalność rolniczą w gospodarstwie rolnym będących ich własnością (bądź własnością ich małżonka), i którzy zdecydują się na przekazanie posiadanego gospodarstwa rolnego. Pomoc będzie stanowiła źródło dochodu po zaprzestaniu prowadzonej działalności rolniczej. Grunty wchodzące w skład przekazywanego gospodarstwa rolnego będą mogły być przejęte w całości przez następcę, który spełnia następujące warunki:

- 1) nie ukończył 40 roku życia;
- 2) po raz pierwszy podejmuje się prowadzenia gospodarstwa rolnego;
- 3) posiada odpowiednie kwalifikacje zawodowe do prowadzenia działalności rolniczej;

4) przedłoży plan rozwoju przejmowanego gospodarstwa rolnego.

Grunty wchodzące w skład gospodarstwa rolnego mogą być przekazane na powiększenie gospodarstwa rolnego innego producenta rolnego, który spełnia następujące warunki:

- 1) jest producentem rolnym, który nie ukończył 50 roku życia;
- 2) posiada odpowiednie kwalifikacje zawodowe do prowadzenia działalności rolniczej;

Poziom wsparcia

Podstawowa wysokość pomocy wynosi 150% najniższej emerytury.

Wysokość renty strukturalnej może zostać zwiększona o 100% kwoty najniższej emerytury, jako dodatek na małżonka.

Wysokość wsparcia podlega sumowaniu, z tym, że łączna wysokość pomocy nie może wynosić więcej niż 250 % kwoty najniższej emerytury.

Pomoc wypłaca się nie dłużej niż do osiągnięcia przez beneficjenta 65 roku życia.

Beneficjent

Osoba fizyczna - producent rolny, który:

- 1) ukończył 55 lat, lecz nie osiągnął jeszcze wieku emerytalnego;
- 2) zaprzestał prowadzenia działalności rolniczej;
- 3) prowadził działalność rolniczą na własny rachunek w gospodarstwie rolnym przez co najmniej ostatnie 10 lat, bezpośrednio przed złożeniem wniosku o pomoc.

Kryteria dostępu

Do złożenia wniosku uprawniony jest producent rolny, który:

- 1) posiada gospodarstwo rolne o powierzchni co najmniej 3 ha użytków rolnych albo 1 ha użytków rolnych w przypadku gospodarstw rolnych położonych w województwie: małopolskim lub podkarpackim lub śląskim lub świętokrzyskim oraz przekazuje posiadane gospodarstwo rolne:
 - a) w przypadku przekazania gospodarstwa rolnego na rzecz następcy gospodarstwo rolne musi być przekazane w całości temu następcy w sposób trwały (nie licząc działki, którą producent rolny może pozostawić sobie na potrzeby własne).

Powierzchnia przekazanego gospodarstwa na rzecz następcy nie może być mniejsza niż średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego w województwie.

Warunek dotyczący przekazania na następcę minimalnej powierzchni określonej na poziomie średniej gospodarstwa rolnego w województwie, bądź w województwach, w których średnia powierzchnia

gospodarstwa rolnego jest wyższa niż średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego w kraju, powierzchnia przekazywanego gospodarstwa nie może być mniejsza niż średnia gospodarstwa rolnego w kraju, nie dotyczy zstępnych producenta rolnego.

- b) w przypadku przekazania gospodarstwa rolnego na powiększenie innego gospodarstwa rolnego (nie licząc działki, którą producent rolny może pozostawić sobie na potrzeby własne) powierzchnia gospodarstwa po powiększeniu nie może być mniejsza niż średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego w danym województwie. W województwach, w których średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego jest wyższa niż średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego w kraju, powierzchnia gospodarstwa rolnego po powiększeniu będzie mogła być równa średniej powierzchni gospodarstwa rolnego w kraju.

Sposób kalkulacji pomocy

Elementy płatności	% najniższej emerytury
Podstawowa płatność na osobę	150%
<i>Możliwe zwiększenie</i>	
Dodatek na małżonka	100%
Suma	250%

Zasięg geograficzny

Cały kraj.

Liczba beneficjentów

Szacowana liczba beneficjentów w latach 2007 – 2013 wynosi 50,4 tys.

Wskaźniki monitorowania

Wskaźniki produktu:

- liczba producentów rolnych, którzy przeszli na rentę strukturalną - w podziale na: płeć, wiek, województwa;
- powierzchnia przekazanych hektarów - w podziale na: płeć, wiek beneficjenta, cel, województwa.

Nazwa działania

Modernizacja gospodarstw rolnych.

Kod działania

121.

Podstawa prawna

Art. 26 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFFROW) (Dz. Urz. UE L 277, str. 1 z 21.10.2005).

Uzasadnienie

Gospodarstwa rolne w Rzeczypospolitej Polskiej są w trakcie dostosowywania się do warunków funkcjonowania na Jednolitym Rynku Unii Europejskiej. Konieczne jest wsparcie finansowe inwestycji mających na celu poprawę konkurencyjności gospodarstw rolnych poprzez modernizację technicznej infrastruktury produkcyjnej, dostosowanie profilu, skali i jakości produkcji do potrzeb rynku, poprawę bezpieczeństwa żywności, poprawę warunków utrzymania zwierząt, ochrony środowiska lub bezpieczeństwa pracy.

Cel działania

Działanie ma na celu poprawę konkurencyjności sektora rolnego poprzez zwiększenie efektywności gospodarstw rolnych oraz zharmonizowanie warunków produkcji rolnej z wymogami dotyczącymi ochrony środowiska naturalnego, higieny produkcji, bezpieczeństwa i higieny pracy oraz warunków utrzymania zwierząt.

Zakres pomocy

Pomocy udziela się na inwestycje mające na celu poprawę wyników ekonomicznych lub ochronę środowiska naturalnego, poprawę higieny produkcji, zapewnienie odpowiednich warunków pracy lub warunków utrzymania zwierząt w gospodarstwach rolnych.

Pomoc może być przyznana na inwestycje obejmujące w szczególności:

- 1) zakup nieruchomości rolnych, budowę lub remont połączony z modernizacją budynków lub budowli służących prowadzeniu działalności rolniczej;
- 2) zakup lub instalację nowych maszyn, urządzeń lub narzędzi do produkcji rolnej, w tym oprogramowania;
- 3) zakładanie i modernizację sadów lub plantacji wieloletnich;

- 4) zakup, instalację lub budowę elementów infrastruktury technicznej wpływających bezpośrednio na warunki prowadzenia działalności rolniczej;
- 5) zakup komputerów i oprogramowania.

Pomoc może być przyznana na inwestycje, mające na celu dostosowanie gospodarstwa rolnego do standardów, wymaganych przepisami prawa Unii Europejskiej:

- 1) obowiązujących – pod warunkiem, że inwestycję podejmuje beneficjent działania „Ułatwienie startu młodym rolnikom” zgodnie z biznes planem, a dostosowanie gospodarstwa rolnego nastąpi przed upływem 36 miesięcy od dnia podjęcia prowadzenia gospodarstwa rolnego;
- 2) nowowprowadzonych - pod warunkiem, że dostosowanie nastąpi w terminie nie dłuższym niż 36 miesięcy od dnia, w który dany standard stał się obowiązujący dla gospodarstwa rolnego.

Beneficjent

Osoba fizyczna, osoba prawna albo jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, prowadząca działalność rolniczą w zakresie produkcji roślinnej lub zwierzęcej.

Kryteria dostępu

1. Inwestycja dotyczy działalności rolniczej, tj. produkcji roślinnej lub zwierzęcej, z wyłączeniem produkcji leśnej i rybnej.
2. Inwestycja przyczynia się do poprawy ogólnych wyników gospodarstwa rolnego.
3. Inwestycja spełnia wymagania określone przepisami prawa Unii Europejskiej.
4. Inwestycja nie ma charakteru inwestycji odtworzeniowej.
5. Gospodarstwo rolne, którego dotyczy inwestycja, jest prowadzone przez osobę posiadającą odpowiednie kwalifikacje zawodowe.
6. W gospodarstwie rolnym są lub będą spełnione (nie później niż po zakończeniu realizacji inwestycji) minimalne standardy w zakresie higieny, ochrony środowiska oraz warunków utrzymania zwierząt.

Forma i wysokość pomocy

Pomoc ma formę refundacji części kosztów kwalifikowalnych projektu (części poniesionych kosztów realizacji inwestycji).

Maksymalna wysokość pomocy udzielonej jednemu beneficjentowi i na jedno gospodarstwo rolne w ramach działania, w okresie realizacji PROW, nie może przekroczyć 500 tys. zł.

Do realizacji mogą być przyjęte projekty, których wysokość kosztów kwalifikowalnych będzie wynosiła powyżej 20 tys. zł. Ograniczenie to nie dotyczy projektów

obejmujących wyłącznie wyposażenie gospodarstwa rolnego w urządzenia do składowania nawozów naturalnych.

Poziom pomocy

Poziom pomocy będzie wynosił maksymalnie:

- 40% kosztów inwestycji kwalifikującej się do objęcia pomocą;
- 50% kosztów inwestycji kwalifikującej się do objęcia pomocą, realizowanej przez osobę fizyczną, która w dniu złożenia wniosku o pomoc nie ukończyła 40 roku życia;
- 50% kosztów inwestycji kwalifikującej się do objęcia pomocą, realizowanej na obszarach górskich, innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania, obszarach rolnych objętych siecią NATURA 2000 lub obszarach, na których obowiązują ograniczenia w związku z wdrażaniem Ramowej Dyrektywy Wodnej;
- 60% kosztów inwestycji kwalifikującej się do objęcia pomocą, realizowanej przez osobę fizyczną, która w dniu złożenia wniosku o pomoc nie ukończyła 40 roku życia, na obszarach górskich, innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania, obszarach rolnych objętych siecią NATURA 2000 lub obszarach, na których obowiązują ograniczenia w związku z wdrażaniem Ramowej Dyrektywy Wodnej;
- 75% kosztów inwestycji kwalifikującej się do objęcia pomocą, realizowanej w związku z wprowadzeniem w życie Dyrektywy Azotanowej¹.

Zasięg geograficzny

Cały kraj.

Liczba beneficjentów

Szacowana liczba beneficjentów w latach 2007 – 2013 wynosi 50 tys.

Wskaźniki monitorowania

Wskaźniki produktu:

- 1) liczba gospodarstw rolnych, które otrzymały pomoc - w podziale na: status prawny, płeć, kategorię wiekową beneficjenta, rodzaj inwestycji, rodzaj branży rolnej, województwa;
- 2) całkowita wartość inwestycji - w podziale na: status prawny, płeć, kategorię wiekową, wykształcenie beneficjenta, rodzaj inwestycji, rodzaj branży rolnej, wielkość ekonomiczną gospodarstwa, województwa.

¹ do 30 kwietnia 2008 r.

Nazwa działania

Zwiększanie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej.

Kod działania

123.

Podstawa prawna

Art. 28 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFFROW) (Dz. Urz. UE L 277, str. 1 z 21.10.2005).

Uzasadnienie

Wsparcie przetwórstwa produktów rolnych jest szczególnie istotne, bowiem sektor ten zaliczany jest do najważniejszych gałęzi polskiej gospodarki, zarówno pod względem zatrudnienia jak i wartości produkcji. Pomoc będzie kierowana przede wszystkim do małych i średnich przedsiębiorstw, których rozwój warunkuje powstawanie nowych miejsc pracy. Wsparcie większych zakładów będzie przyczyniać się do poprawy ich pozycji konkurencyjnej na rynkach globalnych. Pomoc udzielona w ramach działania wpływać będzie również na sytuację producentów rolnych, którzy ze względu na powiązania kontraktacyjne z zakładami przetwórczymi, stabilizować będą możliwości zbytu produktów rolnych.

Cel działania

W ramach działania wspierane będą projekty dotyczące poprawy konkurencyjności uwarunkowanej wzrostem wartości dodanej, jakości produkcji, obniżeniem kosztów oraz rozwojem nowych produktów, procesów i technologii produkcji, jak również poprawy warunków produkcji w odniesieniu do obowiązujących lub nowowprowadzanych standardów.

Zakres

W ramach działania udzielana będzie pomoc na realizację projektów związanych z modernizacją lub budową zakładów przetwórstwa produktów rolnych lub infrastruktury handlu hurtowego produktami rolnymi. Wspierane będą inwestycje, których celem jest poprawa ogólnych wyników przedsiębiorstw, warunków ochrony środowiska, dostosowanie do nowowprowadzonych norm wspólnotowych (dotyczy tylko mikroprzedsiębiorstw).

Pomoc finansowa może być przyznana na inwestycje obejmujące w szczególności:

- 1) budowę, modernizację lub przebudowę budynków lub budowli stanowiących infrastrukturę zakładów przetwórstwa lub handlu hurtowego produktami rolnymi;
- 2) zakup lub instalację maszyn lub urządzeń do przetwarzania, magazynowania lub przygotowania produktów do sprzedaży;
- 3) zakup lub instalację aparatury pomiarowej, kontrolnej oraz sprzętu do sterowania procesem produkcji lub magazynowania, w tym oprogramowanie;
- 4) zakup specjalistycznych środków transportu;
- 5) zakup lub instalację urządzeń służących poprawie ochrony środowiska.

Beneficjent

Osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, która:

- wykonuje działalność w zakresie przetwórstwa lub wprowadzania do obrotu produktów rolnych;
- działa jako przedsiębiorca wykonująca działalność jako małe lub średnie przedsiębiorstwo² lub przedsiębiorstwo zatrudniające mniej niż 750 pracowników, lub przedsiębiorstwo, którego obrót nie przekracza równowartości w zł 200 mln euro.

Forma i wysokość pomocy

Pomoc ma formę refundacji części kosztów kwalifikowalnych projektu. Maksymalna wysokość pomocy, przyznana w okresie realizacji PROW jednemu beneficjentowi, wynosi 20 mln zł. W przypadku przedsiębiorstwa wielozakładowego, tj. prowadzącego działalność w ramach co najmniej 2 zakładów samodzielnie sporządzających sprawozdania finansowe, maksymalny poziom pomocy wynosi 30 mln zł, jednakże wysokość pomocy udzielona jednemu zakładowi nie może przekraczać 20 mln zł. Wielkość pomocy przyznanej na realizację jednego projektu nie może być niższa niż 100 tys. zł.

Poziom pomocy

Poziom pomocy wynosi maksymalnie:

- 1) 25% kosztów inwestycji kwalifikującej się do wsparcia, realizowanej przez przedsiębiorcę, który nie jest małym lub średnim przedsiębiorcą;
- 2) 40% kosztów inwestycji kwalifikującej się do objęcia pomocą, realizowanej przez przedsiębiorcę wykonującego działalność jako małe lub średnie przedsiębiorstwo;

² W rozumieniu zalecenia 2003/361/WE (Dz.Urz. L124 z 20.05.2003, str. 36).

- 3) 50% kosztów inwestycji kwalifikującej się do objęcia pomocą, realizowanej przez przedsiębiorcę wykonującego działalność jako małe lub średnie przedsiębiorstwo, który zaopatruje się w surowce na podstawie umów długoterminowych, zawieranych z grupami producentów rolnych lub wstępnie uznanymi grupami owoców i warzyw lub uznanymi organizacjami producentów owoców i warzyw, inwestycji zgłoszonej do współfinansowania w okresie programowania 2004 – 2006.

Kryteria dostępu

Pomoc może być przyznana na projekty dotyczące przetwórstwa i wprowadzania do obrotu produktów rolnych objętych załącznikiem nr 1 do Traktatu Wspólnot Europejskich, z wyłączeniem produktów rybnych.

Inwestycja, której dotyczy projekt, musi spełniać wszystkie wymagania określone przepisami prawa mające zastosowanie do tej inwestycji.

Pomoc może być udzielona na realizację projektów w zakładach spełniających obowiązujące standardy higieniczno – sanitarne, ochrony środowiska i dobrostanu zwierząt. W przypadku inwestycji dokonywanych w celu dostosowania do standardów wymaganych przepisami Unii Europejskiej, pomoc może być udzielana jedynie na te inwestycje, które są dokonywane przez mikroprzedsiębiorstwa (tj. przedsiębiorstwa zatrudniające poniżej 10 pracowników, i których obrót lub całkowity bilans roczny nie przekracza równowartości w zł 2 mln euro) w celu dostosowania do nowowprowadzonego standardu, wymaganego przepisami Unii Europejskiej.

Pomoc może być przyznana podmiotom, które wykazują żywotność ekonomiczną, tj. są zdolne do realizacji planowanego przedsięwzięcia oraz dalszego prowadzenia rentownej działalności na rynku w danym sektorze.

Wspierane są projekty realizowane przez zakłady, które zaopatrują się w surowce na podstawie umów długoterminowych, zawieranych z producentami rolnymi.

Inwestycje zakładające wzrost mocy produkcyjnych mogą być wspierane pod warunkiem wykazania możliwości zbytu planowanej produkcji.

Projekty nie mogą dotyczyć sprzedaży detalicznej.

Liczba beneficjentów

Szacowana liczba beneficjentów w latach 2007 – 2013 wynosi 3000.

Zasięg geograficzny

Cały kraj.

Rozwiązania przejściowe

Pomocą objęte będą również projekty zgłoszone do współfinansowania w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora

żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006”, zgodne z warunkami określonymi dla działania „Zwiększanie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej” w ramach PROW na lata 2007-2013.

Wskaźniki monitorowania

Wskaźniki produktu:

- 1) liczba przedsiębiorstw, które otrzymały pomoc - w podziale na: status prawny, wielkość przedsiębiorstwa (zgodnie z typologią ES6 określoną w 2003/369/EC), sektor, województwo, typ inwestycji, główny cel projektu;
- 2) całkowita wartość inwestycji - w podziale na: status prawny, wielkość przedsiębiorstwa (zgodnie z typologią ES6 określoną w 2003/369/EC), sektor, województwa, typ inwestycji, główny cel projektu.

Nazwa działania

Poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowaniem rolnictwa i leśnictwa.

Kod działania

125.

Podstawa prawna

Art. 30 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFFROW) (Dz. Urz. UE L 277, str. 1 z 21.10.2005).

Działanie będzie wdrażane w ramach dwóch schematów:

- 1) Schemat I – Scalanie gruntów;
- 2) Schemat II – Gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi.

Uzasadnienie

Schemat I:

Pomoc udzielane w ramach Schematu w zakresie prowadzonych postępowań scalania gruntów dotyczyć będzie poprawy struktury obszarowej poszczególnych gospodarstw rolnych oraz gruntów leśnych. W wyniku zmniejszania liczby działek ewidencyjnych uzyskuje się poprawę efektywności gospodarowania poprzez zmniejszenie kosztów transportu oraz ułatwienie mechanizacji upraw polowych, jednocześnie zapewniając każdej z poscaleniowych działek ewidencyjnych dostęp do urządzeń infrastruktury technicznej.

Schemat II:

Projekty objęte tym Schematem będą dotyczyć budowy lub remontu, niestanowiącego bieżącej konserwacji (remontu), urządzeń melioracji wodnych szczegółowych, które bezpośrednio wpływają na lepsze wykorzystanie środków produkcji, stabilność i jakość plonów oraz poprawę skuteczności i efektywności zabiegów agrotechnicznych. Schemat obejmuje również budowę lub remont urządzeń melioracji wodnych podstawowych ukierunkowanych na retencjonowanie lub magazynowanie wody oraz doprowadzenie lub odprowadzenie wód z systemów melioracji wodnych szczegółowych. Projekty uwzględniać będą również działania inwestycyjne służące poprawie warunków korzystania z wód dla potrzeb rolnictwa i ochronie przeciwpowodziowej użytków rolnych.

Cel działania

Schemat I:

- 1) wytyczenie i urządzenie funkcjonalnej sieci dróg dojazdowych do gruntów rolnych i leśnych;
- 2) poprawa struktury obszarowej gospodarstw rolnych poprzez zmniejszenie w poszczególnych gospodarstwach rolnych ilości działek ewidencyjnych;
- 3) wydzielenie, bez procedury wyłączeniowej, niezbędnych gruntów na cele infrastruktury technicznej i społecznej w ramach postępowania poscaleniowego.

Schemat II:

- 1) poprawa jakości gleb poprzez regulację stosunków wodnych;
- 2) zwiększenie retencji wodnej;
- 3) poprawa ochrony użytków rolnych przed powodzią.

Zakres pomocy

Schemat I:

- 1) opracowanie projektu scalenia (dokumentacji geodezyjno-prawnej);
- 2) zagospodarowanie poscaleniowe związane z organizacją przestrzeni produkcyjnej;
- 3) koszty ogólne związane z przygotowaniem i realizacją projektu.

Schemat II:

- 1) koszty ogólne związane z przygotowaniem inwestycji oraz jej nadzorowaniem;
- 2) koszty robót budowlano-montażowych;
- 3) koszty wykupu gruntu pod inwestycje (koszty te nie mogą stanowić więcej niż 10% całkowitych kosztów kwalifikowalnych projektu).

Pomoc nie jest udzielana na:

- 1) budowę lub remont ziemnych stawów rybnych;
- 2) budowę lub remont urządzeń, instalacji, maszyn deszczujących i przenośnych agregatów pompowych do nawodnień ciśnieniowych na użytkach rolnych poszczególnych właścicieli gruntów, z wyjątkiem urządzeń i instalacji przewidzianych do wspólnego korzystania;
- 3) ponowne zagospodarowanie zmeliorowanych trwałych łąk i pastwisk, z wyłączeniem pierwszego zagospodarowania zmeliorowanych trwałych łąk i pastwisk.

Beneficjent

Schemat I – Starosta;

Schemat II - Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych.

Forma i wysokość pomocy

Schemat I:

Pomoc ma formę refundacji kosztów kwalifikowalnych projektu.
Nie została określona minimalna oraz maksymalna wartości projektu.

Schemat II:

Pomoc ma formę refundacji kosztów kwalifikowalnych projektu.
Nie została określona minimalna oraz maksymalna wartości projektu.

Poziom wsparcia

Schemat I:

Maksymalna wysokość pomocy będzie wynosiła 100% kosztów kwalifikowalnych, w tym:

- 1) do 75% to środki UE (EFRROW);
- 2) do 25% - budżet państwa.

Schemat II:

Maksymalna wysokość pomocy będzie wynosiła 100% kosztów kwalifikowalnych, w tym: - do 75% to środki UE (EFRROW), a co najmniej 25% - budżet państwa.

Po zrealizowaniu projektu z zakresu melioracji wodnych szczegółowych, 20% kosztów kwalifikowalnych zostanie spłaconych przez właścicieli zmeliorowanych gruntów w rocznych ratach, w formie opłaty inwestycyjnej, zgodnie z ustawą z dnia 18 lipca 2001 r. – Prawo wodne (Dz. U. z 2005 r. Nr 239, poz. 2019, z późn. zm.).

Kryteria dostępu

Schemat I:

- 1) wystąpienie do starosty o podjęcie scalenia gruntów przez większość właścicieli gospodarstw rolnych, położonych na projektowanym obszarze scalenia, lub właścicieli gruntów, których łączny obszar przekracza połowę powierzchni projektowanego obszaru scalenia;
- 2) projektów w zakresie scalania gruntów będą realizowane zgodnie z ustawą z dnia 26 marca 1982 r. o scalaniu i wymianie gruntów (Dz. U. z 2003 r. Nr 178, poz. 1749, z późn. zm.) oraz pod warunkiem przeprowadzenia oceny oddziaływania projektu na środowisko - zgodnie z ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627, z późn. zm.);
- 3) beneficjent nie może korzystać z bezzwrotnych lub preferencyjnych środków pomocy krajowej lub zagranicznej na pokrycie kosztów projektu finansowanego z EFRROW.

Schemat II:

- 1) projekty dotyczące budowy urządzeń melioracji wodnych szczegółowych będą realizowane pod warunkiem wystąpienia właścicieli gruntów o

przeprowadzenie inwestycji w tym zakresie - zgodnie z ustawą z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne. Natomiast realizacja projektów z zakresu melioracji wodnych podstawowych będzie dostosowana do potrzeb ochrony przeciwpowodziowej oraz do odprowadzenia wody z urządzeń melioracji wodnych szczegółowych, retencji wody i nawodnień użytków rolnych;

- 2) beneficjent nie może korzystać z bezzwrotnych lub preferencyjnych środków pomocy krajowej lub zagranicznej na pokrycie kosztów projektu finansowanego ze środków EFRROW.

Zasięg geograficzny

Cały kraj.

Rozwiązania przejściowe

Pomocą objęte będą również projekty zgłoszone do współfinansowania w ramach Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006”, zgodne z warunkami warunkami określonymi dla działania „Poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowaniem rolnictwa i leśnictwa” w ramach PROW na lata 2007-2013.

Wskaźniki monitorowania

Wskaźniki produktu:

Schemat I:

- 1) liczba zrealizowanych projektów - w podziale na: grunty rolne i leśne, województwa;
- 2) powierzchnia gruntów objętych postępowaniem scaleniowym - w podziale na: grunty rolne i leśne, województwa;
- 3) całkowita wartość zrealizowanych inwestycji - w podziale na: grunty rolne i leśne, województwa.

Schemat II:

- liczba zrealizowanych projektów z zakresu melioracji wodnych - w podziale na: melioracje szczegółowe, podstawowe, województwo;
- całkowita wartość zrealizowanych inwestycji z zakresu melioracji wodnych - w podziale na: melioracje szczegółowe, podstawowe, województwo.

Nazwa działania

Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności.

Kod działania

132.

Podstawa prawna

Art. 32 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFFROW) (Dz. Urz. UE L 277, str. 1 z 21.10.2005).

Uzasadnienie

Wsparcie systemów żywności wysokiej jakości jest szczególnie ważne ponieważ rynek produktów uczestniczących w tych systemach dopiero rozwija się w RP. Udział rolników w systemach umożliwia osiąganie wyższych dochodów przy jednoczesnej ochronie dziedzictwa narodowego oraz dbaniu o wpływ procesu wytwarzania na środowisko. Wytwarzanie produktów objętych tymi systemami daje możliwość zmiany sposobu konkutowania - zamiast wytwarzania dużej ilości produktów homogenicznych produkowane się wyroby o wysokiej jakości. Ponadto, współpraca producentów objętych systemami żywności wysokiej jakości sprzyja zwiększaniu siły ekonomicznej podmiotów znajdujących się na rynku.

Cel działania

Celem działania jest poprawa jakości produkcji i produktów rolnych przeznaczonych do spożycia przez ludzi przez zwiększenie spożycia żywności wysokiej jakości oraz wsparcie rolników wytwarzających taką żywność.

Opis działania

Cel działania realizowany będzie przez finansowe wsparcie rolników uczestniczących w systemach jakości żywności:

1) systemy Unii Europejskiej:

System Chronionych Nazw Pochodzenia, Chronionych Oznaczeń Geograficznych i Gwarantowanych Tradycyjnych Specjalności w rozumieniu rozporządzenia Rady (EWG) nr 509/2006 z dnia 20 marca 2006 r. w sprawie produktów rolnych i środków spożywczych będących gwarantowanymi tradycyjnymi specjalnościami (Dz. Urz. UE L 93, str. 1 z 31.03.2006), rozporządzenia Rady (EWG) nr 510/2006 z dnia 20 marca 2006 r. w sprawie ochrony oznaczeń geograficznych i nazw pochodzenia produktów rolnych i środków spożywczych (Dz. Urz. UE L 93, str. 12 z dnia 31.03.2006);

2) systemy krajowe

a) Integrowana produkcja (IP) w rozumieniu ustawy z dnia 18 grudnia 2003 r. o ochronie roślin (Dz. U. z 2004 r. Nr 11, poz. 94 z późn. zm.);

b) inne systemy krajowe.

Beneficjent

Osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, prowadząca działalność rolniczą w zakresie produkcji roślinnej lub zwierzęcej.

Forma i poziom/wysokość pomocy

Pomoc w ramach działania będzie udzielana beneficjentom poszczególnych systemów przez okres 5 lat w formie rocznej zryczałtowanej płatności, której wysokość została ustalona na podstawie kosztów stałych wynikających z uczestnictwa producenta rolnego w danym systemie.

- 1) System Chronionych Nazw Pochodzenia, Chronionych Oznaczeń Geograficznych i Gwarantowanych Tradycyjnych Specjalności - 3500 złotych na rok na gospodarstwo przez pierwsze 2 lata; w kolejnych latach 3000 złotych na rok na gospodarstwo;
- 2) Integrowana produkcja - 1730 złotych na rok na gospodarstwo;
- 3) Wysokość pomocy dla innych systemów krajowych zostanie ustalona.

Kryteria dostępu

Beneficjentem jest producent rolny wpisany do ewidencji producentów na podstawie ustawy z dnia 18 grudnia 2003 r. o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności (Dz. U. z 2004 r. Nr 10, poz. 76, z późn. zm.) lub jest ubezpieczony w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego po spełnieniu warunków o których mowa w pkt 9 załącznika do ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25 z późn. zm.). Ponadto beneficjent spełnia wymagania właściwe dla każdego z systemów jakości, co jest potwierdzone odpowiednim dokumentem.

Zasięg geograficzny

Cały kraj.

Wskaźniki monitorowania

Wskaźniki produktu:

- 1) liczba wspieranych gospodarstw objętych systemami jakości- w podziale na: płeć beneficjenta, system, pochodzenie systemu, kategorie produktu, województwa.

Nazwa działania

Działania informacyjne i promocyjne.

Kod działania

133.

Podstawa prawna

Art. 33 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFFROW) (Dz. Urz. UE L 277, str. 1 z 21.10.2005).

Cel działania

Celem działania jest zwiększenie popytu na produkty rolne i środki spożywcze objęte mechanizmami jakości żywności włączonymi do PROW przez pogłębianie wiedzy konsumentów o zaletach tych produktów oraz mechanizmach.

Uzasadnienie

Obecnie zarówno wśród konsumentów, jak i producentów obserwuje się niski poziom wiedzy na temat istnienia systemów wytwarzania i kontroli produktów rolnych o wysokiej jakości. W rezultacie utrzymuje się niska podaż tych produktów oraz niski popyt na nie. Działania informacyjne i promocyjne umożliwią zwrócenie uwagi na specyficzne cechy produktów o wysokiej jakości, co wpłynie stymulująco na popyt i podaż, oraz ułatwi ich zbycie. Ponadto, zachęci kolejnych producentów do rozpoczęcia produkcji zgodnej z tymi systemami i korzystania z mechanizmu finansowego wsparcia działań informacyjnych i promocyjnych.

Opis działania

Cel działania będzie realizowany przez refundację części kosztów kwalifikowalnych grupom producentów realizującym działania informacyjne i promocyjne na rynku wewnętrznym UE. Działania mają na celu zwrócenie uwagi konsumentów na specyficzne właściwości lub zalety produktów, w szczególności na ich jakość, szczególne metody produkcji, wysokie standardy dobrostanu zwierząt oraz uwzględnienie aspektów środowiska związanych z danym mechanizmem jakości. Działania obejmują także rozpowszechnianie wiedzy naukowej i technicznej dotyczącej tych produktów. Refundację części kosztów kwalifikowalnych będzie można uzyskać za realizację działań z zakresu public relations, promocji, reklamy (reklama w TV, radiu, prasie, udział w targach i wystawach, organizacja szkoleń, konferencji, promocja w punktach sprzedaży, prowadzenie serwisu internetowego, publikacja broszur, ulotek, plakatów, materiałów promocyjnych itp.).

Beneficjent

Grupa producentów niezależnie od jej formy prawnej, rozumiana jako organizacja producentów lub przetwórców, aktywnie uczestniczących w mechanizmie jakości i skupionych wokół produktu rolnego, środka spożywczego lub sposobu produkcji. Grupa winna przedstawić stosowną umowę lub inny właściwy dokument określający jej strukturę, cel i sposób działania.

Forma pomocy

Grupy producentów mogą uzyskać refundację, która wyniesie do 70% kwalifikujących się kosztów, faktycznie poniesionych na realizację działań w ramach Projektu działań informacyjnych lub promocyjnych.

Lista produktów kwalifikujących się do pomocy

- 1) produkty posiadające Chronioną Nazwę Pochodzenia (PDO), Chronione Oznaczenie Geograficzne (PGI), Gwarantową Tradycyjną Specjalność (TSG);
- 2) produkty rolnictwa ekologicznego;
- 3) produkty integrowanej produkcji (IP) w rozumieniu Ustawy z dnia 18 grudnia 2003r. o ochronie roślin (Dz.U. z 2004 r. Nr 11, poz. 94 z późn. zm.);
- 4) produkty wyprodukowane w ramach innych systemów krajowych.

Wysokość pomocy

Maksymalnie 70% poniesionych kosztów kwalifikowanych.

Kryteria dostępu

Grupa producentów może ubiegać się o zwrot kosztów kwalifikowalnych realizacji działań informacyjnych i promocyjnych, jeżeli reprezentuje podmioty skupione wokół produktów uczestniczących w systemach jakości żywności, złoży projekt, na który składają się działania informacyjne lub promocyjne przy czym czas trwania tych działań nie może wynieść dłużej niż 2 lata od momentu udzielenia pomocy. Ponadto, poszczególne działania informacyjne lub promocyjne nie mogą być objęte pomocą w ramach rozporządzenia (WE) nr 2826/2000 z 19 grudnia 2000 r. w sprawie działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących produktów rolnych na rynku wewnętrznym UE oraz dotyczyć marek handlowych.

Zasięg geograficzny

Cały kraj.

Liczba beneficjentów

Szacowana liczba beneficjentów w latach 2007 – 2013 wynosi 1350 podmiotów.

Wskaźniki monitorowania

Wskaźniki produktu:

- 1) liczba wspieranych grup producentów objętych systemami jakości - w podziale na: system, pochodzenie systemu, kategorie produktu, województwa.

Nazwa działania

Grupy producentów rolnych.

Kod działania

142.

Podstawa prawna

Art. 35 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFFROW) (Dz. Urz. UE L 277, str. 1 z 21.10.2005).

Cel działania

Cel działania realizowany będzie przez dostosowanie produkcji prowadzonej w gospodarstwach członków grup producentów rolnych do wymogów rynkowych, poprzez wspólne wprowadzanie towarów do obrotu, w tym przygotowanie do sprzedaży, jej centralizacji i dostawy do odbiorców oraz ustanowienia wspólnych zasad dotyczących informacji o produkcji.

Uzasadnienie

Polscy producenci rolni nie są przekonani do podejmowania wspólnych działań na rynku. Silny indywidualizm poszczególnych producentów rolnych ogranicza ich zainteresowanie tym działaniem. Proces zmiany zachowań jest działaniem powolnym, a jego przyspieszenie następuje w wyniku zmiany pokoleniowej w rolnictwie. W związku z powyższym kontynuacja działania zapoczątkowanego w poprzednim okresie programowania jest konieczna w latach 2007 -2013.

Opis działania

Pomoc będzie udzielana grupom producentów rolnych w pierwszym okresie ich funkcjonowania. Z pomocy grupa będzie mogła skorzystać tylko raz w okresie swojej działalności, zarówno z budżetu krajowego, jak i z funduszy Unii Europejskiej.

Forma i poziom/wysokość pomocy

Pomoc będzie realizowana w formie rocznych płatności w okresie pierwszych pięciu lat od dnia wpisu grupy do rejestru grup producentów rolnych prowadzonego przez właściwego ze względu na siedzibę grupy marszałka województwa.

Stanowiła będzie ona procentowy ryczałt od wartości przychodów netto grupy ze sprzedaży produktów lub grup produktów wytworzonych w gospodarstwach rolnych jej członków w poszczególnych latach:

- 1) 5%, 5%, 4%, 3% i 2% wartości produkcji sprzedanej, stanowiącej równowartość w złotych do sumy EUR 1.000.000, odpowiednio w pierwszym, drugim, trzecim, czwartym i piątym roku, albo
- 2) 2,5%, 2,5%, 2%, 1,5% i 1,5% wartości produkcji sprzedanej, stanowiącej równowartość w złotych powyżej sumy EUR 1.000.000, odpowiednio w pierwszym, drugim, trzecim, czwartym i piątym roku.

Kwota pomocy przewidzianej dla grupy producentów rolnych nie może przekroczyć równowartości w złotych kwoty:

- 100.000 EUR w pierwszym i drugim roku;
- 80.000 EUR w trzecim roku;
- 60.000 EUR w czwartym roku;
- 50.000 EUR w piątym roku.

Beneficjent

Grupy producentów rolnych w rozumieniu ustawy z dnia 15 września 2000 r. o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz o zmianie innych ustaw (Dz. U. z 2000 r., Nr 88, poz. 983 z późn. zm.), które zostały formalnie wpisane do rejestru prowadzonego przez marszałka właściwego dla siedziby grupy, w okresie objętym PROW 2007-2013

Kryteria dostępu

Pomoc dla grup producentów rolnych będzie udzielane na ich wniosek z wyłączeniem sektorów: owoców i warzyw, grzybów, orzechów oraz ryb.

Zasięg geograficzny

Cały kraj.

Liczba beneficjentów

Szacowana liczba beneficjentów w latach 2007 – 2013 wynosi 350 grup producentów rolnych.

Wskaźniki monitorowania

Wskaźniki produktu:

- 1) liczba grup producentów rolnych objętych pomocą- w podziale na: grupy powstałe w okresie objętym PROW 2004-2006, PROW 2007- 2013, sektor i województwa;
- 2) wysokość obrotu uzyskanego przez grupy producentów rolnych objętych wsparciem - w podziale na: grupy powstałe w okresie objętym PROW 2004-2006, PROW 2007- 2013, sektor i województwa.

Nazwa działania

Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów.

Kod działania

114.

Podstawa prawna

Art. 24 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFFROW) (Dz. Urz. UE L 277, str. 1 z 21.10.2005).

Cel działania

Pomoc polegająca na świadczeniu usług doradczych na rzecz rolników i posiadaczy lasów w zakresie:

- 1) wynikającym z zasady wzajemnej zgodności (*cross-compliance*) tj. w zakresie gospodarki gruntami, ochrony środowiska, zdrowia publicznego, dobrostanu i zdrowia zwierząt, zdrowotności roślin;
- 2) zwiększenia konkurencyjności i dochodowości gospodarstw rolnych i leśnych;
- 3) wspierania restrukturyzacji, rozwoju i innowacji w gospodarstwach rolnych i leśnych;
- 4) poprawy jakości życia na obszarach wiejskich;
- 5) ochrony środowiska naturalnego Kodeksu dobrych praktyk rolniczych, minimum środowiskowego oraz dobrej kultury rolniczej zgodnie z wymogami ochrony środowiska;
- 6) poprawy bezpieczeństwa pracy.

Opis działania

Wprowadzenie zasady wzajemnej zgodności (*cross-compliance*), poprawa konkurencyjności rolnictwa i leśnictwa, ochrona środowiska, a także spełnienie norm dotyczących bezpieczeństwa pracy opartych na przepisach Unii Europejskiej nie jest możliwe bez sprawnego systemu doradztwa rolniczego. W ramach działania zakłada się zapewnienie dostępu do usług z zakresu doradztwa rolniczego i leśnego rolnikom otrzymującym płatności bezpośrednie oraz posiadaczom lasu.

Katalog usług doradczych wraz ze zryczałtowanymi maksymalnymi stawkami za ich świadczenie zostanie określony przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Usługi doradcze będą przede wszystkim uwzględniać doradztwo w zakresie obowiązkowych wymogów gospodarowania oraz zasady dobrej kultury rolnej, bezpieczeństwa pracy i gospodarki leśnej. Beneficjenci będą mogli występować o zwrot kosztów usług doradczych określonych w katalogu usług doradczych. Warunkiem uzyskania zwrotu będzie poniesienie przez beneficjenta kosztów kwalifikowalnych oraz ich udokumentowanie.

Szczegółowe warunki, jakie muszą spełniać podmioty świadczące usługi doradcze w ramach działania, zostaną określone przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Beneficjent

Osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej prowadząca działalność rolniczą w zakresie produkcji roślinnej lub zwierzęcej lub będąca posiadaczem lasu.

Forma i wysokość pomocy

Pomoc ma formę zwrotu części kosztów kwalifikowalnych. Maksymalna kwota pomocy dla jednego beneficjenta wynosi nie więcej niż równowartość 1500 euro.

Poziom pomocy

Poziom pomocy wynosi maksymalnie 80 % kosztów kwalifikowanych.

Sposób kalkulacji płatności

Maksymalne stawki za poszczególne usługi doradcze zostaną określone w formie kwot ryczałtowych, ustalonych w katalogu usług.

Kryteria dostępu:

Dla wszystkich beneficjentów - obowiązek zawarcia umowy między beneficjentem a podmiotem, z którego usług doradczych będzie on korzystał.

Dla producentów rolnych - dodatkowym kryterium dostępu do pomocy, jest uzyskanie płatności bezpośrednich w roku poprzedzającym korzystanie z usług doradczych.

Zasięg geograficzny

Cały kraj.

Liczba beneficjentów

Szacowana liczba beneficjentów w latach 2007 – 2013 wynosi 600 tys.

Powierzchnia wsparcia

Nie dotyczy

Wskaźniki monitorowania

Wskaźniki produktu:

- 1) liczba producentów rolnych, którym udzielono pomocy - w podziale na: formę prawną, płeć, kategorię wiekową, temat udzielanych porad, wartość otrzymanych płatności bezpośrednich, województwa;
- 2) liczba posiadaczy lasów, którym udzielono pomocy - w podziale na formę prawną, płeć, kategorię wiekową, temat udzielanych porad, województwa.

DZIAŁANIA OSI 2

Nazwa działania

Wspieranie gospodarowania na obszarach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW).

Kody działania

211, 212.

Podstawa prawna

Art. 37 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFFROW) (Dz. Urz. UE L 277, str. 1 z 21.10.2005).

Cele działania

- zapewnienie ciągłości rolniczego użytkowania ziemi i tym samym utrzymanie żywotności obszarów wiejskich;
- zachowanie walorów krajobrazowych obszarów wiejskich;
- promocję rolnictwa przyjaznego dla środowiska.

Opis działania

Działanie jest instrumentem wsparcia finansowego gospodarstw rolnych położonych na obszarach, na których produkcja rolnicza jest utrudniona ze względu na niekorzystne warunki naturalne. Dopłaty wyrównawcze dla gospodarstw rolnych, położonych na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania, kompensują istniejące utrudnienia w stosunku do gospodarstw położonych poza granicami ONW.

W ramach delimitacji obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania wyróżniono:

- 1) obszary górskie - gdzie produkcja rolna jest utrudniona ze względu na niekorzystne warunki klimatyczne i ukształtowanie terenu; do obszarów górskich zalicza się gminy i obręby ewidencyjne, w których ponad połowa użytków rolnych znajduje się na wysokości powyżej 500 m n.p.m.;
- 2) obszary nizinne - gdzie występują ograniczenia produktywności rolnictwa związane z niską jakością gleb, niekorzystnymi warunkami klimatycznymi, niekorzystnymi warunkami wodnymi, niesprzyjającą rzeźbą terenu oraz wskaźnikiem demograficznym i znacznym udziałem ludności związanej z rolnictwem;
- 3) obszary ze specyficznymi naturalnymi utrudnieniami - obejmują gminy i obręby ewidencyjne rejonów podgórszych, które zostały wyznaczone na potrzeby ustawy z dnia

15 listopada 1984 o podatku rolnym (Dz.U. z Nr 52, pz. 268, z późn. zm.); co najmniej 50% powierzchni użytków rolnych znajduje się powyżej 350 m n.p.m.

Gminy te charakteryzują się co najmniej dwiema z czterech niżej wymienionych cech:

- a) średnia powierzchnia gospodarstw rolnych wynosi poniżej 7,5 ha;
- b) gleby są zagrożone występowaniem erozji wodnej;
- c) udział gospodarstw rolnych, które zaprzestały produkcji rolnej, wynosi powyżej 25% wszystkich gospodarstw rolnych;
- d) udział trwałych użytków zielonych wynosi powyżej 40% w strukturze użytkowania gruntów.

Minimalne wymagania

Minimalne wymagania oznaczają normy obowiązkowe, które muszą być przestrzegane przy prowadzeniu działalności rolniczej, związane w szczególności z ochroną środowiska.

Beneficjent

Osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, prowadząca działalność rolniczą w zakresie produkcji roślinnej lub zwierzęcej.

Kryteria dostępu

Pomoc w ramach niniejszego działania może być przyznana, jeżeli:

- 1) gospodarstwo rolne jest położone w granicach Rzeczypospolitej Polskiej ale, w całości lub częściowo w granicach ONW; pomoc z tytułu ONW dotyczy tylko działek rolnych, położonych w granicach ONW;
- 2) działki rolne, których dotyczyć będzie pomoc są sklasyfikowane jako grunty orne, sady, łąki trwałe i pastwiska trwałe;
- 3) powierzchnia użytków rolnych należących do danego gospodarstwa rolnego, położonych w granicach ONW i wykorzystywanych do produkcji rolniczej, wynosi co najmniej 1 ha;
- 4) wnioskodawca złoży wniosek o płatność z tytułu prowadzenia działalności rolniczej na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania;
- 5) wnioskodawca przestrzega minimalnych wymagań na obszarze całego gospodarstwa rolnego;
- 6) wnioskodawca zobowiąże się do prowadzenia działalności rolniczej na gruntach rolnych, na które uzyskał pomoc z tytułu gospodarowania na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania, przez okres co najmniej 5 lat od dnia otrzymania pierwszej płatności;

- 7) wnioskodawca przestrzega zakazu stosowania w chowie zwierząt substancji o działaniu hormonalnym, tyreostatycznym i beta – agonistycznym.

Zasięg geograficzny

Działanie jest wdrażane na obszarach wyznaczonych jako uprawnione do otrzymania wsparcia z tytułu ONW.

Forma i wysokość pomocy

Pomoc jest udzielana w postaci corocznych zryczałtowanych płatności (dopłat wyrównawczych) do hektara użytków rolnych położonych na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania i pozostających w użytkowaniu rolniczym.

Stawki dopłat wyrównawczych z tytułu gospodarowania na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania są różne dla różnych typów ONW.

Coroczna płatność otrzymywana przez beneficjentów stanowi iloczyn stawki ustalonej dla danego typu ONW oraz liczby hektarów zgłoszonych we wniosku, z uwzględnieniem degresywności.

Degresywność

Płatności podlegają degresywności w zależności od łącznej powierzchni działek rolnych objętych pomocą:

- 1) 1 – 50 ha – 100% płatności;
- 2) 50,01 – 100 ha – 50% płatności;
- 3) 100,01 – 300 ha – 25% płatności;
- 4) powyżej 300 ha – brak płatności.

Liczba beneficjentów

Szacowana liczba beneficjentów w latach 2007 – 2013 wynosi 5 250 tys.

Powierzchnia

Powierzchnia użytków rolnych na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania.

Tabela Udział Obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania w Rzeczypospolitej Polskiej.

Typ obszaru	Powierzchnia użytków rolnych	
	(tys. ha)	(%)
ONW Górskie	197,77	1,21
ONW Nizinne	8541,38	52,31
ONW ze specyficznymi utrudnieniami	489,14	3,00
Razem ONW	9228, 29	56,52

Poza ONW	7099,11	43,48
Cały kraj	16327,40	100,00

Wskaźniki monitorowania

Wskaźniki produktu:

- 1) liczba wspieranych gospodarstw rolnych - w podziale na: płeć i wiek beneficjenta, typ ONW, województwa i powiaty oraz na wielkość gospodarstw z uwzględnieniem degresywności);
- 2) powierzchnia gruntów rolnych wspieranych w ramach działania - w podziale na: typ ONW i obszary Natury 2000, województwa.

Nazwa działania

Płatności dla obszarów Natura 2000 oraz związanych z wdrażaniem Ramowej Dyrektywy Wodnej.

Kody działania

213.

Podstawa prawna

Art. 38 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFFROW) (Dz. Urz. UE L 277, str. 1 z 21.10.2005).

Cele działania

- utrzymanie właściwego stanu siedlisk przyrodniczych i ostoi gatunków roślin, zwierząt, w tym ptaków, wymienionych w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 16 maja 2005 r.(Dz.U. nr 94, poz. 795) na obszarach Natura 2000;
- osiąganie celów środowiskowych na obszarach wyznaczonych zgodnie z Ramową Dyrektywą Wodną.

Opis działania

Działanie polega na udzielaniu rekompensat producentom rolnym, których działalność rolnicza jest ograniczana w związku z:

- 1) zakazem podejmowania działań mogących w istotny sposób pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk gatunków roślin i zwierząt, a także w istotny sposób wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000;
- 2) ustaleniami planów ochrony zatwierdzonymi dla obszarów Natura 2000 w drodze rozporządzenia;
- 3) ustaleniami planów gospodarowania wodami, przyjętymi w celu osiągnięcia i utrzymania dobrego stanu wód ze względu na środowisko, zgodnie z Ramową Dyrektywą Wodną.

Minimalne wymagania

Minimalne wymagania i określają niepłatny poziom odniesienia dla zobowiązań, których realizacja wiąże się z określoną pomocą (rekompensatą) dla beneficjenta.

Zgodnie z art. 39 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005, minimalne wymagania oznaczają normy obowiązkowe ustanowione zgodnie z art. 4 i art. 5 oraz załącznikami III i IV rozporządzenia Rady (WE) nr 1782/2003 z dnia 29 września

2003 r. ustanawiające wspólne zasady dla systemów wsparcia bezpośredniego w ramach wspólnej polityki rolnej i ustanawiające określone systemy wsparcia dla rolników oraz zmieniające rozporządzenia (EWG) nr 2019/93, (WE) nr 1452/2001, (WE) nr 1453/2001, (WE) nr 1454/2001, (WE) nr 1868/94, (WE) nr 1251/1999, (WE) nr 1254/1999, (WE) nr 1673/2000, (EWG) nr 2358/71 i (WE) nr 2529/2001. Art. 51 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 stanowi jednocześnie, że w okresie przejściowym (do czasu wprowadzenia przez dany kraj jednolitej płatności obszarowej) minimalne wymogi oznaczają te zasady, które są zawarte w art. 5 i załączniku IV do rozporządzenia nr 1782/2003.

Działanie składa się z dwóch schematów:

Schemat I: płatności dla obszarów Natura 2000;

Schemat II: płatności związane z wdrażaniem Ramowej Dyrektywy Wodnej (Program wodnośrodowiskowy).

Schemat I

Schemat I składa się z dwóch pakietów rolnośrodowiskowych (wariant 3.2 w ramach pakietu 3: ekstensywne trwałe użytki zielone i pakiet 4: ochrona cennych siedlisk przyrodniczych), których celem jest zachowanie dobrego stanu siedlisk przyrodniczych i ostoi gatunków programu Natura 2000. Liczba pakietów rolnośrodowiskowych w tym Schemacie może ulec rozszerzeniu, stosownie do ustaleń planów ochrony.

Zasady łączenia pakietów

Na powierzchni objętej wariantem 3.2. lub pakietem 4 w ramach Schematu I, beneficjent nie może wnioskować o wsparcie z tych samych wariantów w ramach działania 2.2. Program rolnośrodowiskowy. Wariant 3.2. nie może być realizowany na tej samej powierzchni z pakietem 4: ochrona cennych siedlisk przyrodniczych.

Koszty transakcyjne

Kosztem transakcyjnym związanym z przystąpieniem do realizacji Schematu I jest sporządzenie dokumentacji siedliska lub dokumentacji ornitologicznej. Koszty sporządzenia tych dokumentacji są uzależnione od wyjściowej powierzchni siedliska, na którą przysługuje rekompensata. Koszty transakcyjne będą wypłacane jednorazowo, z wypłatą pierwszej płatności rolnośrodowiskowej za dany wariant.

Koszty prowadzenia monitoringu przyrodniczego

Dodatkowym elementem rekompensaty mogą być koszty związane z prowadzeniem monitoringu przyrodniczego przez beneficjenta, w każdym roku realizacji działania. Zakres monitoringu obejmujący wybrane gatunki roślin lub zwierząt będzie określony w dokumentacji siedliska.

Powierzchnia realizacji działania

Schemat I będzie dostępny na wszystkich obszarach Natura 2000, zatwierdzonych przez Radę Ministrów, i przesłanych do Komisji Europejskiej.

Beneficjent

Osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, prowadząca działalność rolniczą w zakresie produkcji roślinnej lub zwierzęcej.

Kryteria dostępu

Beneficjent może ubiegać się o rekompensatę, jeżeli:

- 1) jest producentem rolnym;
- 2) jest posiadaczem samoistnym lub zależnym gospodarstwa rolnego położonego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, o powierzchni użytków rolnych nie mniejszej niż 1 ha,
- 3) posiada zatwierdzoną przez Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody dokumentację siedliska lub dokumentację ornitologiczną, sporządzoną zgodnie z wytycznymi opracowanymi przez ministra właściwego ds. środowiska;
- 4) zobowiąże się do realizacji zobowiązania przez 5 lat, zgodnie z zapisami w dokumentacji siedliska lub dokumentacji ornitologicznej;
- 5) zobowiąże się do przestrzegania minimalnych wymagań na obszarze całego gospodarstwa rolnego;
- 6) zobowiąże się do przestrzegania wymagań wynikających z poszczególnych pakietów.

Forma i wysokość pomocy

Producent rolny wnoszący o pomoc Schematu I, realizuje zobowiązanie przez okres 5 lat. Pomoc jest wypłacana corocznie, po wykonaniu określonego zestawu zadań zgodnie z wymogami danego wariantu. W przypadku, gdy producent rolny, obok płatności na obszarach Natura 2000, wnioskuje o płatności rolnośrodowiskowe, składa wniosek rolnośrodowiskowy z zaznaczeniem, że wnioskuje o płatność na obszarach Natura 2000. Pomoc będzie wypłacana razem z płatnością rolnośrodowiskową, natomiast finansowanie będzie pochodziło z dwóch działań.

Pomoc stanowi rekompensatę za utracone dochody, dodatkowe koszty i koszty i koszty transakcyjne związane ze sporządzeniem dokumentacji siedliska lub dokumentacji ornitologicznej.

Pomoc jest powiększona w stosunku do płatności wynikającej z kalkulacji o 20%, ze względu na utracony dochód wynikający ze spadku wartości gruntów rolnych, które zostały włączone do obszarów Natura 2000.

Płatność będzie wypłacana w przeliczeniu na ha.

Liczba beneficjentów

Szacowana liczba beneficjentów w latach 2007 – 2013 wynosi 150 tys.

Zasięg geograficzny

Sieć obszarów Natura 2000 jest w trakcie wyznaczania. Obszary SOO i OSO Natura 2000, które obecnie obejmują ok. 11% powierzchni kraju.

Schemat II

Schemat II będzie realizowany od 2010 r. Pomoc będą wypłacana dla beneficjentów na obszarach rolnych, na których obowiązują ograniczenia w związku z wdrażaniem Ramowej Dyrektywy Wodnej, określonych w planie gospodarowania wodami. Szczegółowy opis pakietów wodnośrodowiskowych dostępnych dla beneficjenta zostanie opracowany na podstawie planu gospodarowania wodami.

Powierzchnia realizacji działania

Schemat II będzie dostępny na obszarach wyznaczonych zgodnie z Ramową Dyrektywą Wodną.

Beneficjent

Osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, prowadząca działalność rolniczą w zakresie produkcji roślinnej lub zwierzęcej.

Kryteria dostępu

Beneficjent może ubiegać się o pomoc, jeżeli:

- 1) jest producentem rolnym;
- 2) jest posiadaczem samoistnym lub zależnym gospodarstwa rolnego położonego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, o powierzchni użytków rolnych nie mniejszej niż 1 ha;
- 3) zobowiąże się do realizacji zobowiązania przez okres 5 lat;
- 4) zobowiąże się do przestrzegania minimalnych wymagań na obszarze całego gospodarstwa rolnego;
- 5) zobowiąże się do przestrzegania wymagań wynikających z poszczególnych pakietów wodnośrodowiskowych.

Forma i wysokość pomocy

Producent rolny wnioskując o pomoc ze Schematu II, realizuje zobowiązanie przez okres 5 lat. Pomoc jest wypłacana corocznie, po wykonaniu określonego zestawu zadań zgodnie z wymogami danego wariantu.

Pomoc stanowi rekompensatę utraconych dochodów, dodatkowych kosztach lub kosztów transakcyjnych.

Pomoc będzie wypłacana w przeliczeniu na ha.

Liczba beneficjentów

Szacowana liczba beneficjentów w latach 2007 – 2013 wynosi 200 tys.

Zasięg geograficzny

Obszary wyznaczone zgodnie z Ramową Dyrektywą Wodną.

Wskaźniki monitorowania

Wskaźniki produktu:

- 1) liczba wspieranych gospodarstw - w podziale na: płęć beneficjenta, na obszary Natura 2000; na obszary wyznaczone zgodnie z Ramową Dyrektywą Wodną, województwa;
- 2) powierzchnia gruntów rolnych - w podziale na: obszary Natura 2000; na obszary wyznaczone zgodnie z Ramową Dyrektywą Wodną, województwa.

Nazwa działania

Program rolnośrodowiskowy (płatności rolnośrodowiskowe).

Kod działania

214.

Podstawa prawna

Art. 39 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFFROW) (Dz. Urz. UE L 277, str. 1 z 21.10.2005).

Cele działania

Poprawa środowiska przyrodniczego i obszarów wiejskich, w szczególności:

- 1) przywracanie walorów lub utrzymanie stanu cennych siedlisk użytkowanych rolniczo;
- 2) promowanie zrównoważonego systemu gospodarowania;
- 3) odpowiednie użytkowanie gleb i ochrona wód;
- 4) kształtowanie struktury krajobrazu;
- 5) ochrona lokalnych ras zwierząt gospodarskich i lokalnych odmian roślin uprawnych.

Opis działania

Działanie obejmuje 8 pakietów rolnośrodowiskowych z możliwością rozszerzenia programu o pakiet dotyczący zachowania użytków przyrodniczych. W ramach każdego pakietu znajdują się warianty rolnośrodowiskowe, które zawierają zestawy zadań, wykraczających poza obowiązujące minimalne wymagania, i które nie pokrywają się z innymi instrumentami Wspólnej Polityki Rolnej (WPR).

Lista dostępnych pakietów rolnośrodowiskowych

W ramach programu rolnośrodowiskowego będą realizowane następujące pakiety rolnośrodowiskowe:

- Pakiet 1. Rolnictwo zrównoważone;
- Pakiet 2. Rolnictwo ekologiczne;
- Pakiet 3. Ekstensywne trwałe użytki zielone;
- Pakiet 4. Ochrona cennych siedlisk przyrodniczych;
- Pakiet 5. Zachowanie lokalnych odmian roślin uprawnych;
- Pakiet 6. Ochrona lokalnych ras zwierząt gospodarskich;
- Pakiet 7. Ochrona gleb i wód;
- Pakiet 8. Strefy buforowe.

W ramach każdego z pakietów rolnośrodowiskowych przewidziano możliwość realizacji wariantów rolnośrodowiskowych.

Lp.	Pakiety rolnośrodowiskowe	Lp.	Warianty rolnośrodowiskowe	Wysokość płatności rolnośrodowiskowej
1.	Rolnictwo zrównoważone	1.	Wariant 1.1. Zrównoważony system gospodarowania	450 zł/ha
2.	Rolnictwo ekologiczne	2.	Wariant 2.1. Uprawy rolnicze (z certyfikatem zgodności)	750 zł/ha
		3.	Wariant 2.2. Uprawy rolnicze (bez certyfikatu zgodności)	800 zł/ha
		4.	Wariant 2.3. Trwałe użytki zielone (z certyfikatem zgodności)	260 zł/ha
		5.	Wariant 2.4. Trwałe użytki zielone (bez certyfikatu zgodności)	330 zł/ha
		6.	Wariant 2.5. Uprawy warzywne (z certyfikatem zgodności)	1300 zł/ha
		7.	Wariant 2.6. Uprawy warzywne (bez certyfikatu zgodności)	1540 zł/ha
		8.	Wariant 2.7. Uprawy roślin zielarskich (z certyfikatem zgodności)	720 zł/ha
		9.	Wariant 2.8. Uprawy roślin zielarskich (bez certyfikatu zgodności)	800 zł/ha
		10.	Wariant 2.9. Uprawy sadownicze określone w rozporządzeniu ministra rolnictwa (z certyfikatem zgodności)	1540 zł/ha
		11.	Wariant 2.10. Uprawy sadownicze określone w rozporządzeniu ministra rolnictwa (bez certyfikatu zgodności)	1800 zł/ha
		12.	Wariant 2.11. Uprawy sadownicze (z certyfikatem zgodności)	650 zł/ha
		13.	Wariant 2.12. Uprawy sadownicze (bez certyfikatu zgodności)	800 zł/ha
		3.	Ekstensywne trwałe użytki zielone	14.
15.	Wariant 3.2. Ochrona siedlisk lęgowych ptaków			1600 zł/ha
4.	Ochrona cennych siedlisk przyrodniczych	16.	Wariant 4.1. Mechowiska	1450 zł/ha
		17.	Wariant 4.2. Szuwary wielkoturzycowe	
		18.	Wariant 4.3. Łąki trzęślicowe i selernicowe	
		19.	Wariant 4.4. Murawy ciepłolubne	
		20.	Wariant 4.5. Półnaturalne łąki wilgotne	
		21.	Wariant 4.6. Półnaturalne łąki siedlisk świeżych	
		22.	Wariant 4.7. Bogate gatunkowo murawy bliźniczkowe	
		23.	Wariant 4.8. Słonorośla	
5.	Zachowanie lokalnych odmian roślin uprawnych	24.	Wariant 5.1. Produkcja towarowa lokalnych odmian roślin uprawnych	570 zł/ha
		25.	Wariant 5.2. Produkcja nasienna lokalnych odmian roślin uprawnych	800 zł/ha
		26.	Wariant 5.3. Produkcja nasienna na zlecenie banku genów starych roślin uprawnych	4500 zł/ha

		27.	Wariant 5.4. Sady tradycyjne	2100 zł/ha
6.	Ochrona lokalnych ras zwierząt gospodarskich	28.	Wariant 6.1. Zachowanie lokalnych ras bydła	1150 zł/szt.
		29.	Wariant 6.2. Zachowanie lokalnych ras koni	1500 zł/szt.
		30.	Wariant 6.3. Zachowanie lokalnych ras owiec	330 zł/szt.
		31.	Wariant 6.4. Zachowanie lokalnych ras świń	570 zł/szt.
7.	Ochrona gleb i wód	33.	Wariant 7.1. Wsiewki poplonowe	340 zł/ha
		34.	Wariant 7.2. Międzyplon ozimy	360 zł/ha
		35.	Wariant 7.3. Międzyplon ścierniskowy	380 zł/ha
8.	Strefy buforowe	36.	Wariant 8.1. Utrzymanie 2-metrowych stref buforowych	45 zł /100 mb
		37.	Wariant 8.2. Utrzymanie 5-metrowych stref buforowych	110 zł/100 mb
		38.	Wariant 8.3. Utrzymanie 2-metrowych miedz śródpolnych	40 zł /100 mb
		39.	Wariant 8.4. Utrzymanie 5-metrowych miedz śródpolnych	100 zł /100 mb

Degresywność

Dla niektórych pakietów rolnośrodowiskowych obowiązuje degressywność, gdzie wysokość pomocy uzależniona jest od wielkości powierzchni objętej pomocą. Degresywność dotyczy pakietów: rolnictwo zrównoważone, rolnictwo ekologiczne, ekstensywne trwałe użytki zielone (wariant 3.1.) oraz ochrona gleb i wód.

Degresywność przedstawia się następująco:

- 1) Dla pakietów 1. Rolnictwo zrównoważone, 2. Rolnictwo ekologiczne, 7. Ochrona gleb i wód:
 - a) 1 – 100 ha – 100% płatności rolnośrodowiskowej;
 - b) 100,01 – 200 ha – 50% płatności rolnośrodowiskowej;
 - c) ponad 200 ha – 10% płatności rolnośrodowiskowej.
- 2) Dla pakietu 3: Ekstensywne trwałe użytki zielone, wariantu 3.1. Ekstensywna gospodarka na łąkach i pastwiskach:
 - a) 1 – 10 ha – 100% płatności rolnośrodowiskowej;
 - b) 10,01 – 50 ha – 75% płatności rolnośrodowiskowej;
 - c) 50,01 – 100 ha – 50% płatności rolnośrodowiskowej;
 - d) ponad 100 ha – 10% płatności rolnośrodowiskowej.

Minimalne wymagania

Minimalne wymagania określają niepłatny poziom odniesienia dla pakietów rolnośrodowiskowych, których realizacja wiąże się z pomocą (płatności rolnośrodowiskowe) dla beneficjenta.

Zgodnie z art. 39 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005, płatności rolnośrodowiskowe obejmują jedynie te zobowiązania, które wykraczają poza odpowiednie normy obowiązkowe ustanowione zgodnie z art. 4 i 5 oraz załącznikami III i IV rozporządzenia Rady (WE) nr 1782/2003, jak również minimalne wymogi dotyczące stosowania nawozów i środków ochrony roślin, a także inne odpowiednie wymogi obowiązkowe określone w przepisach prawa krajowego lub w PROW. Art. 51 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 stanowi jednocześnie, że w okresie przejściowym (do czasu wprowadzenia przez dane państwo jednolitej płatności obszarowej) minimalne wymagania oznaczają te zasady, które są zawarte w art. 5 i załączniku IV do rozporządzenia Rady (WE) nr 1782/2003.

Zasady łączenia pakietów rolnośrodowiskowych

Pakiety rolnośrodowiskowe będą realizowane przez beneficjenta zgodnie z postanowieniami zawartymi w planie działalności rolnośrodowiskowej. W gospodarstwie rolnym można realizować dowolną liczbę pakietów, a płatności rolnośrodowiskowe wynikające z realizacji różnych pakietów będą sumowane na danej powierzchni. W danym gospodarstwie rolnym nie można realizować jednocześnie pakietu 2. Rolnictwo ekologiczne i pakietu 1. Rolnictwo zrównoważone. Dodatkowo beneficjent pakietu 2. Rolnictwo ekologiczne nie może łączyć tego pakietu z pakietem 7. Ochrona gleb i wód. Pozostałe pakiety rolnośrodowiskowe mogą być łączone w gospodarstwie rolnym. Pakiet ekstensywny trwałe użytki zielone nie może być realizowany na tej samej powierzchni z pakietem ochrona cennych siedlisk przyrodniczych.

Powierzchnia realizacji programu rolnośrodowiskowego

Powierzchnia użytków rolnych, na których realizowany jest program rolnośrodowiskowy może ulec zwiększeniu lub zmniejszeniu, tylko i wyłącznie przy zachowaniu określonych zasad. Zwiększenie i zmniejszenie powierzchni musi zostać uwzględnione w planie działalności rolnośrodowiskowej. Dołączanie do programu rolnośrodowiskowego dodatkowych pakietów jest możliwe tylko i wyłącznie do czasu złożenia wniosku o drugą płatność rolnośrodowiskową.

Beneficjent

Osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, prowadząca działalność rolniczą w zakresie produkcji roślinnej lub zwierzęcej.

Kryteria dostępu

Beneficjent może ubiegać się o płatność rolnośrodowiskową w ramach tego działania, jeżeli:

- 1) jest producentem rolnym;
- 2) jest posiadaczem samoistnym lub zależnym gospodarstwa rolnego położonego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, o powierzchni użytków rolnych nie mniejszej niż 1 ha;
- 3) zobowiąże się do realizacji programu rolnośrodowiskowego przez okres 5 lat, zgodnie z planem działalności rolnośrodowiskowej;
- 4) zobowiąże się do przestrzegania minimalnych wymagań na obszarze całego gospodarstwa rolnego;
- 5) zobowiąże się do przestrzegania wymagań wynikających z poszczególnych pakietów rolnośrodowiskowych.

Beneficjent, który zamierza realizować program rolnośrodowiskowy, musi złożyć wniosek o przyznanie pierwszej płatności rolnośrodowiskowej wraz z odpowiednimi załącznikami. W kolejnych latach beneficjent składa wnioski o przyznanie kolejnych płatności rolnośrodowiskowych.

Wybór wniosków do realizacji jest dokonywany na podstawie kolejności ich składania.

Beneficjent prowadzeni rejestr działalności rolnośrodowiskowej.

Zasięg geograficzny

Cały kraj.

Forma i wysokość pomocy

Płatność rolnośrodowiskowa wypłacana jest w formie zryczałtowanej, i stanowi rekompensatę na podstawie utraconego dochodu, dodatkowych poniesionych kosztów oraz ponoszonych kosztów transakcyjnych. Minimalne wymagania nie będą objęte płatnością.

Płatność rolnośrodowiskowa jest pomocą wieloletnia, wypłacana corocznie, po wykonaniu określonego zestawu zadań w ramach danego wariantu. Płatności rolnośrodowiskowe określono w przeliczeniu na 1 ha powierzchni, sztukę zwierzęcia gospodarskiego lub metr bieżący elementu liniowego. W odniesieniu do powierzchni obowiązują górne limity płatności, w zależności od uprawy, zgodnie z przepisami załącznikiem do rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005.

Płatność rolnośrodowiskowa jest udzielana do gruntów rolnych użytkowanych jako grunty orne, łąki, pastwiska oraz sady (tylko w przypadku realizacji pakietu 2. Rolnictwo ekologiczne).

Koszty transakcyjne uwzględniono przy realizacji pakietu 3. Ekstensywne trwałe użytki zielone i pakietu 4. Ochrona cennych siedlisk przyrodniczych, w postaci sporządzenia dokumentacji siedliska oraz przy realizacji pakietu 2. Rolnictwo

ekologiczne, w postaci kosztów kontroli. Sporządzenie dokumentacji siedliska lub przeprowadzenie kontroli jest warunkiem otrzymania płatności rolnośrodowiskowej. Płatność rolnośrodowiskowa nie może być przyznana za przestrzeganie wymagań, które wynikają z realizacji zasady „zanieczyszczający płaci”. W związku z tym zobowiązania wynikające z programów działań na podstawie Dyrektywy Azotanowej, nie mogą być finansowane w ramach programu rolnośrodowiskowego.

Liczba beneficjentów

Szacowana liczba beneficjentów w latach 2007 – 2013 wynosi 200 tys.

Powierzchnia wsparcia

Ok. 10% użytków rolnych (1,5 – 1,8 mln ha).

Przepisy przejściowe

Beneficjenci Działania 4: Wspieranie przedsięwzięć rolnośrodowiskowych i poprawy dobrostanu zwierząt” w ramach PROW na lata 2004 – 2006 mogą przekształcić swoje zobowiązanie na nowe 5-letnie zobowiązanie w ramach działania oznaczonego kodem 214 „Program rolnośrodowiskowy” w ramach PROW na lata 2007 – 2013, nie wcześniej niż od 2008 r., pod warunkiem, że:

- 1) dotychczasowe zobowiązanie było realizowane przez minimum 3 lata;
- 2) przekształcenie jest związane z niekwestionowaną korzyścią dla środowiska lub dobrostanu zwierząt;
- 3) istniejące zobowiązanie jest znacząco wzmocnione.

Wskaźniki monitorowania

Wskaźniki produktu:

- 1) liczba gospodarstw rolnych - w podziale na: płeć beneficjenta, okres programowania, z którego pochodzi zobowiązanie, pakiety, obszary Natura 2000 i województwa;
- 2) łączny obszar objęty wsparciem rolnośrodowiskowym - w podziale na: płeć beneficjenta, okres programowania, z którego pochodzi zobowiązanie, pakiety, obszar Natura 2000, województwa;
- 3) konkretny obszar objęty wsparciem rolnośrodowiskowym - w podziale na: płeć beneficjenta, okres programowania, z którego pochodzi zobowiązanie, województwa;
- 4) liczba decyzji - w podziale na: płeć beneficjenta, okres programowania, z którego pochodzi zobowiązanie, warianty, województwa;
- 5) liczba decyzji dotyczących zasobów genetycznych - w podziale na: wiek i płeć beneficjenta, i województwa.

Nazwa działania

Zalesianie gruntów rolnych oraz zalesianie gruntów innych niż rolne.

Kod działania

221, 223.

Podstawa prawna

Art. 43 (Schemat I) i Art. 45 (Schemat II) rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFFROW) (Dz. Urz. UE L 277, str. 1 z 21.10.2005).

Uzasadnienie

W Rzeczypospolitej Polskiej występuje nadwyżka gruntów niskich klas bonitacyjnych użytkowanych do niedawna bądź jeszcze obecnie jako grunty rolne. Wyłączenie tych gruntów z uprawy ma uzasadnienie ekonomiczne z uwagi na ich niską produktywność. Zalesienie takich gruntów wpływa korzystnie na ich wartość ekonomiczną i jednocześnie pozwala na znaczącą poprawę wskaźników statystycznych dotyczących wielkości obszarów leśnych w Rzeczypospolitej Polskiej. Proponowane rozwiązania w zakresie sposobu zakładania upraw, ich składu gatunkowego oraz wykorzystania istniejących samosiewów, wpłyną korzystnie na utrzymanie różnorodności biologicznej oraz kondycję zakładanych upraw leśnych.

Cele działania

1. powiększenie obszarów leśnych poprzez zalesianie;
2. utrzymanie i wzmocnienie ekologicznej stabilności obszarów leśnych poprzez zmniejszenie fragmentacji kompleksów leśnych i tworzenie korytarzy ekologicznych;
3. zwiększenie udziału lasów w globalnym bilansie węgla.

Zakres pomocy

Schemat I. Zalesienie gruntów rolnych

Schemat I dotyczy wyłącznie leśnego zagospodarowania gruntów uprawianych rolniczo, zakładanych sztucznie (poprzez sadzenie). Pomoc udzielane w ramach Schematu I jest zróżnicowana, w zależności od grup beneficjentów oraz celu założenia uprawy leśnej i dotyczy:

- 1) założenia uprawy leśnej, w tym założenia plantacji drzew szybkorosnących (wsparcie na zalesienie) – dostępne dla wszystkich beneficjentów;
- 2) pielęgnacji uprawy leśnej (premia pielęgnacyjna) – dostępne dla posiadaczy gruntów, z wyłączeniem jednostek organizacyjnych

reprezentujących Skarb Państwa w zakresie zarządzania mieniem stanowiącym własność Skarbu Państwa i jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej reprezentujących jednostki samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania mieniem, stanowiącym własność jednostek samorządu terytorialnego, oraz gminnych osób prawnych, powiatowych osób prawnych, a także wojewódzkich osób prawnych; premia udzielana maksymalnie przez okres 5 lat, z wyłączeniem plantacji drzew szybkorosnących;

- 3) utraconego dochodu z tytułu wyłączenia gruntów spod uprawy rolnej (premia zalesieniowa) – dostępne dla posiadaczy gruntów z wyłączeniem jednostek organizacyjnych reprezentujących Skarb Państwa w zakresie zarządzania mieniem stanowiącym własność Skarbu Państwa, i jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej reprezentujących jednostki samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania mieniem, stanowiącym własność jednostek samorządu terytorialnego, oraz gminnych osób prawnych, powiatowych osób prawnych, a także wojewódzkich osób prawnych. Pomoc może być wypłacana przez okres 15 lat od dnia założenia uprawy leśnej.

Schemat II. Zalesianie gruntów nieuprawianych rolniczo

Schemat II dotyczy leśnego zagospodarowania opuszczonych gruntów rolniczych lub innych gruntów, dla których zalesienie stanowi racjonalny sposób zagospodarowania (np. ochrona przed erozją). Zakłada się tu możliwość wykorzystania sukcesji naturalnej w obrębie ww. gruntów. Wsparcie udzielane w ramach Schematu II jest zróżnicowane - w zależności od rodzaju beneficjentów oraz rodzaju gruntów, w obrębie, których planuje się założenie uprawy leśnej i dotyczy:

- 1) założenia uprawy leśnej (wsparcie na zalesienie) – dostępne dla wszystkich grup beneficjentów oraz dla zakładania plantacji drzew szybkorosnących;
- 2) pielęgnacji uprawy leśnej (premia pielęgnacyjna) – tylko dla gruntów, na których zaprzestano działalności rolniczej dostępne dla posiadaczy gruntów z wyłączeniem jednostek organizacyjnych reprezentujących Skarb Państwa w zakresie zarządzania mieniem stanowiącym własność Skarbu Państwa, i jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej reprezentujących jednostki samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania mieniem, stanowiącym własność jednostek samorządu terytorialnego, oraz gminnych osób prawnych, powiatowych osób prawnych, a także wojewódzkich osób prawnych; wsparcie udzielane maksymalnie przez okres 5 lat, z wyłączeniem plantacji drzew szybkorosnących.

W ramach Schematu II pomocą objętą będą 2 typy projektów, tj.:

- 1) zalesienia dokonywane poprzez sadzenie (sztuczne), gdzie dla zakładania i pielęgnacji uprawy leśnej stosuje się te same zasady, co przy zalesianiu gruntów rolnych;
- 2) wykorzystanie sukcesji naturalnej, gdzie przy uznawaniu i ocenie udatności uprawy stosuje się specyficzne kryteria.

Beneficjent

Osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej będąca posiadaczem gruntów rolnych lub gruntów innych niż rolne.

Kryteria dostępu

Pomoc może być przyznana posiadaczowi gruntów, jeżeli:

- 1) uzyskał on pozytywną decyzję (postanowienie) o przystąpieniu do programu zalesieniowego;
- 2) zobowiąże się do przestrzegania warunków i terminów określonych w szczegółowym planie zalesieniowym;
- 3) przedłoży oświadczenie o wykonaniu zalesienia.

Dzierżawca, aby uzyskać pomoc powinien przedłożyć umowę dzierżawy zawartą co najmniej na okres realizacji działania.

Forma i wysokość pomocy

Pomoc ma formę następujących płatności ryczałtowych:

- 1) wsparcia na zalesienie – jednorazowa płatności, która pokrywa koszty założenia uprawy oraz, jeżeli jest to uzasadnione, ochrony przed zwierzyną (Schemat I i Schemat II);
- 2) premii pielęgnacyjnej – wypłacana przez okres 5 lat, pokrywająca koszty utrzymania nowej uprawy leśnej (Schemat I, Schemat II – dotyczy tylko gruntów na których zaprzestano uprawy rolnej);
- 3) premii zalesieniowej – wypłacanej przez 15 lat (tylko Schemat I), która stanowi rekompensatę za wyłączenie gruntu z upraw rolnych; premia będzie przyznawana wyłącznie producentom rolnym uzyskującym co najmniej 20% dochodów z tytułu prowadzenia działalności rolniczej.

Poziom pomocy

Płatność będzie wypłacana w przeliczeniu na ha zalesionych gruntów.

Zasięg geograficzny

Cały kraj

Liczba beneficjentów

Szacowana liczba beneficjentów w latach 2007 – 2013 wynosi 52 tys.
(Schemat I – 28 tys., Schemat II – 24 tys. beneficjentów)

Wskaźniki monitorowania

Wskaźniki produktu:

- 1) liczba beneficjentów - w podziale na: płeć i wiek beneficjenta, okres programowania, z którego pochodzi pomoc, schematy, rodzaj premii, województwa;
- 2) powierzchnia gruntów objętych pomocą - w podziale na: płeć i wiek beneficjenta, okres programowania, z którego pochodzi pomoc, cele środowiskowe zalesiania, gatunki drzew, województwa.

Nazwa działania

Odtwarzanie potencjału produkcji leśnej zniszczonego przez katastrofy i wprowadzanie instrumentów zapobiegawczych.

Kod działania

226.

Podstawa prawna

Art. 48 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFFROW) (Dz. Urz. UE L 277, str. 1 z 21.10.2005).

Uzasadnienie

Potrzeba przywrócenia lasom zniszczonym w wyniku katastrof naturalnych i klęsk żywiołowych ich potencjału biologicznego oraz potrzeba ochrony prewencyjnej lasów zagrożonych pożarami.

Cele działania

Odnowienie i pielęgnacja drzewostanów zniszczonych przez czynniki biotyczne i abiotyczne oraz wprowadzanie mechanizmów zapobiegających katastrofom naturalnym, ze szczególnym uwzględnieniem zabezpieczeń przeciwpożarowych. Pomoc będzie realizowane w oparciu o kompleksowe projekty obejmujących lasy.

Zakres pomocy

W ramach działania mogą być wspierane projekty związane z:

- 1) przygotowaniem leśnego materiału rozmnożeniowego na potrzeby odbudowy uszkodzonych lasów;
- 2) uporządkowaniem uszkodzonej powierzchni leśnej;
- 3) odnowieniem lasu wraz z pielęgnacją i ochroną założonych upraw;
- 4) pielęgnacją i ochroną uszkodzonych drzewostanów oraz cennych obiektów przyrodniczych;
- 5) udostępnianiem terenów leśnych dla wypełniania funkcji społecznych lasu;
- 6) wzmocnieniem systemu ochrony przeciwpożarowej.

Działanie realizowane będzie w ramach dwóch schematów:

Schemat I – Wsparcie dla obszarów, na których nastąpiła katastrofa naturalna lub klęska żywiołowa;

Schemat II – Wprowadzenie elementów zapobiegawczych na terenach zaliczonych do dwóch najwyższych kategorii zagrożenia pożarowego.

Beneficjent

Jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej - Nadleśnictwa Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe.

Kryteria dostępu

- 1) pomoc może być przyznana na realizację projektów na obszarach leśnych dotkniętych klęską żywiołową bądź negatywnym oddziaływaniem czynników biotycznych (Schemat I) lub na obszarach leśnych nieuszkodzonych, na których istnieje zwiększone zagrożenie wystąpienia pożaru (obszary nadleśnictw zaliczone do I i II kategorii zagrożenia pożarowego - Schemat II);
- 2) projekty zgłaszane przez nadleśnictwa, nie uznane za bezpośrednio zniszczone w wyniku pożaru, mogą dotyczyć jedynie działań zapobiegawczych, mających wpływ na zabezpieczenie obszarów leśnych bezpośrednio zniszczonych w wyniku katastrofy;
- 3) nadleśnictwo, w toku przygotowywania projektu, jest obowiązane do poinformowania właścicieli lasów o planowanym projekcie i uwzględnienia w jego zakresie lasów prywatnych i komunalnych, zgłoszonych przez ich właścicieli;
- 4) projekt współfinansowany w ramach działania nie może być realizowany z udziałem innych środków publicznych przyznanych w związku z jego realizacją;
- 5) realizowany projekt powinien uwzględniać zasady zabezpieczeń przeciwpożarowych wynikających z kategorii zagrożenia pożarowego obszaru leśnego, którego dotyczy;
- 6) ubiegający się o dofinansowanie projektu nie ma zaległości podatkowych i zaległości w opłacaniu składek z tytułu ubezpieczenia społecznego i zdrowotnego.

Forma i wysokość pomocy

Pomoc polega na refinansowaniu poniesionych kosztów.

Poziom pomocy

Poziom pomocy udzielanej beneficjentowi wynosi 100% kosztów kwalifikowalnych projektu.

Za koszt kwalifikowalny - w przypadku pojazdów można uznać wyłącznie zakup specjalistycznych pojazdów patrolowo-gaśniczych.

Zasięg geograficzny

Schemat I – cały kraj, obszary leśne, na których wystąpiła katastrofa naturalna lub klęska żywiołowa.

Schemat II – cały kraj, obszary leśne zakwalifikowane do dwóch najwyższych kategorii zagrożenia pożarowego.

Liczba beneficjentów

Szacowana liczba beneficjentów w latach 2007 – 2013 wynosi 1 tys.

Wskaźniki monitorowania

Wskaźniki produktu:

- 1) liczba działań zapobiegawczych na rzecz odtworzenia potencjału produkcji leśnej - w podziale na rodzaj działań interwencyjnych;
- 2) powierzchnia zniszczonych lasów objętych pomocą - w podziale na rodzaj działań interwencyjnych.

DZIAŁANIA OSI 3

Nazwa działania

Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej.

Kod działania

311.

Podstawa prawna

Art. 52-53 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFFROW) (Dz. Urz. UE L 277, str. 1 z 21.10.2005).

Uzasadnienie

Realizacja działania tworzy warunki dla zrównoważonego rozwoju ekonomiczno-społecznego obszarów wiejskich przez udzielenie pomocy na podejmowanie lub rozwijanie przez rolników, domowników i małżonków rolników, dodatkowej działalności pozarolniczej w zakresie produkcji lub usług.

Cel działania

Działanie będzie wpływać na poprawę jakości życia na obszarach wiejskich przez promowanie dywersyfikacji działalności i tworzenie pozarolniczych źródeł dochodów oraz łagodzenie skutków bezrobocia.

Zakres pomocy

Pomocy udziela się z tytułu podjęcia lub rozwoju działalności w zakresie:

- 1) usług dla gospodarstw rolnych lub leśnictwa;
- 2) usług dla ludności;
- 3) drobnej wytwórczości, rzemiosła lub rękodzielnictwa;
- 4) robót i usług budowlanych oraz instalacyjnych;
- 5) usług turystycznych oraz związanych ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem;
- 6) usług transportowych;
- 7) usług komunalnych;
- 8) przetwórstwa produktów rolnych lub jadalnych produktów leśnych;
- 9) magazynowania lub przechowywania towarów;
- 10) wytwarzania materiałów energetycznych z biomasy;
- 11) rachunkowości, doradztwa lub usług informatycznych.

Beneficjent

Osoba fizyczna: rolnik, małżonek rolnika lub domownik – w rozumieniu ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Kryteria dostępu

Pomoc może być przyznana, jeżeli projekt:

1. jest uzasadniony ekonomicznie;
2. spełnia wymagania wynikające z obowiązujących przepisów prawa, które mają zastosowanie do tego projektu;
3. jest realizowany na obszarze wiejskim, wpływa na zaspokojenie potrzeb ludności wiejskiej lub turystów albo stwarza możliwości zatrudnienia dla ludności wiejskiej w danym regionie;
4. jest realizowany w ramach osi 4 uzyskał akceptację odpowiedniej Lokalnej Grupy Działania.

Forma i wysokość pomocy

Pomoc ma formę zwrotu części kosztów kwalifikowalnych projektu.

Maksymalna wysokość pomocy udzielonej jednemu beneficjentowi i na jedno gospodarstwo rolne nie może przekroczyć 100 tys. zł.

Poziom pomocy

Poziom pomocy finansowej wynosi maksymalnie 50% kosztów kwalifikowalnych projektu.

Zasięg geograficzny

Cały kraj.

Liczba beneficjentów

Szacowana liczba beneficjentów w latach 2007 – 2013 wynosi 30 tys.

Wskaźniki monitorowania

Wskaźniki produktu:

- 1) liczba beneficjentów - w podziale na: płeć, rodzaj (rolnik, małżonek rolnika, domownik), wiek beneficjenta, rodzaj działalności, województwa, wielkość ekonomiczna gospodarstwa rolnego);
- 2) całkowita wartość inwestycji - w podziale na: płeć, rodzaj (rolnik, małżonek rolnika, domownik), wiek beneficjenta, rodzaj działalności, województwa, wielkość ekonomiczną gospodarstw rolnych);
- 3) liczba utworzonych lub zachowanych miejsc pracy - w podziale na: rodzaj działalności, województwa).

Nazwa działania

Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej.

Kod działania

321.

Podstawa prawna

Art. 56 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFFROW) (Dz. Urz. UE L 277, str. 1 z 21.10.2005).

Uzasadnienie

Barierę rozwoju obszarów wiejskich stanowi brak podstawowych elementów infrastruktury technicznej. Szczególne utrudnienia w tym zakresie występują w najmniejszych miejscowościach. Realizacja działania stanowi uzupełnienie zakresu inwestycji przewidzianych w ramach programów operacyjnych, współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (ERDF).

Cel działania

Celem działania jest poprawa warunków życia i prowadzenia działalności gospodarczej na obszarach wiejskich.

Zakres pomocy

Pomocy udziela się na realizację projektów w zakresie:

- 1) zaopatrzenia w wodę i gospodarki ściekowej;
- 2) tworzenia systemu zbioru, segregacji, wywozu odpadów komunalnych;
- 3) zaopatrzenia w energię elektryczną;
- 4) upowszechnienie szerokopasmowego dostępu do Internetu.

Zakres pomocy obejmuje koszty inwestycyjne, w szczególności: zakup materiałów i wykonanie prac budowlano – montażowych, zakup niezbędnego wyposażenia.

Beneficjent

Jednostki samorządu terytorialnego, jednostki wykonujące zadania jednostek samorządu terytorialnego, operatorzy sieci energetycznych oraz operatorzy sieci internetowych.

Kryteria dostępu

- 1) Projekt realizowany jest w miejscowości do 2 tys. mieszkańców należących do gminy wiejskiej albo gminy miejsko-wiejskiej;
- 2) w przypadku projektów dotyczących zaopatrzenia w wodę i gospodarki ściekowej projekty mogą być realizowane w miejscowościach poniżej 2 tys. RLM.

Forma i wysokość pomocy

Pomoc ma formę zwrotu części kosztów kwalifikowalnych projektu (części poniesionych kosztów realizacji inwestycji).

Maksymalna wysokość pomocy na realizację projektów w jednej gminie nie może przekroczyć:

- 1) 2,5 mln zł - na projekty w zakresie gospodarki wodno-ściekowej;
- 2) 200 tys. zł – na projekty w zakresie gospodarki odpadami;
- 3) 4 – 5 mln zł - na projekty w zakresie zaopatrzenia w energię elektryczną;
- 4) 1 mln zł – na projekty w zakresie upowszechnienia dostępu do Internetu.

Poziom pomocy

Poziom pomocy finansowej wynosi maksymalnie 75 % kosztów kwalifikowalnych inwestycji, a przypadku inwestycji generujących przychód – maksymalnie 50%.

Beneficjenci – jednostki samorządu terytorialnego albo jednostki wykonujące zadania jednostek samorządu terytorialnego otrzymują wsparcie ze środków UE, a wymagany krajowy wkład środków publicznych, w wysokości co najmniej 25 % kosztów kwalifikowalnych projektu, może pochodzić ze środków własnych.

Beneficjenci - operatorzy sieci energetycznych i internetowych otrzymują pomoc pochodzącą z publicznych środków wspólnotowych i krajowych.

Zasięg geograficzny

Cały kraj.

Wskaźniki monitorowania

Wskaźniki produktu:

- 1) liczba projektów inwestycyjnych objętych pomocą - w podziale na: projekty z zakresu gospodarki wodno-ściekowej, gospodarki odpadami, zaopatrzenia w energię elektryczną, dostępu do internetu, inne;
- 2) całkowita wartość inwestycji - w podziale na: projekty z zakresu gospodarki wodno-ściekowej, gospodarki odpadami, zaopatrzenia w energię elektryczną, dostępu do internetu, inne;
- 3) wzrost mocy energetycznej dostarczanej do miejscowości wiejskich;
- 4) obszar pokrycia w zakresie dostępu do internetu.

Nazwa działania

Odnowa i rozwój wsi.

Kod działania

322.

Podstawa prawna

Art. 57 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFFROW) (Dz. Urz. UE L 277, str. 1 z 21.10.2005).

Uzasadnienie

Realizacja działania tworzy warunki dla rozwoju społeczno-ekonomicznego obszarów wiejskich i aktywizacji ludności wiejskiej przez pomoc przyznawaną na realizację projektów związanych z zagospodarowaniem przestrzeni publicznej, w tym utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi.

Cel działania

Działanie będzie wpływać na poprawę jakości życia na obszarach wiejskich przez zaspokojenie potrzeb społecznych i kulturalnych mieszkańców wsi oraz promowanie obszarów wiejskich. Umożliwi rozwój tożsamości społeczności wiejskiej, zachowanie dziedzictwa kulturowego i specyfiki obszarów wiejskich oraz wpłynie na wzrost atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej obszarów wiejskich.

Zakres pomocy

Pomocy udziela się podmiotom z tytułu inwestycji w zakresie:

- 1) remontu, przebudowy i wyposażenia obiektów pełniących funkcje publiczne, społeczno-kulturalne, rekreacyjne i sportowe, w tym obiektów zabytkowych;
- 2) remontu, przebudowy i wyposażenia obiektów służących promocji obszarów wiejskich, w tym propagowaniu i zachowaniu dziedzictwa kulturowego, tradycji, sztuki lub kultury;
- 3) kształtowania przestrzeni publicznej;
- 4) budowy lub remontu, przebudowy publicznej infrastruktury związanej z rozwojem funkcji turystycznych, sportowych i społeczno-kulturalnych;
- 5) zakupu obiektów zabytkowych lub charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie oraz ich adaptację na cele publiczne;
- 6) odnawiania, eksponowania lub konserwacji lokalnych pomników historii, obiektów architektury sakralnej i miejsc pamięci.

Beneficjent

Gmina, instytucja kultury, dla której organizatorem jest jednostka samorządu terytorialnego, kościół lub związek wyznaniowy, organizacja pozarządowa.

Kryteria dostępu

Pomoc może być przyznana, jeżeli:

1. projekt jest realizowany:
 - a) w gminie wiejskiej, albo
 - b) w gminie miejsko-wiejskiej, z wyłączeniem miast liczących powyżej 5 tys. mieszkańców, albo
 - c) w miastach o liczbie mieszkańców mniejszej niż 5 tys.;
2. projekt jest objęty Planem Odnowy Miejscowości, zgodnych ze strategią rozwoju gminy lub studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy lub miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego;
3. projekt nie ma charakteru komercyjnego;
4. w przypadku gdy projekt realizowany będzie na nieruchomości nienależącej do beneficjenta, beneficjent posiada prawo do dysponowania tą nieruchomością przez okres 7 lat po zakończonej realizacji projektu;
5. beneficjent będący organizacją pozarządową ma status organizacji pożytku publicznego w rozumieniu ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz.U. z 2003 r., Nr 96, poz. 873) działa w obszarze zbieżnym z celami działania w szczególności na rzecz aktywizacji ludności, rozwoju oraz zachowania dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego.
6. projekt składany przez instytucję kultury, dla której organizatorem jest jednostka samorządu terytorialnego został zaakceptowany przez tę jednostkę.
7. projekt realizowany w ramach osi 4 uzyskał akceptację odpowiedniej Lokalnej Grupy Działania.

Forma i wysokość pomocy

Pomoc ma formę zwrotu części kosztów kwalifikowalnych projektu.

Maksymalna wysokość pomocy na realizację projektów w jednej miejscowości wynosi 500 tys. zł. w okresie realizacji Programu.

Poziom pomocy

Poziom pomocy wynosi maksymalnie 75% kosztów kwalifikowalnych projektu.

Beneficjenci – jednostki samorządu terytorialnego i instytucje kultury muszą mieć zapewniony wkład z krajowych środków publicznych w wysokości co najmniej 25 % kosztów kwalifikowalnych projektu, pochodzących ze źródeł innych niż środki PROW.

Beneficjenci - organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe otrzymują pomoc pochodzącą z publicznych środków Unii Europejskiej i krajowych.

Zasięg geograficzny

Cały kraj.

Liczba beneficjentów

Szacowana liczba beneficjentów w latach 2007 – 2013 wynosi 10 tys.

Wskaźnik monitorowania

Wskaźniki produktu:

- 1) liczba wsi objętych projektami inwestycyjnymi - w podziale na: schemat, na rodzaj rewitalizacji (fizyczna, społeczna, gospodarcza), województwa;
- 2) całkowita wartość inwestycji - w podziale na: schemat, rodzaj rewitalizacji (fizyczna, społeczna, gospodarcza), województwa;
- 3) liczba działań na rzecz wiejskiego dziedzictwa kultury - w podziale na: schemat oraz na dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe.

Nazwa działania

Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw.

Kod działania

312.

Podstawa prawna

Art. 54 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFFROW) (Dz. Urz. UE L 277, str. 1 z 21.10.2005).

Uzasadnienie

Jednym z podstawowych problemów obszarów wiejskich jest wysoki poziom bezrobocia. Realizacja działania tworzy warunki dla dywersyfikacji działalności gospodarczej i poprawy możliwości zatrudnienia, przyczyniając się tym samym do zrównoważonego rozwoju ekonomiczno-społecznego obszarów wiejskich.

Cel działania

Działanie będzie wpływać na wzrost konkurencyjności gospodarczej, rozwój przedsiębiorczości i rynku pracy, a w konsekwencji - poprawę jakości życia na obszarach wiejskich.

Zakres pomocy

Pomocy udziela się podmiotom z tytułu inwestycji związanych z tworzeniem lub rozwojem mikroprzedsiębiorstw działających w zakresie:

- 1) usług dla gospodarstw rolnych lub leśnictwa;
- 2) usług dla ludności;
- 3) drobnej wytwórczości, rzemiosła lub rękodzielnictwa;
- 4) robót i usług budowlanych oraz instalacyjnych;
- 5) usług turystycznych oraz związanych ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem;
- 6) usług transportowych;
- 7) usług komunalnych;
- 8) przetwórstwa produktów rolnych lub jadalnych produktów leśnych;
- 9) magazynowania lub przechowywania towarów;
- 10) wytwarzania materiałów energetycznych z biomasy;
- 11) rachunkowości, doradztwa lub usług informatycznych.

Beneficjent

Osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, która prowadzi działalność jako mikroprzedsiębiorstwo zatrudniające poniżej 10 osób, i mające obrót nieprzekraczający równowartości w zł 2 mln euro.

Kryteria dostępu

Pomoc może być przyznana, jeżeli:

- 1) projekt jest uzasadniony ekonomicznie;
- 2) projekt spełnia wymagania wynikające z obowiązujących przepisów prawa, które mają zastosowanie do tego projektu;
- 3) projekt realizowany jest w miejscowości do 2 tys. mieszkańców, należącej do gminy wiejskiej lub miejsko-wiejskiej w której znajduje się siedziba przedsiębiorcy, a w przypadku inwestycji związanych z nieruchomością w której położenia jest ta nieruchomość; kryterium to nie dotyczy grup producentów rolnych oraz wstępnie uznanych grup owoców i warzyw i organizacji producentów owoców i warzyw oraz podmiotów świadczących usługi dla gospodarstw rolnych lub leśnictwa;
- 4) beneficjent niebędący właścicielem nieruchomości, której dotyczy projekt, posiada prawo do dysponowania tą nieruchomością na cele określone w projekcie przez okres 5 lat po zakończeniu realizacji projektu;
- 5) projekt realizowany w ramach osi 4 uzyskał akceptację odpowiedniej Lokalnej Grupy Działania.

Forma i wysokość pomocy

Pomoc ma formę zwrotu części kosztów kwalifikowalnych projektu.

Maksymalna wysokość pomocy udzielonej jednemu beneficjentowi nie może przekroczyć 500 tys. zł.

W przypadku przetwórstwa produktów rolnych lub jadalnych produktów leśnych maksymalna wysokość pomocy udzielonej jednemu beneficjentowi wynosi 100 tys. zł.

Poziom pomocy

Poziom pomocy wynosi maksymalnie 50% kosztów kwalifikowalnych projektu.

Zasięg geograficzny

Cały kraj.

Liczba beneficjentów

Szacowana liczba beneficjentów w latach 2007 – 2013 wynosi 5 tys.

Wskaźniki monitorowania

Wskaźniki produktu:

- 1) liczba mikroprzedsiębiorstw objętych pomocą - w podziale na: płeć i kategorię wiekową beneficjenta (poniżej lub powyżej 40 lat) i rodzaj mikroprzedsiębiorstwa (istniejące lub nowo utworzone);
- 2) całkowita wartość inwestycji.

OŚ 4 – LEADER.

Kod

4.

Podstawa prawna

Art. 61-65 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFFROW) (Dz. Urz. UE L 277, str. 1 z 21.10.2005).

Cel

Leader jest podejściem przekrojowym i partnerskim, umożliwiającym realizowanie i osiągnięcie celów osi trzeciej.

Celem osi czwartej jest przede wszystkim aktywizacja mieszkańców obszarów wiejskich poprzez budowanie kapitału społecznego na wsi, a także polepszenie zarządzania lokalnymi zasobami i ich waloryzacja.

Pomocne w osiągnięciu celów osi będą również projekty współpracy.

Opis osi

Leader jest podejściem przekrojowym, które ma przyczynić się do aktywizacji społeczności wiejskich poprzez włączenie partnerów społecznych i gospodarczych do planowania i wdrażania lokalnych inicjatyw.

Lokalne podejście wpływa na lepsze zdefiniowanie problemów obszaru i określenie sposobów ich rozwiązania. Leader jest oddolnym partnerskim podejściem do rozwoju obszarów wiejskich, realizowanym przez Lokalne Grupy Działania (LGD), polegającym na opracowaniu przez lokalną społeczność wiejską Lokalnej Strategii Rozwoju (LSR) oraz realizacji wynikających z niej innowacyjnych projektów łączących zasoby ludzkie, naturalne, kulturowe, historyczne, itp., wiedzę i umiejętności przedstawicieli trzech sektorów: publicznego, gospodarczego i społecznego. Przedstawiciele tych sektorów tworzą partnerstwo trójsektorowe, czyli tzw. Lokalną Grupę Działania, która wybiera projekty, a ich realizacja przyczynia się do osiągnięcia celów wspólnie opracowanej strategii.

Takie oddolne podejście wzmocni spójność podejmowanych lokalnie decyzji, podniesie jakość zarządzania i przyczyni się do wzmocnienia kapitału społecznego w społecznościach wiejskich, a także skłoni do stosowania innowacyjnych rozwiązań w zakresie rozwoju danego obszaru. W ramach podejścia Leader będzie również wspierana działalność Lokalnych Grup Działania, w tym realizowane przez nie projekty współpracy.

Te wszystkie elementy podejścia Leader, będą sprzyjać lepszemu wdrożeniu i absorpcji środków w ramach osi 3, której charakter działań i jej podstawowy cel odpowiada idei tworzenia LSR.

Realizacja osi 4 w dłuższej perspektywie czasowej przyczyni się do osiągnięcia celów osi trzeciej.

Beneficjenci

Dla działania 4.1. Lokalne Strategie Rozwoju – poprawa jakości życia oraz różnicowanie działalności na obszarach wiejskich:

- 1) projekty z zakresu działań osi 3 - beneficjenci określani dla poszczególnych działań osi 3;
- 2) inne projekty, niekwalifikujące się do udzielenia pomocy w ramach działań osi 3, ale przyczyniające się do osiągnięcia celów osi 3, tj. poprawy jakości życia lub większego zróżnicowania działalności gospodarczej na obszarze działania LGD – osoby fizyczne i prawne, organizacje pozarządowe, związki wyznaniowe i kościoły.

Dla działania 4.2. Współpraca międzyregionalna i międzynarodowa i działania 4.3. Nabywanie umiejętności, aktywizacja i koszty bieżące lokalnych grup działania – LGD.

Forma i wysokość pomocy

Dla działania 4.1 Lokalne Strategie Rozwoju – poprawa jakości życia oraz różnicowanie działalności na obszarach wiejskich:

- 1) projekty z zakresu działań osi 3 – pomoc jednorazowa, możliwość realizacji projektu w etapach, wysokość pomocy taka jak określono dla działań osi 3;
- 2) inne projekty, niekwalifikujące się do udzielenia pomocy w ramach działań osi 3 programów przewidzianych w ramach Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia (NSRO), ale przyczyniających się do osiągnięcia celów osi 3, tj. poprawy jakości życia lub większego zróżnicowania działalności gospodarczej na obszarze działania LGD – zobowiązanie jednorazowe, możliwość realizacji projektu w etapach, wysokość pomocy uzależniona od rodzaju beneficjenta.

Dla działania 4.2. Współpraca międzyregionalna i międzynarodowa - pomoc jednorazowa, możliwość realizacji projektu w etapach; 100% kosztów kwalifikowalnych.

Dla działania 4.3. Nabywanie umiejętności, aktywizacja i koszty bieżące lokalnych grup działania - pomoc jednorazowa z wielokrotną płatnością; możliwość realizacji projektu w etapach; pomoc płatna na rachunek bankowy LGD lub rachunek wskazany przez LGD; 100% kosztów kwalifikowalnych.

Po każdym roku realizacji przez LGD Lokalnej Strategii Rozwoju, Samorząd Województwa dokonuje weryfikacji - na podstawie złożonych wniosków o płatność i

zgodności zrealizowanych działań z przedłożonym i zaakceptowanym Rocznym Planem Finansowym (RPF) realizacji przez LGD Lokalnej Strategii Rozwoju. Po 3 latach wdrażania Samorząd Województwa dokona weryfikacji wydatkowania środków przez LGD i ich zgodności z Lokalną Strategią Rozwoju.

Poziom wsparcia

Udział środków Unii Europejskiej z EFRROW i krajowych środków publicznych w finansowaniu realizacji działań w:

- 1) osi 3: 75% do 25%
- 2) osi 4: 80% do 20%

Zasięg geograficzny

Obszary działania Lokalnych Grup Działania.

Wskaźniki monitorowania

Wskaźniki produktu:

- 1) liczba Lokalnych Grup Działania - w podziale na: województwa i zestawienie działań realizowanych przez poszczególne LGD;
- 2) całkowita powierzchnia obszaru objęta działalnością Lokalnych Grup Działania - w podziale na LGD, województwa [km²];
- 3) całkowita liczba ludności żyjąca na obszarach objętych działalnością Lokalnych Grup Działania - w podziale na LGD i województwa;
- 4) liczba projektów w ramach osi 4 Leader realizowanych w ramach Lokalnych Grup Działania - w podziale na LGD i województwo;
- 5) liczba projektów realizowanych przez podmioty ubiegające się o finansowanie poprzez LGD i realizujących cele osi 3 - w podziale na: LGD i województwa;
- 6) liczba projektów współpracy realizowanych w poszczególnych LGD w ramach osi 4 Leader - w podziale na: LGD i na województwa.

DZIAŁANIA OSI 4.

Nazwa działania

Lokalne Strategie Rozwoju – poprawa jakości życia oraz różnicowanie działalności na obszarach wiejskich.

Kod działania

4.1.3.

Podstawa prawna

Art. 61-64 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFFROW) (Dz. Urz. UE L 277, str. 1 z 21.10.2005).

Cel działania

Celem działania jest obsługa wnioskodawców składających projekty zgodne z Lokalną Strategią Rozwoju przyjętą przez LGD i zatwierdzoną przez Samorząd Województwa. Wnioski te mogą dotyczyć projektów kwalifikujących się do udzielenia pomocy w ramach działań osi 3 Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej oraz innych projektów, niekwalifikujących się do wsparcia w ramach działań osi 3 Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej, ale przyczyniających się do osiągnięcia celów tej osi, tj. poprawy jakości życia i/lub większego zróżnicowania działalności gospodarczej na obszarze działania LGD.

Procedura i czas wyboru Lokalnych Grup Działania, w tym kryteria wyboru

1. LGD będzie musiało spełniać następujące wymagania:

- 1) Kryteria dostępu dla LGD:
 - a) partnerstwo trójsektorowe składające się z przedstawicieli sektora publicznego, gospodarczego i społecznego,
 - b) na poziomie decyzyjnym partnerstwa przynajmniej 50% stanowią partnerzy gospodarczy i społeczni, w tym przedstawiciele społeczeństwa obywatelskiego, w szczególności: rolnicy, kobiety wiejskie, młodzi ludzie oraz ich stowarzyszenia,
 - c) LGD przygotowuje Lokalną Strategię Rozwoju; obszar objęty strategią LGD jest spójny i obejmuje gminy wiejskie lub miejsko-wiejskie, z wyłączeniem miast powyżej 20 tys. mieszkańców; dla spójności obszaru objętego strategią dopuszcza się włączenie gmin miejskich do 20 tys. mieszkańców,

- d) obszar, na którym jest realizowana LSR, liczy co najmniej 10 tys. i nie więcej niż 150 tys. mieszkańców,
 - e) dopuszcza się możliwość działania wyłącznie jednej LGD na danym obszarze,
 - f) LGD musi posiadać potencjał administracyjny do zarządzania środkami publicznymi i zapewnienia zadowalającego funkcjonowania partnerstwa.
- 2) Kryteria wyboru lub oceny LGD:
- a) 80% kryteria ogólne wyboru LGD określone na poziomie krajowym,
 - b) 20% kryteria wyboru LGD określone regionalnie - zgodne ze strategią i priorytetami danego województwa.

2. Wybór Lokalnych Grup Działania

Umowy z wybranymi Lokalnymi Grupami Działania zostaną podpisane przez odpowiedni samorząd województwa na podstawie uchwały Regionalnego Komitetu ds. Leader (RKL).

Po 3 latach od rozpoczęcia realizacji PROW przewiduje się weryfikację działalności LGD pod względem realizacji LSR oraz potencjału organizacyjno-administracyjnego i drugi nabór wniosków LGD. Jeżeli działania realizowane przez LGD nie byłyby zgodne z LSR lub zaplanowane w ramach strategii cele i działania nie zostałyby osiągnięte, wówczas niewykorzystane przez LGD środki finansowe mogłyby zostać przesunięte na rzecz LGD wybranych w drugim naborze. Ponadto, na podstawie wyników przeprowadzonej oceny, LGD będą mogły ubiegać się do Instytucji Zarządzającej o delegowanie im określonych funkcji wdrożeniowych.

Planowana liczba Lokalnych Grup Działania

Liczba Lokalnych Grup Działania będzie się zwiększać w miarę wdrażania osi 4 Leader. Można szacować, iż liczba Lokalnych Grup Działania będzie wynosiła pod koniec okresu programowania w latach 2007-2013 co najmniej 200 LGD.

Planowany procentowy udział obszarów wiejskich objętych zakresem działania Lokalnych Strategii Rozwoju

Zaangażowanie w realizację osi 4 Leader będzie się zwiększać w miarę jej wdrażania. Szacuje się, iż pod koniec realizacji PROW podejściem Leader będzie objęte ok. 50% obszarów wiejskich spełniających kryteria określone dla tego podejścia.

Zasady wyboru projektów przez Lokalne Grupy Działania oraz zakres pomocy

LGD na podstawie umowy na realizację Lokalnej Strategii Rozwoju m.in.:

- 1) rozpowszechnia założenia zatwierdzonej LSR;

- 2) upowszechnia informacje o warunkach i zasadach udzielania pomocy na realizację projektów przedkładanych przez wnioskodawców, kryteriach wyboru projektów oraz sposobie naboru wniosków o pomoc;
- 3) ogłasza i prowadzi nabór wniosków o pomoc z obszaru działania LGD.

Wnioski o pomoc, kwalifikujące się do udzielenia pomocy w ramach osi 4 Leader, mogą dotyczyć tylko działań i projektów zgodnych z LSR, przyjętą przez LGD i zatwierdzoną przez Samorząd Województwa. Wnioski te mogą dotyczyć:

- 1) projektów kwalifikujących się do udzielenia pomocy w ramach działań osi 3 Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej – w tym przypadku projekty muszą spełniać kryteria wyboru określone w PROW lub kryteria dodatkowe określone w LSR przyjętej przez LGD;
- 2) projektów przyczyniających się do poprawy jakości życia lub zróżnicowania działalności gospodarczej na obszarze działania LGD, które nie kwalifikują się do wsparcia w ramach działań osi 3 Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej, dla których wielkości pomocy nie przekracza 10 tys. zł.

Zasady finansowania LGD

Zaliczka ze środków krajowych, w wysokości 20% środków określonych w Rocznym Planie Finansowym (RPF), może być udzielona każdego roku realizacji PROW LGD, która ustanowi odpowiednie zabezpieczenie zaliczki. Kolejny wniosek o zaliczkę może być złożony przez LGD po rozliczeniu minimum 70% poprzedniej zaliczki.

LGD składa wniosek o płatność w Samorządzie Województwa, z którym podpisała umowę na realizację Lokalnej Strategii Rozwoju - po każdym etapie lub roku realizacji Roczno Planu Finansowego (RPF), który jest zgodny z Lokalną Strategią Rozwoju. W dniu składania przez LGD ostatniego wniosku o płatność w ramach Roczno Planu Finansowego musi być rozliczona zaliczka przyznana na jego realizację tego RPF.

Typ pomocy

Tak jak określono dla działań osi 3. Natomiast dla projektów przyczyniających się do realizacji celów osi 3, ale niekwalifikujących się do wsparcia w ramach działań osi 3 określonych w PROW 2007-2013, tak jak określono w rozporządzeniu wykonawczym dla osi Leader.

Kryteria demarkacyjne z finansowaniem z funduszy strukturalnych

Tak jak określono dla działań osi 3.

Dla projektów przyczyniających się do realizacji celów osi 3, ale niekwalifikujących się do wsparcia w ramach działań osi 3 określonych w PROW 2007-2013 i programów

przewidzianych w ramach Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia (NSRO), kryterium demarkacyjnym będzie zakres pomocy oraz rodzaj beneficjenta.

Wskaźniki monitorowania

Wskaźniki produktu:

- 1) liczba Lokalnych Grup Działania - w podziale na: województwa i zestawienie działań realizowanych przez poszczególne LGD;
- 2) całkowita powierzchnia obszaru objęta działalnością Lokalnych Grup Działania - w podziale na: LGD i województwa [km²];
- 3) liczba projektów realizowanych przez podmioty ubiegające się o finansowanie poprzez LGD i realizujących cele osi 3 Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej - w podziale na: LGD i województwa.
- 4) całkowita liczba ludności żyjąca na obszarach objętych działalnością Lokalnych Grup Działania - w podziale na LGD i województwa;
- 5) liczba projektów w ramach osi 3 Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej realizowanych przez Lokalne Grupy Działania - w podziale na: LGD i województwa.

Nazwa działania

Współpraca międzyregionalna i międzynarodowa.

Kod działania

4.2.

Podstawa prawna

Art. 65 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFFROW) (Dz. Urz. UE L 277, str. 1 z 21.10.2005).

Opis działania

Pomocą objęte są projekty dotyczące współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej, które kwalifikują się w ramach przedłożonych przez LGD i zatwierdzonych przez Samorząd Województwa Rocznych Planów Finansowych (RPF). Jeżeli w Rocznym Planie Finansowym zawarty został projekt współpracy nie uwzględniony wcześniej w LSR, wówczas Samorząd Województwa, zatwierdzając Roczny Plan Finansowy, informuje o takim projekcie współpracy Instytucje Zarządzającą. Instytucje Zarządzającą prowadzi bazę danych projektów dotyczących współpracy i przesyła informacje nt. zatwierdzonych do realizacji międzynarodowych projektów współpracy do Komisji Europejskiej.

Zasady, czas i kryteria wyboru projektów współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej

Projekty współpracy są realizowane i rozliczane przez LGD zgodnie z zatwierdzonym przez Samorząd Województwa Rocznym Planem Finansowym.

Projekt współpracy realizowany przez LGD nie może polegać jedynie na wymianie doświadczeń, ale musi również zakładać realizację wspólnych działań przez partnerów biorących udział w tym projekcie i opierać się o lokalne zasoby. Przynajmniej jeden spośród partnerów biorących udział w projekcie współpracy musi być Lokalną Grupą Działania wybraną w ramach realizacji założeń osi 4 Leader. Tylko koszty związane z uczestnictwem tego partnera w projekcie są kosztem kwalifikowalnym i mogą być pokryte ze środków tej osi.

Koszty związane z planowaniem i przygotowaniem projektu współpracy, tj. koszty organizacji spotkania partnerów w celu poszukiwania partnerów, zapoznania się i ustalenia warunków projektu współpracy są uznawane za koszt kwalifikowalny i powinny stanowić integralną część projektu współpracy.

Wskaźniki monitorowania

Wskaźniki produktu:

- 1) liczba projektów współpracy realizowanych w poszczególnych LGD w ramach osi 4 Leader - w podziale na: LGD i na województwa;
- 2) liczba LGD, które realizują projekty współpracy.

Nazwa działania

Nabywanie umiejętności, aktywizacja i koszty bieżące lokalnych grup działania.

Kod działania

4.3.

Podstawa prawna

Art. 63 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFFROW) (Dz. Urz. UE L 277, str. 1 z 21.10.2005).

Cel działania

Działanie ma na celu zapewnienie sprawnej i efektywnej pracy Lokalnych Grup Działania wybranych w ramach realizacji osi 4 Leader. W ramach działania udzielana jest pomoc w formie pokrycia kosztów bieżących LGD, doskonalenia zawodowego osób biorących udział w przygotowywaniu lub wdrażaniu Lokalnej Strategii Rozwoju oraz prowadzenia na obszarze działania LGD działań aktywizujących w celu zaangażowanie społeczności lokalnej w rozwój obszaru.

Uzasadnienie

Realizacja działania umożliwi Lokalnym Grupom Działania sprawne funkcjonowanie, a poprzez działania aktywizujące prowadzone na danym obszarze przyczyni się do zaangażowania społeczności lokalnej w rozwój obszaru.

Udział kosztów bieżących w budżecie Lokalnej Grupy Działania

Koszty bieżące Lokalnej Grupy Działania mogą stanowić maksymalnie 20% wszystkich przeprowadzonych przez LGD działań.

Wskaźniki monitorowania

Wskaźniki produktu:

- 1) liczba przeprowadzonych działań przez LGD z zakresu nabywania umiejętności i aktywizacji;
- 2) liczba uczestników przeprowadzonych działań przez LGD.

Nazwa działania

Pomoc techniczna

Cel działania

- 1) Umożliwienie sprawnego funkcjonowania podmiotów odpowiedzialnych za zarządzanie, wdrażanie, kontrolę, monitoring i ocenę PROW;
- 2) Zapewnienie warunków efektywnego działania Komitetu Monitorującego i Komitetu Sterującego oraz ich grup (zespołów) roboczych;
- 3) wdrożenie sprawnego i efektywnego funkcjonowania systemu informacji o PROW i jego promocji.

Opis działania

W ramach działania realizowane będą następujące dwa schematy:

Schemat I: Wzmocnienie systemu zarządzania, monitorowania, kontroli i oceny stopnia realizacji Programu

W celu zapewnienia skutecznej realizacji działań PROW konieczne jest odpowiednie przygotowanie wszystkich uczestników procesu jego wdrażania oraz zapewnienie im optymalnych warunków wykonywania powierzonych zadań. W szczególności istotnym jest zapewnienie odpowiedniego wsparcia dla instytucji odpowiedzialnych za zarządzanie, wdrażanie, monitorowanie i ocenę oraz kontrolę realizacji PROW.

Schemat II: Działania informacyjne i promocyjne

W celu zapewnienia jak najlepszej promocji PROW, pogłębienie wiedzy na temat zasad jego działania oraz możliwości i sposobów otrzymania pomocy i bieżącego informowania o przebiegu jego realizacji niezbędna wydaje się znajomość zagadnień związanych z PROW wśród społeczeństwa, co znacząco wpłynie na korzystny wizerunek i akceptację PROW, a także przyczyni się do szybszej i skuteczniejszej absorpcji środków finansowych.

Beneficjenci

Pomoc finansowa udzielona zostanie instytucjom bezpośrednio zaangażowanym w proces realizacji Programu i realizującym określone zadania wynikające z Programu.

- Instytucja Zarządzająca - Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi;
- Agencja Płatnicza – Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa;
- jednostki zaangażowane we wdrażanie PROW:
 - 1) Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR) lub jednostki którym delegowano określone funkcje w zakresie PROW;
 - 2) Ministerstwo Finansów;
 - 3) urzędy marszałkowskie lub wojewódzkie Samorządowa Jednostka Organizacyjna;

- 4) Agencja Rynku Rolnego (ARR);
- 5) ogólnopolskie organizacje społeczno-zawodowe rolników;
- 6) izby rolnicze;
- 7) inne jednostki zaangażowane we wdrażanie PROW.

Forma i wysokość pomocy

Pomoc będzie udzielana na zasadzie zwrotu poniesionych kosztów (z możliwością uzyskania zaliczki). Projekty mogą być realizowane w kilku etapach.

Poziom wsparcia

Poziom pomocy udzielanej beneficjentowi może wynosić maksymalnie 100% wysokości kosztów kwalifikowalnych.

Kryteria dostępu i wyboru projektów

kryteria dostępu

- 1) projekt jest zgodny z celami działania;
- 2) projekt obejmuje koszty zgodne z zakresem kosztów kwalifikowalnych;
- 3) okres realizacji projektu jest zgodny z okresem realizacji PROW - przewiduje się możliwość skrócenia okresu realizacji z powodu konieczności konieczności rozliczenia środków Unii Europejskiej.

B – kryteria wyboru

- zgodność z priorytetami określanymi przez Komitet Sterujący, które mogą różnicować projekty na finansowane w I kolejności oraz w miarę dostępnych środków w oparciu o typ projektu, beneficjenta i zasięg terytorialny projektu;
- decyduje kolejność złożenia poprawnego wniosku, o ile priorytety przyjęte przez KS nie stanowią inaczej.

Zasięg geograficzny

Cały kraj.

Liczba beneficjentów

Zgodnie z kategoriami beneficjentów wymienionymi w pkt 3.

Wskaźniki monitorowania

Wskaźniki produktu:

- 1) liczba projektów;
- 2) koszty projektów;
- 3) średnia liczba osób zatrudnionych przy realizacji wniosku z pomocy technicznej w danym roku;
- 4) kwota wydatków w schemacie I i schemacie II na wynagrodzenia, zakup sprzętu, szkolenia, akcje promocyjne i informacyjne.

Koszty kwalifikowalne

Zgodnie z rozporządzeniem Komisji Europejskiej Nr 448/2004 z dnia 10 marca 2004 roku zmieniającym rozporządzenie (WE) nr 1685/2000 ustanawiające szczegółowe zasady wprowadzenia rozporządzenia Rady (WE) nr 1260/1999 w sprawie kwalifikowania wydatków związanych z projektami współfinansowanymi z Funduszy Strukturalnych i uchylającym rozporządzenie (WE) nr 1145/2003 przygotowana została szczegółowa lista kosztów kwalifikowanych. Kwalifikowalne będą wydatki poniesione od dnia 1 stycznia 2007 roku.

Wydatek można uznać za kwalifikowalny jeżeli:

- 1) jest niezbędny dla realizacji projektu;
- 2) jest racjonalny;
- 3) jest rzetelnie udokumentowany i możliwy do zweryfikowania;
- 4) jest ujęty na liście kosztów kwalifikowanych.

4. BUDŻET PROW 2007 – 2013

Wstępne alokacje na działania PROW 2007 – 2013.

OŚ 1				
Kod działania	Nazwa działania	Proponowana wysokość środków przeznaczona na realizację działania [EUR]		
		Razem	EFROW	PL
111	Szkolenia zawodowe dla osób zatrudnionych w rolnictwie i leśnictwie	50 000 000,00	37 500 000,00	12 500 000,00
112	Ułatwianie startu młodym rolnikom	440 000 000,00	330 000 000,00	110 000 000,00
113	Renty strukturalne	787 600 000,00	590 700 000,00	196 900 000,00
121	Modernizacja gospodarstw rolnych	1 650 000 000,00	1 237 500 000,00	412 500 000,00
123	Zwiększanie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej	1 100 000 000,00	825 000 000,00	275 000 000,00
125	Poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowaniem rolnictwa i leśnictwa	430 000 000,00	322 500 000,00	107 500 000,00
132	Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności	120 000 000,00	90 000 000,00	30 000 000,00
133	Działania informacyjne i promocyjne	30 000 000,00	22 500 000,00	7 500 000,00
142	Grupy producentów rolnych	130 000 000,00	97 500 000,00	32 500 000,00
114	Korzystanie z usług doradczych przez rolników oraz posiadaczy lasów	400 000 000,00	300 000 000,00	100 000 000,00
-	Zobowiązania z okresu 2004-2006 (Renty strukturalne)	1 400 000 000,00	1 050 000 000,00	350 000 000,00
-	Zobowiązania z okresu 2004-2006 (wspieranie gospodarstw niskotowarowych)	440 000 000,00	330 000 000,00	110 000 000,00
-	Zobowiązania z okresu 2004-2006 (Grupy producentów rolnych)	10 000 000,00	7 500 000,00	2 500 000,00
RAZEM		6 987 600 000,00	5 240 700 000,00	1 746 900 000,00

OŚ 2				
Kod działania	Nazwa działania	Proponowana wysokość środków przeznaczona na realizację działania [EUR]		
		Razem	EFROW	PL
211, 212	Wspieranie gospodarowania na obszarach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW)	2 286 250 000,00	1 829 000 000,00	457 250 000,00
213	Płatności dla obszarów Natura 2000 oraz związanych z wdrażaniem Ramowej Dyrektywy Wodnej (2000/60/WE)	550 000 000,00	440 000 000,00	110 000 000,00
214	Program rolnośrodowiskowy (Płatności rolnośrodowiskowe)	900 000 000,00	720 000 000,00	180 000 000,00
221, 223	Zalesianie gruntów rolnych oraz zalesianie gruntów innych niż rolne	469 700 000,00	375 760 000,00	93 940 000,00
226	Odtwarzanie potencjału produkcji leśnej zniszczonego przez katastrofy i wprowadzanie instrumentów zapobiegawczych	140 000 000,00	112 000 000,00	28 000 000,00
-	Zobowiązania z okresu 2004-2006 (RSR)	853 750 000,00	683 000 000,00	170 750 000,00

-	Zobowiązania z okresu 2004-2006 (Zalesianie gruntów rolnych)	183 800 000,00	147 040 000,00	36 760 000,00
RAZEM		5 383 500 000,00	4 306 800 000,00	1 076 700 000,00
OŚ 3				
Kod działania	Nazwa działania	Proponowana wysokość środków przeznaczona na realizację działania [EUR]		
		Razem	EFROW	PL
311	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	267 000 000,00	200 250 000,00	66 750 000,00
	Realizacja za pomocą podejścia Leader	135 200 000,00	101 400 000,00	33 800 000,00
321	Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej	801 700 000,00	601 250 000,00	200 450 000,00
322	Odnowa i rozwój wsi	591 000 000,00	443 250 000,00	147 750 000,00
	Realizacja za pomocą podejścia Leader	249 600 000,00	187 200 000,00	62 400 000,00
312	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	367 000 000,00	275 250 000,00	91 750 000,00
	Realizacja za pomocą podejścia Leader	135 200 000,00	101 400 000,00	33 800 000,00
RAZEM		2 546 700 000,00	1 910 000 000,00	636 700 000,00

OŚ 4				
Kod działania	Nazwa działania	Proponowana wysokość środków przeznaczona na realizację działania [EUR]		
		Razem	EFROW	PL
4.1.3	Lokalne Strategie Rozwoju – poprawa jakości życia oraz różnicowanie działalności na obszarach wiejskich	51 500 000,00	41 200 000,00	10 300 000,00
4.2	Współpraca (międzyregionalna i międzynarodowa)	15 000 000,00	12 000 000,00	3 000 000,00
4.3	Nabywanie umiejętności, aktywizacja i koszty bieżące lokalnych grup działania	133 500 000,00	106 800 000,00	26 700 000,00
RAZEM		200 000 000,00	160 000 000,00	40 000 000,00

Kod działania	Nazwa działania	Proponowana wysokość środków przeznaczona na realizację działania [EUR]		
		Razem	EFROW	PL
-	Pomoc Techniczna	200 000 000,00	150 000 000,00	50 000 000,00
RAZEM PROW		15 317 800 000,00	11 767 500 000,00	3 550 300 000,00

5. SYSTEM ZARZĄDZANIA I KONTROLI

Zarządzanie Programem oraz jego wdrożenie odbywa się zgodnie z rozporządzeniem Rady (WE) Nr 1290/2005 z dnia 21 czerwca 2005 r. w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej oraz rozporządzeniem Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).

W realizację Programu bezpośrednio zaangażowane są następujące jednostki: instytucja zarządzająca, agencja płatnicza oraz jednostki wdrażające, którym powierzane są zadania związane z realizacją programu.

Instytucja zarządzająca

Instytucją zarządzającą Programem jest Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Do zadań Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi jako instytucji zarządzającej należy zapewnienie efektywności, skuteczności i prawidłowości zarządzania Programem, a w szczególności:

- 1) zapewnienie, że operacje są wybierane do finansowania zgodnie z kryteriami mającymi zastosowanie do programu rozwoju obszarów wiejskich;
- 2) zapewnienie istnienia systemu zapisu i utrzymania, w formie skomputeryzowanej, informacji statystycznych dotyczących wdrażania do celów monitorowania i oceny Programu;
- 3) monitorowanie Programu;
- 4) zapewnienie, że beneficjenci oraz inne podmioty zaangażowane w realizację operacji są poinformowani o:
 - a) swoich obowiązkach wynikających z udzielonej pomocy oraz prowadzą oddzielny system rachunkowości albo korzystają z odpowiedniego kodu rachunkowego dla wszystkich transakcji związanych z operacją;
 - b) wymogach dotyczących dostarczania danych do instytucji zarządzającej oraz zapisywania danych wyjściowych i dotyczących rezultatów;
- 5) zapewnienie przeprowadzania ocen Programu, zgodnie ze Wspólnotowymi Zasadami Monitorowania i Oceny oraz ich przedkładanie właściwym organom krajowym i Komisji Europejskiej;
- 6) prowadzenie komitetu monitorującego i przekazywanie temu komitetowi informacji niezbędnych do monitorowania realizacji celów Programu;
- 7) zapewnienie wypełnienia obowiązków w zakresie dotyczącym rozpowszechniania informacji na temat krajowego planu strategicznego, Programu i wkładu Unii Europejskiej;

- 9) sporządzanie rocznych sprawozdań z postępu wdrażania Programu oraz, po zatwierdzeniu przez komitet monitorujący, przedkładanie ich Komisji;
- 10) zapewnienie bieżącej oceny realizacji Programu;
- 11) zapewnienie, że agencja płatnicza otrzymuje wszystkie niezbędne informacje, w szczególności dotyczące stosowanych procedur oraz wszelkich przeprowadzonych kontroli w odniesieniu do operacji wybranych do finansowania, przed dokonaniem płatności;
- 12) przechowywanie i udostępnianie właściwym organom krajowym i Unii Europejskiej dokumentów związanych z wykonywaniem jego zadań jako instytucji zarządzającej.

Agencja płatnicza

Rolę agencji płatniczej będzie pełnić Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, na podstawie uzyskanej akredytacji.

Do zadań jako agencji płatniczej należy w szczególności:

- 1) zapewnienie, aby kwalifikowalność wniosków, procedura przyznawania pomocy oraz zgodność wniosków z zasadami określonymi w przepisach Unii Europejskiej, podlegały kontroli przed dokonaniem płatności;
- 2) dokonywanie płatności na rzecz beneficjentów ze środków EFFROW oraz ich księgowanie;
- 3) zapewnienie przeprowadzania przez jednostki wdrażające kontroli administracyjnych oraz kontroli na miejscu;
- 4) przedkładanie w terminie wymaganych dokumentów w odpowiedniej formie zgodnie z zasadami określonymi w przepisach Unii Europejskiej;
- 5) gromadzenie i przechowywanie w formie elektronicznej informacji statystycznych dotyczących realizacji Programu - w zakresie zadań agencji płatniczej;
- 6) przygotowywanie planów wydatków, zapotrzebowań na środki Programu i monitorowanie ich wykorzystania;
- 7) przeciwdziałanie, wykrywanie i informowanie o nieprawidłowościach;
- 8) poświadczanie, sporządzanie i przekazywanie jednostce koordynującej deklaracji wydatków;
- 9) dochodzenie należności z tytułu dokonanych płatności w ramach Programu;
- 10) przechowywanie i udostępnianie instytucji zarządzającej oraz właściwym organom krajowym i Unii Europejskiej dokumentów związanych z wykonywaniem zadań agencji płatniczej.

Agencja płatnicza może delegować przypisane jej zadania zgodnie z art.6 Rozporządzenia Rady (WE) Nr 1290/2005 z dnia 21 czerwca 2005 r. w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej.

Jednostki wdrażające

Instytucja Zarządzająca dokonuje wyboru jednostek, którym powierza zadania dotyczące wdrażania Programu.

Do zadań jednostki wdrażającej należy w szczególności:

- 1) przyjmowanie i ocena wniosków o pomoc;
- 2) dokonywanie wyboru operacji do finansowania zgodnie z kryteriami mającymi zastosowanie do Programu;
- 3) zawieranie umów lub wydawanie decyzji dotyczących przyznania pomocy finansowej, z wyłączeniem projektów w zakresie pomocy technicznej, których beneficjentami są Instytucja Zarządzająca lub Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa;
- 4) przyjmowanie i ocena wniosków o płatność;
- 5) przygotowywanie i przekazywanie agencji płatniczej wszystkich niezbędnych informacji, w szczególności dotyczących stosowanych procedur oraz wszelkich przeprowadzonych kontroli w odniesieniu do operacji wybranych do finansowania, również przed dokonaniem płatności;
- 6) przekazywanie agencji płatniczej sprawozdań z realizacji zadań w zakresie kontroli administracyjnych i kontroli na miejscu;
- 7) przekazywanie agencji płatniczej dokumentów niezbędnych do dokonania wypłaty środków;
- 8) gromadzenie i przechowywanie, w formie elektronicznej, informacji statystycznych dotyczących wdrażania działań w zakresie zadań jednostki wdrażającej, do celów monitorowania i oceny Programu;
- 9) przeprowadzanie kontroli administracyjnych oraz kontroli na miejscu;
- 10) przeciwdziałanie, wykrywanie i informowanie o nieprawidłowościach;
- 11) przechowywanie i udostępnianie instytucji zarządzającej oraz właściwym organom krajowym i Unii Europejskiej dokumentów związanych z wykonywaniem zadań instytucji wdrażającej.

Wdrażanie poszczególnych działań Programu powierzone jest Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR), Agencji Rynku Rolnego (ARR) oraz samorządom województw (SW). Możliwy jest także wybór innych jednostek wdrażających.

We wdrażaniu działań Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej, Odnowa i rozwój wsi oraz Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw uczestniczą Lokalne Grupy Działania.

Jednostka koordynująca

Zadania jednostki koordynującej, o której mowa w art. 6 ust. 3 rozporządzenia Rady (WE) nr 1290/2005, pełni jednostka organizacyjna wyłoniona w ramach struktury Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Do zadań jednostki koordynującej należy w szczególności:

- 1) przekazywanie Komisji Europejskiej informacji dotyczących akredytacji agencji płatniczej oraz jednostki koordynującej;
- 2) rozpowszechnianie dokumentów Unii Europejskiej oraz związanych z nimi wytycznych właściwym jednostkom;
- 3) gromadzenie informacji zawartych w sprawozdaniach przesyłanych jednostce koordynującej przez agencję płatniczą;
- 4) weryfikacja i analiza sprawozdań agencji płatniczej;
- 5) generowanie sprawozdań syntetycznych i przekazywanie ich do Komisji Europejskiej zgodnie z zasadami określonymi w przepisach Unii Europejskiej.

Jednostka certyfikująca

Certyfikacja i wydawanie deklaracji zamknięcia pomocy finansowej ze środków EFRROW należy do kompetencji Generalnego Inspektora Kontroli Skarbowej – organu niezależnego od Instytucji Zarządzającej i Agencji Płatniczej. Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej za pośrednictwem Departamentu Certyfikacji i Poświadczeń Środków z Unii Europejskiej w Ministerstwie Finansów. Do zadań jednostki certyfikującej należy:

- 1) wydawanie deklaracji zamknięcia pomocy ze środków EFRROW;
- 2) zatwierdzanie rachunków agencji płatniczej w zakresie ich prawdziwości, kompletności i dokładności, biorąc pod uwagę wprowadzony system zarządzania i kontroli.

Zadania w zakresie certyfikacji i wydawania deklaracji zamknięcia pomocy określa ustawa z dnia 28 września 1991 r. o kontroli skarbowej (Dz. U. z 2004 r., Nr 8, poz. 65, z późn. zm.).

Audyt

We wszystkich jednostkach zaangażowanych w realizację Programu, należących do sektora finansów publicznych prowadzony jest audyt wewnętrzny. Obowiązek jego prowadzenia wynika z ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych (Dz.U. z 2005 r., Nr 249, poz. 2104).

Zgodnie z ustawą z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych audytem wewnętrznym jest ogół działań, pozwalających kierownikowi jednostki uzyskać obiektywną i niezależną ocenę funkcjonowania jednostki, w szczególności w zakresie funkcjonowania systemu zarządzania i kontroli oraz zgodności prowadzonej

działalności z obowiązującymi przepisami i procedurami. Audyt wewnętrzny ma na celu usprawnienie funkcjonowania jednostki.

Zadania w zakresie koordynacji kontroli finansowej i audytu wewnętrznego wykonuje Minister Finansów przy pomocy Głównego Inspektora Audytu Wewnętrznego.

W Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi została wyodrębniona komórka organizacyjna, która realizuje między innymi zadania w zakresie audytu wewnętrznego. Podlega ona bezpośrednio Dyrektorowi Generalnemu, który zgodnie z ustawą z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych realizuje zadania związane z kontrolą finansową i audytem wewnętrznym.

Audytorzy wewnętrzni kierują się „Międzynarodowymi Standardami Profesjonalnej Praktyki Audytu Wewnętrznego”, opracowanymi przez Instytut Auditorów Wewnętrznych (The Institute of Internal Auditors) oraz „Standardami audytu wewnętrznego w jednostkach sektora finansów publicznych”, ogłoszonymi przez Ministra Finansów.

W przypadku powierzenia zadań jednostkom wdrażającym zobowiązane są one do umożliwienia dokonywania przez agencję płatniczą, instytucję zarządzającą lub inne uprawnione podmioty krajowe i Unii Europejskiej audytów i kontroli dokumentów lub audytów i kontroli w miejscu w jednostce wdrażającej.

Nieprawidłowości

Wszystkie jednostki zaangażowane w realizację Programu zobowiązane one są do przeciwdziałania, wykrywania nieprawidłowości i informowania właściwych organów o ich wystąpieniu.

Organem odpowiedzialnym za informowanie Komisji Europejskiej o powstałych nieprawidłowościach jest Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej. Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej wykonuje, zadania w zakresie przy pomocy Departament Kontroli Skarbowej I w Ministerstwie Finansów.

Opis schematu wdrażania

Jednostki wdrażające wykonują swoje zadania w szczególności w zakresie przyjmowania i rozpatrywania wniosków o pomoc i wniosków o płatność, zawierania umów i wydawania decyzji oraz sprawozdawczości na podstawie stosownych umów.

Jednostki wdrażające dla poszczególnych działań Programu

Działanie	Jednostka wdrażająca
Szkolenia zawodowe dla osób zatrudnionych w rolnictwie i leśnictwie	ARiMR albo inna jednostka wdrażająca
Ułatwienie startu młodym rolnikom	ARiMR
Renty strukturalne	ARiMR
Modernizacja gospodarstw rolnych	ARiMR
Zwiększanie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej	ARiMR
Poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowaniem rolnictwa i leśnictwa	SW
Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności	ARiMR
Działania informacyjne i promocyjne	ARR
Grupy producentów rolnych	ARiMR
Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów	ARiMR
Wspieranie gospodarowania na obszarach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania	ARiMR
Płatności dla obszarów NATURA 2000 oraz związanych z wdrażaniem Dyrektywy 2000/60/WE	ARiMR
Program rolnośrodowiskowy oraz inwestycje nieprodukcyjne	ARiMR
Zalesianie gruntów rolnych oraz zalesianie gruntów innych niż rolne	ARiMR
Odtwarzanie potencjału produkcji leśnej zniszczonego przez katastrofy i wprowadzenie odpowiednich instrumentów zapobiegawczych	ARiMR
Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	ARiMR
Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej	SW
Odnowa i rozwój wsi	SW
Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	ARiMR
Pomoc techniczna	ARiMR

Otrzymywanie i rozpatrywanie wniosków o pomoc

Wnioski o pomoc są przyjmowane i rozpatrywane przez jednostki wdrażające. Tryb składania wniosków oraz warunki i tryb przyznawania pomocy będą określać odrębne przepisy.

Wybór operacji

Wybór operacji następuje z dniem zawarcia umowy cywilno prawnej pomiędzy jednostką wdrażającą a beneficjentem lub wydania przez jednostkę wdrażającą decyzji administracyjnej.

W przypadku beneficjentów działania „Pomoc techniczna”, którymi są Instytucja Zarządzająca oraz Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa wyboru operacji dokonuje Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Wybór wykonawców lub zleceniobiorców

Beneficjenci Programu, w przypadkach określonych w przepisach o zamówieniach publicznych, są zobowiązani do wyboru wykonawców lub zleceniobiorców zgodnie z tymi przepisami.

Płatności na rzecz beneficjentów

Płatności na rzecz beneficjentów są dokonywane na podstawie decyzji oraz umów, albo po złożeniu wniosku o płatność.

W przypadku, gdy beneficjentami działania „Pomocy techniczna” są Instytucja Zarządzająca lub Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, podstawą do dokonania płatności jest umowa zawarta pomiędzy beneficjentem a Ministrem Rolnictwa i Rozwoju Wsi lub decyzja Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz wniosek o płatność.

Wnioski o płatność są przyjmowane i rozpatrywane przez jednostki wdrażające. W tym przypadku podstawą dokonania płatności jest pozytywnie rozpatrzony wniosek o płatność.

6. FINANSOWANIE PROGRAMU ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH

Ramy prawne oraz szczegółowe warunki i zasady stosowane do finansowania z budżetu Unii Europejskiej wydatków na wspólną politykę rolną, w tym wydatków na rozwój obszarów wiejskich, w latach 2007 - 2013 zostały określone w rozporządzeniu Rady (WE) nr 1290/2005.

Rozporządzenie Rady (WE) nr 1290/2005 jest podstawą do utworzenia Europejskiego Funduszu Rolnego Rozwoju Obszarów Wiejskich, którego środki będą przeznaczone na finansowanie PROW ze środków Unii Europejskiej.

Zgodnie z art. 17 rozporządzenia Rady (WE) Nr 1698/2005 wkład finansowy Unii Europejskiej na każdy z trzech celów określonych w tym rozporządzeniu obejmuje co najmniej:

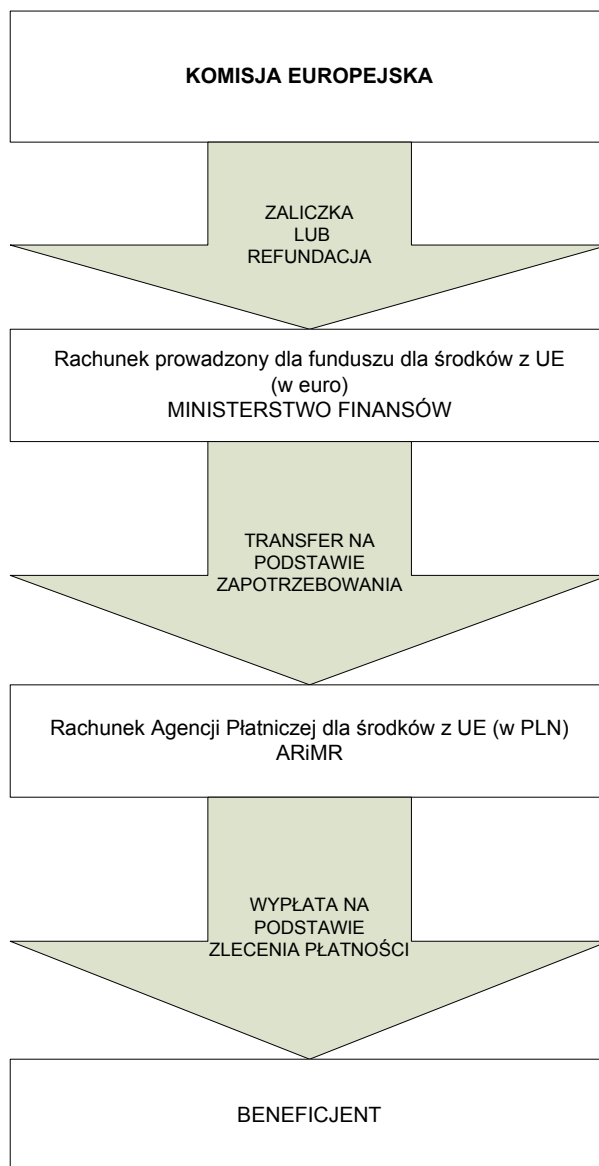
- 1) 10% całkowitego wkładu EFFROW w program w przypadku osi 1 i 3;
- 2) 25% całkowitego wkładu EFFROW w program w przypadku osi 2.

W Rzeczypospolitej Polskiej minimalny wkład finansowy Unii Europejskiej dla osi 4, może być stopniowo wprowadzany w okresie trwania programu w taki sposób, aby wynosił co najmniej 2,5 % całkowitego wkładu EFFROW.

Za wydatkowanie środków z EFRROW odpowiada agencja płatnicza.

Ogólny schemat finansowania wydatków Unii Europejskiej na PROW obejmuje pojedynczą płatność wstępną, dokonywaną po zatwierdzeniu programu, zwrot wydatków ponoszonych przez państwo członkowskie ze środków EFRROW (płatności pośrednie, wyliczane według współczynnika współfinansowania dla każdej osi programu) oraz płatność końcową, dokonywaną po przekazaniu przez państwo członkowskie ostatniego sprawozdania rocznego z realizacji Programu.

Przepływ środków pochodzących z EFRROW w ramach PROW 2007-2013

Za uruchamianie środków z EFRROW będzie odpowiedzialny Minister Finansów. Służby finansowe Komisji Europejskiej będą przekazywały na rachunek Ministerstwa Finansów w Narodowym Banku Polskim (NBP) odpowiednie kwoty w euro na wydatki dokonywane w kolejnych okresach rozliczeniowych. Przeliczenie z euro na złote dokonywane będzie przez NBP.

Agencja płatnicza będzie otrzymywała fundusze wyrażone w złotych, na podstawie składanych zapotrzebowań.

Płatności dla beneficjentów, ze środków EFFROW, dokonywane będą przez agencję płatniczą w złotych. System przepływu środków z Komisji Europejskiej poprzez Ministerstwo Finansów i agencję płatniczą będzie przejrzysty i opisany w odpowiednich procedurach. System ten zapewni oddzielenie przepływu środków publicznych Unii Europejskiej i środków publicznych współfinansowania krajowego do możliwie najniższego poziomu (oprócz płatności dla beneficjentów), z uwzględnieniem terminu ich przekazywania.

Rola Ministerstwa Finansów w systemie przepływu środków z Unii Europejskiej:

- 1) ponosi odpowiedzialność finansową oraz odpowiedzialność za fundusze wynikające z wkładu finansowego Unii Europejskiej;
- 2) obsługuje rachunek, na którym są gromadzone środki z EFRROW;
- 3) potwierdza Komisji Europejskiej przygotowanie deklaracji wydatków na podstawie wiarygodnych i weryfikowalnych dokumentów, przedkładanych przez agencję płatniczą.

Status środków pomocowych zgodnie z ustawą z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych, jest następujący:

- 1) środkami publicznymi są środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej;
- 2) rozliczanie ich jest analogiczne jak dotacji z budżetu państwa;
- 3) są gromadzone na wyodrębnionych rachunkach bankowych, które na podstawie umów rachunku bankowego będą otwierane w Narodowym Banku Polskim.

Zgodnie z ustawą z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych, Minister Finansów sprawuje nadzór finansowy w zakresie środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej.

Program będzie współfinansowany z krajowych środków publicznych tj.:

- 1) środków budżetu państwa, uruchamianych dla dysponentów budżetowych przez Ministra Finansów;
- 2) środków jednostek samorządu terytorialnego;
- 3) innych środków publicznych.

7. OPIS SYSTEMU MONITOROWANIA I OCENY

Monitoring i Ocena Programu

W celu uzyskania danych na temat przebiegu i efektów wdrażania PROW, będzie on poddany bieżącemu monitorowaniu. Realizację programu będą monitorować: Instytucja Zarządzająca, Komitet Monitorujący, Agencja Płatnicza oraz instytucje zaangażowane we wdrożenie poszczególnych działań. Monitoring będzie prowadzony na podstawie zdefiniowanych wskaźników finansowych oraz wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania.

Monitorowanie realizacji Programu

Informacje będą gromadzone na szczeblu Instytucji Wdrażających oraz Agencji Płatniczej, na podstawie dokumentów przedłożonych przez beneficjentów oraz dokumentów opracowywanych przez Instytucje Wdrażające i Agencję Płatniczą, jak również danych statystycznych. Na podstawie zestawionych danych wymienione instytucje będą przygotowywały informacje zarządcze i sprawozdania okresowe, w tym sprawozdania roczne z postępu realizacji działań. Dane będą przekazywane do Instytucji Zarządzającej w formie elektronicznej lub pisemnej, zgodnie z ustalonymi zasadami. Na podstawie sprawozdań otrzymanych od Instytucji Wdrażających i Agencji Płatniczej w Instytucji Zarządzającej przygotowane zostaną sprawozdania roczne oraz sprawozdanie końcowe z realizacji programu.

Wskaźniki monitorowania

Wskaźniki monitorowania zostały zdefiniowane dla PROW, zgodnie z wytycznymi zawartymi we Wspólnych Ramach Monitorowania i Oceny, przy uwzględnieniu specyfiki poszczególnych działań realizowanych w ramach Programu. Określono wskaźniki bazowe odnoszące się do stanu wyjściowego w zakresie rolnictwa i obszarów wiejskich oraz środowiska w Polsce, a także wskaźniki produktu, rezultatu i oddziaływań programu. Wskaźniki służyć będą mierzeniu postępów, efektywności i skuteczności realizacji programu w odniesieniu do jego celów. Dane dla celów monitoringu będą gromadzone na poziomie projektów, działań i osi priorytetowych.

Obligatoryjnie, gdy będzie to możliwe, monitorowany będzie udział kobiet i mężczyzn w działaniach Programu.

Powyższe dane będą przedstawiane Komitetowi Monitorującemu w celu realizacji jego zadań.

Sprawozdania roczne z postępu prac

Instytucja Zarządzająca, w terminie do 30 czerwca każdego roku, przedstawi Komisji Europejskiej sprawozdanie roczne dotyczące wdrażania Programu. Pierwsze sprawozdanie zostanie przekazane Komisji w 2008 r.

Zgodnie z art. 82 rozporządzenia Rady (WE) Nr 1698/2005 sprawozdania roczne z postępu prac zawierają następujące elementy:

- 1) wszelkie zmiany warunków ogólnych mające bezpośredni wpływ na warunki realizacji programu, a także wszelkie zmiany polityk wspólnotowych i krajowych mające wpływ na spójność pomiędzy EFRROW i innymi instrumentami finansowymi;
- 2) postępy programu w odniesieniu do wytyczonych celów, określone na podstawie wskaźników produktów i rezultatów;
- 3) informację dotyczącą finansowej realizacji PROW;
- 4) podsumowanie bieżącej działalności w zakresie oceny;
- 5) działania podjęte przez Instytucję Zarządzającą oraz Komitet Monitorujący w celu zapewnienia jakości i skuteczności realizacji programu, w szczególności:
 - a) działania dotyczące monitorowania i oceny;
 - b) podsumowanie głównych problemów napotkanych podczas zarządzania programem oraz wszelkich podjętych środków, również tych, które zostały podjęte w odpowiedzi na uwagi poczynione przez Komisję Europejską;
 - c) wykorzystanie pomocy technicznej;
 - d) kroki podjęte w celu zapewnienia upowszechniania programu zgodnie z art. 76 rozporządzenia Rady (WE) Nr 1698/2005;
- 6) deklarację dotyczącą zgodności ze wspólnotowymi politykami w odniesieniu do wsparcia udzielonego w ramach programu, w tym określenie napotkanych problemów oraz działań podjętych w celu ich rozwiązania;
- 7) w odpowiednich przypadkach, ponowne wykorzystanie pomocy odzyskanej na mocy art. 33 rozporządzenia Rady (WE) Nr 1290/2005.

Monitorowanie realizacji strategii

Monitoringowi poddana będzie realizacja Krajowego Planu Strategicznego. Wynikiem monitorowania realizacji strategii będą między innymi dane dotyczące zmian wartości wskaźników bazowych i oddziaływań określonych w Krajowym Planie Strategicznym. W związku z realizacją PROW w rocznych sprawozdaniach z realizacji programu w latach 2010, 2012, 2014 zostanie przedstawiony osobny rozdział zawierający zbiorcze sprawozdanie dotyczące realizacji strategii.

Informatyczny system monitoringu

Zgodnie z art. 75 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/1999 Polska zapewni istnienie informatycznego systemu zapisu i utrzymania informacji statystycznych dotyczących wdrażania. System ten będzie funkcjonował w formie skomputeryzowanej, odpowiedniej do celów monitorowania i oceny wdrożenia PROW 2007-2013. Planowane jest zasilanie systemu danymi statystycznymi pozyskiwanymi z Głównego Urzędu Statystycznego, uzupełnionymi o dane z Systemu Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych (polski FADN) prowadzonych przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej.

Dane operacyjne z realizacji Programu będą pozyskiwane z Agencji Płatniczej oraz instytucji pełniących delegowane funkcje wdrożeniowe.

System będzie umożliwiał wymianę danych w formie elektronicznej pomiędzy instytucjami uczestniczącymi we wdrażaniu PROW przy zastosowaniu zasad bezpieczeństwa.

Ocena Programu

Realizacja Programu będzie podlegała ocenie bieżącej i ocenom okresowym: *ex-ante*, średniookresowej i *ex-post*. Oceny mają na celu poprawę jakości, efektywności i skuteczności realizacji programu.

Ocena *ex-ante* - została przygotowana przez niezależną instytucję oceniającą, wyłonioną na drodze postępowania o udzielenie zamówienia publicznego. Ocena określa m.in. średnio- i długookresowe potrzeby, cele do osiągnięcia, oczekiwane wyniki, wnioski wyciągnięte z poprzedniego okresu programowania.

W celu oceny efektywności wdrażania Programu zostanie ustanowiony system bieżącej oceny. Ocena bieżąca będzie organizowana z inicjatywy Instytucji Zarządzającej we współpracy z Komisją Europejską. Ocena bieżąca będzie organizowana na zasadzie wieloletniej i obejmie okres 2007-2015. Od 2008 roku Instytucja Zarządzająca będzie składać co roku Komitetowi Monitorującemu sprawozdanie dotyczące działalności w zakresie bieżącej oceny. Podsumowanie dotyczące oceny bieżącej zostanie załączone do rocznego sprawozdania dotyczącego wdrażania Programu.

Ocena średniookresowa - w 2010 roku w miejsce oceny bieżącej wykonana zostanie ocena średniookresowa programu obejmująca okres realizacji programu w latach 2007-2009. Ocena średniookresowa będzie zawierać rekomendacje dotyczące działań, które mogłyby wpłynąć na poprawę wdrażania programu. Ocena zostanie dokonana przez niezależnego oceniającego wyłonionego na drodze postępowania o udzielenie zamówienia publicznego.

Ocena końcowa (*ex-post*) - w 2015 roku wykonana zostanie ocena *ex-post* programu. Ocena końcowa określi stopień wykorzystania środków finansowych, wpływ społeczno-ekonomiczny PROW, a także wpływ realizowanego programu na realizację priorytetów wspólnotowych określonych w Strategicznych Wytycznych Wspólnoty odnośnie rozwoju obszarów wiejskich 2007-2013³. Określi też czynniki, które przyczyniły się do sukcesu bądź porażki realizacji poszczególnych działań i priorytetów.

Ocena końcowa pomocy będzie prowadzona zgodnie z art. 84-87 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/1999.

Komitet Monitorujący

Komitet Monitorujący zostanie powołany po uprzednich konsultacjach Instytucji Zarządzającej z partnerami społecznymi i gospodarczymi. Komitet będzie działał zgodnie z przepisami UE oraz na podstawie programu i zarządzenia o jego powołaniu oraz regulaminu.

³ Decyzja Rady 2006/144/WE (Dz. U. L 55, z 25.02.2006 r.).

Do zadań Komitetu Monitorującego należeć będzie w szczególności:

- 1) konsultowanie kryteriów wyboru finansowanych przedsięwzięć;
- 2) dokonywanie okresowego przeglądu postępu w osiąganiu określonych celów programu na podstawie dokumentów dostarczonych przez Instytucję Zarządzającą;
- 3) dokonywanie analizy wyników wdrażania, w szczególności osiągania poszczególnych celów ustalonych dla każdej z osi priorytetowych oraz bieżącej oceny;
- 4) analiza i zatwierdzenie sprawozdania z rocznego postępu prac oraz końcowego sprawozdania z postępu prac przed ich przesłaniem do Komisji;
- 5) w uzasadnionych przypadkach może przedstawić Instytucji Zarządzającej propozycję dostosowania lub kontroli programu ukierunkowaną na osiągnięcie celów Funduszu lub poprawę jego zarządzania w tym zarządzania finansami;
- 6) analiza i zatwierdzenie propozycji poprawek do decyzji Komisji w sprawie wkładu Funduszu.

Szczegółowe zasady działania Komitetu Monitorującego zostaną określone przez członków Komitetu w uzgodnieniu z Instytucją Zarządzającą. W skład Komitetu Monitorującego wejdą przedstawiciele:

- 1) Instytucji Zarządzającej;
- 2) Ministrów, których zakres działania ma związek z realizowanymi działaniami PROW
- 3) Samorządu terytorialnego;
- 4) Terenowej administracji rządowej;
- 5) Partnerów społecznych i gospodarczych, w tym organizacji rolniczych i związanych z ochroną środowiska;
- 6) Agencji Płatniczej (bez prawa głosu);
- 7) Komisji Europejskiej (bez prawa głosu).

Przewodniczącym Komitetu Monitorującego będzie przedstawiciel Instytucji Zarządzającej.

W posiedzeniach Komitetu Monitorującego będą mogli brać udział eksperci oraz przedstawiciele innych instytucji po zaproszeniu ich przez przewodniczącego Komitetu.

8. KRAJOWA SIĘĆ OBSZARÓW WIEJSKICH

Podstawą Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich stanowią zapisy rozporządzenia Rady (WE) 1698/2005. Zasięg funkcjonowania sieci obejmuje terytorium całego kraju.

Celem istnienia Sieci jest prowadzenie działań na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, poprzez wymianę i rozpowszechnianie informacji na ich temat wśród wszystkich zainteresowanych partnerów, identyfikację i analizę dobrych praktyk, wymianę istotnych dla rozwoju obszarów wiejskich doświadczeń oraz transfer „*know-how*” w tym zakresie. Dodatkowo Sieć może współuczestniczyć w przygotowaniu programów szkoleń dla Lokalnych Grup Działania i stanowić istotne narzędzie pomocy dla współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej.

Polska sieć obszarów wiejskich będzie stanowić element Europejskiej Sieci Obszarów Wiejskich. Będzie przyczyniać się do wymiany informacji i doświadczeń na poziomie wspólnotowym.

Polska sieć obszarów wiejskich będzie miała charakter otwarty. Skupiać będzie podmioty, które w przyczyniają się do rozwoju obszarów wiejskich oraz mają w sposób bezpośredni lub pośredni wpływ na lepsze wykorzystanie instrumentów Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Będą to przede wszystkim samorządy regionalne województw, gmin i powiatów, organizacje branżowe, izby rolnicze, instytuty resortowe, organizacje pozarządowe, jednostki badawczo-rozwojowe, Lokalne Grupy Działania oraz sieci i porozumienia wymienionych jednostek.

Sieć będzie posiadać własny sekretariat odpowiedzialny m.in. za koordynację pracy, a także stworzenie i prowadzenie portalu internetowego Sieci, ułatwianie kontaktu między członkami Sieci, organizację spotkań Sieci, opracowywanie, wydawanie i rozpowszechnianie materiałów informacyjnych. Sekretariat Sieci będzie także odpowiedzialny za rozpowszechnianie informacji dotyczących dostępnych instrumentów i działań dotyczących rozwoju obszarów wiejskich, podstaw i interpretacji prawnych, podstawowych danych monitoringowych. Środki na ww. działania zostaną zapewnione w ramach Pomocy Technicznej.

Działanie Sieci ma sprzyjać urzeczywistnianiu zasady partnerstwa oraz nowoczesnego i efektywnego sposobu wymiany informacji oraz przekazywaniu wiedzy.

Prawidłowo funkcjonująca Sieć przyczyni się do zwiększenia wartości dodanej w ramach wsparcia obszarów wiejskich poprzez synergię z innymi instrumentami oraz dzięki współpracy zaangażowanych podmiotów. Działanie Sieci ma szczególne znaczenie w Polsce, gdzie ze względu na uwarunkowania historyczne konieczność przewyższania zaszłości poprzez budowanie partnerstwa publiczno-społecznego oraz tworzenie możliwości rozwoju inicjatyw społecznych jest szczególnie potrzebne.

Budżet Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich planowany jest na poziomie ok. 10 mln euro. Obejmuje on m.in. koszty organizacji oraz funkcjonowania sekretariatu na poziomie centralnym w ramach wybranej jednostki bądź komórki organizacyjnej MRiRW, funkcjonowanie 16 sekretariatów regionalnych (zatrudnienie pracowników, koszty funkcjonowania biura, sprzęt informatyczny oraz software wraz z kosztami obsługi) oraz budżet związany z realizacją zadań w ramach sieci (spotkania, opracowanie i druk publikacji, delegacje krajowe i zagraniczne).

Rezultaty, które powinny zostać osiągnięte w wyniku utworzenia Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich:

Zbudowanie międzysektorowego partnerstwa na rzecz zrównoważonego rozwoju powinno doprowadzić do:

- 1) innowacyjnego podejścia dla rozwiązywania problemów i wyzwań związanych z wdrażaniem rozwoju zrównoważonego i rozwiązaniem problemów bezrobocia;
- 2) powstania różnorodnych mechanizmów umożliwiających każdemu z partnerów i sektorów wykorzystanie posiadanych kompetencji i umiejętności w celu osiągnięcia wspólnych celów – w sposób bardziej efektywny i zrównoważony, niż w przypadku działań podejmowanych przez poszczególnych partnerów i sektory na własną rękę;
- 3) dostępu do większej puli zasobów, poprzez wykorzystanie pełnego zakresu możliwości merytorycznych, kadrowych, technicznych i finansowych każdego z partnerów i sektorów;
- 4) nowych dynamicznych wewnętrznych sieci współpracy, które udostępnią każdemu z sektorów sprawniejsze kanały angażowania społeczeństwa na szerszą skalę oraz zwiększą możliwości oddziaływania na politykę;
- 5) lepszego zrozumienia wartości i cech charakterystycznych dla poszczególnych partnerów i sektorów, przyczyniając się w ten sposób do budowania bardziej zintegrowanego i stabilnego społeczeństwa.